
SEESAC

South Eastern Europe Clearinghouse for the Control of Small Arms and Light Weapons

---

SEESAC APD 19

Prvo izdanje
31. 10. 2003.

**Paket podrške širenju svijesti o
opasnostima od posjedovanja i
zloupotrebe lakog naoružanja i
alternativnim vidovima zaštite**

(SASP 2003)

Regionalni centar za kontrolu lakog naoružanja u Jugoistočnoj Evropi (The South Eastern Europe Clearinghouse for the Control of Small Arms and Light Weapons (SEESAC)) dobio je mandat od Razvojnog programa Ujedinjenih naroda (UNDP) i Pakta stabilnosti za Jugoistočnu Evropu (SPSEE), prema kojem je Centar obavezan da pruži operativnu i tehničku pomoć, kao i informacije u vezi s upravljanjem u podršci utvrđivanju i realizaciji mjera na koordinaciji, kontroli i smanjenju lakog naoružanja, projekata i aktivnosti, čime se potpomaže Regionalni plan Pakta stabilnosti za borbu protiv proliferacije ručnog oružja. Centar na taj način doprinosi jačanju stabilnosti u regionu i unapređuje dugoročni razvoj u Jugoistočnoj Evropi.

Sve informacije možete dobiti na sljedećoj adresi:

**Team Leader SEESAC
Janka Veselinovica 13
11000 Beograd
Srbija i Crna Gora**

**Tel: (+381) (11) 244 29 02
Faks: (+381) (11) 245 43 51
www.seesac.org
Email: info@seesac.org**

SASP – Paket podrške širenju svijesti o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja i alternativnim vidovima zaštite, SEESAC, Beograd, 2003.

ISBN:

Zahvalnost

Osnovne elemente priručnika SASP utvrdili su Laurence Desvignes i Simon Rynn. Zasluge za dio dokumenta koji se odnosi na praćenje i ocjenu, te za relevantne metode prikupljanja informacija najvećim dijelom pripadaju Jimu Coe, koji je na dokumentu radio ispred nevladine organizacije Saferworld, sa sjedištem u Ujedinjenom Kraljevstvu. Autori se ovom prilikom žele zahvaliti velikom broju saradnika koji su svojim priložima doprinijeli izradi dokumenta. Među njima je bilo preko trideset vladinih dužnosnika, zatim aktivista nevladinih organizacija, te osoblja koje je angažirano na raznim programima UNDP-a za kontrolu i smanjenje lakog naoružanja, koji su uz širi krug predstavnika sudjelovali na radionici, održanoj u julu 2003. godine. Želimo se zahvaliti i svim osobama koje rade na kontroli lakog naoružanja u Jugoistočnoj Evropi i šire, a koji su u avgustu 2003. godine dali komentare na novi nacrt. Na kraju zahvalnost dugujemo i svima onima koji su utrljali put širenju svijesti o posljedicama neadekvatne kontrole proliferacije i protoka lakog naoružanja na terenu, često pod teškim okolnostima, bez smjernica sa najboljim praktičnim primjerima i, svakako, bez adekvatnih resursa. Iako bi ih bilo nemoguće sve imenom pobrojati, njihov doprinos je ipak omogućio izradu ovog Paketa. SEESAC se nada da njihova pomoć neće izostati ni prilikom izrade novih verzija priručnika.

© SEESAC 2003 – Sva prava pridržana

Gledišta izražena u ovom izvještaju su gledišta autorâ i ne predstavljaju gledišta Razvojnog programa Ujedinjenih naroda, niti Pakta stabilnosti za Jugoistočnu Evropu. Opisi i prezentacija materijala u ovoj publikaciji ne predstavljaju stajališta Razvojnog programa Ujedinjenih naroda, niti Pakta stabilnosti za Jugoistočnu Evropu u vezi s pravnim statusom bilo koje zemlje, teritorije ili regije, niti njihovih organa vlasti i oružanih snaga, niti u pogledu određivanja granica i crta razgraničenja.

Predgovor

Regionalni centar za kontrolu lakog naoružanja u Jugoistočnoj Evropi (SEESAC) pruža stručne savjete u vezi s osnovnim pitanjima vezanim za širenje svijesti o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe ručnog i lakog naoružanja širom Jugoistočne Evrope. U toku prvih konsultacija, održanih sa ključnim subjektima u regionu u toku 2003. godine, SEESAC se upoznao sa hitnom potrebom jačanja aktivnosti na širenju svijesti o opasnostima od neadekvatne kontrole proliferacije i protoka lakog naoružanja u Jugoistočnoj Evropi, te sa problemom nedostatka sredstava sa kojim se suočavaju svi oni koji bi željeli provesti takve aktivnosti.

Na polju širenja svijesti o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja, što predstavlja novu oblast u razvoju, postoji svega nekoliko primjera na koje se aktivisti mogu osloniti. Još se uvijek nije poduzela sistemski aktivnosti na analizi najboljih (ali i najlošijih) primjera prakse kontrole lakog naoružanja na operativnom nivou. Nedostatak iskustva i resursa ozbiljan je problem za sve one koji rade na realizaciji programa. Sasvim je moguće da neadekvatni programi za širenje svijesti o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja zbog neodgovarajućih poruka i materijala ili nedostatka osjećaja za problem doprinesu podizanju tenzija u društvu, stvaranju još lošijih percepcija o sigurnosti ili da čak dovedu do neželjenih žrtava. U najmanju ruku postoji opasnost neispunjenja postavljenih ciljeva i traćenja projektnih sredstava.

Zbog svega toga SEESAC je sredinom 2003. godine pokrenuo proces koji je doveo do izrade 'Paketa podrške širenju svijesti o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja i alternativnim vidovima zaštite' (SASP). Paket se sastoji od priručnika i CD-ROM-a, u kojima su sadržani principi i procedure za utvrđivanje bezbjednog i djelotvornog programa za širenje svijesti o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja i alternativnim vidovima zaštite. Paket također nudi i prateći materijal. Namijenjen je svim organizacijama koje preduzimaju aktivnosti na širenju svijesti o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja, bez obzira da li su one vladine, nevladine ili međunarodne. Ciljevi Paketa se mogu sumirati na sljedeći način:

- Utvrditi, konstantno razvijati i učiniti dostupnim najbolje primjere prakse u oblasti širenja svijesti o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja u Jugoistočnoj Evropi, čime se optimizira mogućnost povećanja bezbjednosti i djelotvornosti budućih programa;
- Obezbijediti instrumente i metode izvođenja programa kojim će se projekti objediniti u pravcu povećanja njihove efikasnosti i uštede vremena i resursa;
- Povećati nivo regionalne stručnosti u pogledu širenja svijesti o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja kod svih aktera koji su uključeni u takve aktivnosti; i
- Objasniti mehanizme putem kojih je moguće ostvariti koordinaciju programa na širenju svijesti o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja sa intervencijama na razoružanju na mikro nivou, ili njihovu integraciju.

Kako bi se obezbijedila relevantnost Paketa na terenu, na zajedničkoj radionici RACVIAC-a i SEESAC-a, održanoj u julu 2003. godine, grupa sastavljena od predstavnika najvažnijih organizacija (domaćih i međunarodnih nevladinih organizacija, međunarodnih organizacija i vlasti u zemljama Jugoistočne Evrope) pregledala je nacrt Paketa prije nego što je podijeljen širem krugu osoba na razmatranje. Rezultat procesa u kojem je sudjelovao širi krug predstavnika je prvo izdanje SASP priručnika koji predstavlja 'hibridni proizvod' sa najbitnijim stajalištima i iskustvima najvećeg mogućeg broja aktivista i operativaca koji rade na kontroli lakog naoružanja.

Nakon prvog izdanja u novembru 2003. godine, Paket će se testirati na terenu i uradit će se prijevod. Na zahtjev, biće dostupan besplatno i moći će se naći i na web stranici SEESAC-a. Očekujemo da će Paket biti jedan živi resurs koji će se konstantno u narednim godinama ažurirati kako bi, dok god je aktuelan, odražavao iskustvo osoba koje rade na terenu, te napredak postignut na polju razoružanja na mikro nivou i, generalno, u teoriji komuniciranja s javnošću.

Iako je promjene nemoguće predvidjeti, postojeći trendovi u razoružanju na mikro nivou i strategijama razvoja komuniciranja s javnošću ukazuju na pravce novog istraživanja. Prvi se odnosi na uvrštavanje intervencija na razoružanju na mikro nivou u programe koji su usmjereni na ekonomski i društveni razvoj i reformu sektora sigurnosti. Napredak postignut u tom pravcu će bez sumnje podstaći i nove pravce širenja svijesti o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja. Drugi se odnosi na korištenje participatornih metoda. Iako se u Paketu promovira korištenje participatornih metoda u više faza programskog ciklusa, u svakoj fazi programa za razoružanje na mikro nivou otvorena su vrata učešću zajednice. Ukoliko se teorija za ovu vrstu intervencije bude u narednim godinama razvijala, komponenta intervencije na razoružanju na mikro nivou koja se odnosi na komuniciranje s javnošću, odnosno širenje svijesti o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe oružja, neizostavno će postati srž svih budućih intervencija.

Do tada će se, međutim, aktivisti na terenu suočavati sa dovoljno praktičnih ograničenja koja će trebati i savladati. SASP će se oslanjati na povratne informacije svojih korisnika koji rade na terenu. Nadamo se da će SASP doprinijeti uspjehu vašeg rada. Molimo vas da nam pomognete da ga usavršimo i činjenično ažuriramo.

Beograd, 1. novembar 2003.

Adrian Wilkinson
Šef SEESAC-ovog tima

Sadržaj

Predgovor	iii
Sadržaj	v
1 Uvod	8
1.1 Šta je to paket podrške širenju svijesti o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja?	9
2 SASP – Koncept i pristup	10
2.1 Definiranje programa širenja svijesti o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja 11	
2.1.1 Edukacija o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja	12
2.1.2 Lobiranje problema u vezi s lakim naoružanjem	12
2.1.3 Informiranje javnosti (o detaljima intervencije na smanjenju lakog naoružanja).....	13
2.2 Utvrđivanje ciljeva programa širenja svijesti o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja	15
2.2.1 Ciljevi vezani za povećanje nivoa znanja	15
2.2.2 Ciljevi vezani za stav.....	15
2.2.3 Ciljevi vezani za ponašanje.....	16
2.2.4 Institucionalna politika i ciljevi vezani za praksu	16
2.3 Integriranje programa širenja svijesti o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja sa intervencijama na razoružanju na miko nivou	16
2.3.1 Samostalni program edukacije o rizicima upotrebe lakog naoružanja nasuprot programima širenja svijesti o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja u podršci sakupljanju lakog naoružanja 20	
2.3.2 Povezivanje sa zakonima kojima se regulira posjedovanje lakog naoružanja i aktivnosti na sakupljanju i uništenju.....	22
2.4 Aktivnosti na lokalnom nivou.....	24
2.4.1 Plan za bezbjedniju zajednicu.....	24
2.5 Pitanja sigurnosti i dužnost staranja.....	25
2.5.1 Eliminiranje suprotnosti između edukacije o rizicima upotrebe lakog naoružanja i lobiranja problema u vezi s lakim naoružanjem	26
2.5.2 Eliminiranje kontradiktornosti između aktivnosti na širenju svijesti o opasnostima upotrebe lakog naoružanja i edukacije o opasnostima od preostalih mina.....	27
2.6 Integriranje aktivnosti na širenju svijesti o lakom naoružanju sa drugim aktivnostima	29
2.7 Praćenje programskog ciklusa	33
3 Prikupljanje i upravljanje informacijama.....	34
3.1 Ciljevi prikupljanja informacija i podataka	34
3.2 Prikupljanje informacija u kontekstu državnih inicijativa za razoružanje na mikro nivou	34
3.3 Sakupljanje informacija i podataka: stalne aktivnosti na širenju svijesti o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja.....	36
3.4 Metode prikupljanja informacija	44
3.5 Prikupljanje informacija kao metod praćenja i ocjene	46
3.6 Obuka osoblja.....	47
3.7 Principi prikupljanja informacija i upravljanje informacijama	47
3.7.1 Jasnoća i transparentnost cilja prikupljanja informacija	47
3.7.2 Fleksibilnost	48

3.7.3	Kvalitet i kvantitet informacija.....	49
3.7.4	Tačnost.....	49
3.7.5	Formiranje mreže za prikupljanje podataka o žrtvama.....	49
3.7.6	Upravljanje i razmjena informacija i podataka.....	50
3.7.7	Sigurnost.....	50
4	Analiza i strateško planiranje.....	51
4.1	Analiza informacija.....	51
4.1.1	Ciljne grupe.....	52
4.2	Planiranje strategije.....	54
4.2.1	Institucionalna podrška.....	57
4.2.2	Struktura jedinice nadležne za program.....	57
4.2.3	Obuka osoblja.....	57
4.2.4	Koordinacija.....	57
4.3	Utvrđivanje kratkoročnih i dugoročnih ciljeva programa.....	58
4.3.1	Kratkoročni i SMART (inteligentni) ciljevi.....	59
5	Koncipiranje poruka, aktivnosti i materijala i izbor medija.....	60
5.1	Utvrđivanje programa za edukaciju o smanjenju opasnosti od naoružanja.....	60
5.1.1	Poruke u vezi s prijetnjama i problemima u pogledu lakog naoružanja.....	61
5.1.2	Poruke u vezi sa smanjenjem opasnosti od lakog naoružanja.....	62
5.2	Utvrđivanje poruka koje se daju u okviru lobiranja problema u vezi s lakim naoružanjem.....	62
5.3	Utvrđivanje poruka za informiranje javnosti o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe oružja.....	63
5.4.	Primjer osnovnih poruka iz programa širenja svijesti o opasnostima od posjedovanja i upotrebe lakog naoružanja.....	65
5.5	Utvrđivanje ključnih poruka.....	75
5.6	Izbor sredstava komuniciranja.....	76
5.6.1	Interaktivna nasuprot jednosmjernoj komunikaciji.....	77
5.7	Uloga različitih medija.....	82
5.8	Primjeri indikatora za praćenje poruka, aktivnosti i materijala.....	88
6	Testiranje na terenu.....	95
7	Provođenje aktivnosti.....	96
7.1	Ponovno razmatranje plana za bezbjedniju zajednicu.....	96
7.2	Aktivnosti za djecu.....	101
7.3	Aktivnosti za odrasle.....	102
8	Aktivnosti na praćenju i ocjeni i relevantan materijal.....	103
8.1	Razvoj integriranog pristupa.....	103
8.2	Nivoi ocjene.....	104
8.3	Prikupljanje, analiza i razmjena utvrđenih rezultata: participatoran pristup.....	105
8.4	Jednostavan okvir za praćenje i ocjenu: izbor metoda verifikacije.....	105
8.5	Komparativne prednosti i nedostaci različitih metoda ocjene.....	107
Aneks A	(Informativni sadržaj) Uvjeti i definicije.....	108
Aneks B	(Informativni sadržaj) Efekat i posljedice ručnog i lakog naoružanja.....	112
Aneks C	(Informativni sadržaj) KAP upitnici, objašnjenje i smjernice.....	115
Aneks D	(Informativni sadržaj) Intervjui i fokusne grupe, primjeri i smjernice.....	131

Aneks E (Informativni sadržaj) Primjer participatornih metoda (vježba s ljestvicom) i smjernice za upotrebu	133
Aneks F (Informativni sadržaj) Korištenje sekundarnih izvora informacija, primjeri i smjernice	136
Aneks G (Informativni sadržaj) Primjer plana rada za program 'obrazovanje o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja'	139

SASP – Paket podrške širenju svijesti o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja i alternativnim vidovima zaštite

1 Uvod

Sve veće količine i zloupotreba lakog naoružanja¹ ostavljaju ogromne posljedice po društva širom svijeta. Lakim naoružanjem svake godine se prouzrokuje smrt nekoliko hiljada ljudi, bilo u oružnom sukobu, kriminalnim djelima ili nesretnim, tragičnim incidentima.² Nekoliko miliona ljudi je izloženo teroru, ili su ranjeni, osakaćeni ili pak prognani i žive kao izbjeglice ili interno raseljene osobe. Kada se oružani sukob završi, posljedice proliferacije i zloupotrebe lakog naoružanja i dalje snosi društvo, a posebno ugrožene kategorije stanovništva. U nekim zemljama stope nasilja i kriminaliteta povezanog sa zloupotrebom oružja ostaju nepromijenjene ili su čak u porastu, i to u 'miru' nakog otvorenog sukoba. U drugim slučajevima oružano nasilje nije direktno povezano sa otvorenim oružanim sukobom, s tim što su posljedice slične.

Zemlje Jugoistočne Evrope predstavljaju eklatantan primjer ovog svjetskog fenomena: sukobi koji su se vodili u nekoliko zadnjih godina, popraćeni visokim stopama kriminaliteta i tradicionalnim posjedovanjem lakog naoružanja, doveli su do neprihvatljivo visokih stopa proliferacije i zloupotrebe lakog naoružanja, kao i smrtnosti. Iako priroda problema nije ista u cijelom regionu, pod proliferacijom lakog naoružanja podrazumijeva se sljedeće:

- ❑ Podrivanje vladavine prava
- ❑ Svakodnevno povećanje broja tragičnih žrtava
- ❑ Podsticanje kriminaliteta i povećanje nestabilnosti
- ❑ Zaoštavanje tenzija u društvu
- ❑ Negiranje mjera izgradnje sigurnosti i povjerenja, i
- ❑ Prepreke razvoju.

S obzirom na problem koji lako naoružanje predstavlja u regionu, UNDP i Pakt stabilnosti za Jugoistočnu Evropu su zajednički formirali SEESAC, regionalni centar za kontrolu lakog naoružanja u Jugoistočnoj Evropi, u cilju pružanja podrške projektu i tehničke pomoći svim aktivnostima na kontroli lakog naoružanja i intervencijama u Jugoistočnoj Evropi. Mjere kontrole lakog naoružanja podrazumijevaju strategije i aktivnosti koje u kombinaciji jedni s drugim pomažu rješavanju problema proliferacije i zloupotrebe lakog naoružanja.³ One podrazumijevaju:⁴

- ❑ Bolju kontrolu granica
- ❑ Zakonske i regulacione mjere

---

¹ Postoje razne definicije lakog naoružanja, s tim što je još uvijek potrebno postići međunarodni konsenzus o 'korektnoj' definiciji. U paketu podrške širenju svijesti o opasnostima od posjedovanja i upotrebe lakog naoružanja usvojena je definicija koja se koristi u Standardima za razoružanje na mikro nivou u Jugoistočnoj Evropi: "Svo ubojito konvencionalno naoružanje koje može nositi osoba koja učestvuje u vojnim operacijama ili prenositi lakim vozilom i koje ne zahtijeva znatnu logistiku i održavanje".

² Vidi Aneks B u vezi sa detaljnijim postupanjem sa posljedicama proliferacije lakog naoružanja u Jugoistočnoj Evropi.

³ SEESAC je utvrdio Standarde za razoružanje na mikro nivou u regiji kao podršku operacijama vezanim za lako naoružanje putem najboljih operativnih procedura, praksi i normi koje su utvrđene u nekoliko zadnjih godina u vezi sa kontrolom lakog naoružanja. Vidi Standarde za razoružanje na mikro nivou u regiji 01.10: Vodič za regionalne standarde za razoružanje na mikro nivou i mjere kontrole lakog naoružanja, <http://www.seesac.org/resources/framework.htm>

⁴ Vidi Standarde za razoružanje na mikro nivou u regiji 02.10: Glosar termina i skraćenica iz domena lakog naoružanja

- Ispitivanje situacije u pogledu lakog naoružanja⁵
- Aktivnosti na sakupljanju lakog naoružanja
- Aktivnosti na uništavanju lakog naoružanja
- Upravljanje informacijama i njihova razmjena
- Upravljanje skladištenjem lakog naoružanja
- Programi za širenje svijesti o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja

Paket podrške širenju svijesti o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja i alternativnim vidovima zaštite tretira zadnju od gorenavedenih mjera. Njime se nastoje utvrditi najbolji primjeri prakse na operativnom nivou kako bi se pružila pomoć svim subjektima koji rade na informiranju javnosti o problemima u vezi s lakim naoružanjem na terenu.

Paket podrške razvoju svijesti o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja namijenjen je svim ključnim akterima koji se pripremaju za utvrđivanje programa za širenje svijesti o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja ili učestvovanje u njima, bez obzira da li pripadaju građanskom društvu, domaćim organima vlast koji se bave pitanjima lakog naoružanja, međunarodnim organizacijama, donatorima ili snagama sigurnosti i očuvanja mira.⁶ Svaka strana svakako treba koristiti Paket podrške na razne načine, ovisno o potrebama.

1.1 Šta je to paket podrške širenju svijesti o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja?

Paket podrške razvoju svijesti o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja sastoji se od:

- a) **Operativnog priručnika:** to je paket logično strukturiranih smjernica za osobe koje provode programe za širenje svijesti o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja, uz ilustraciju primjerima sa terena; i
- b) **CD-ROM-a:** sa popratnim materijalom i publikacijama, uključujući i:
  - Korisne referentne dokumente
  - Web linkove sa stranicama na temu:
    - Djeca i naoružanje
    - Metode komuniciranja s javnošću
    - Obrazovanje i rad omladine
    - Međunarodne nevladine organizacije koje se bave pitanjima lakog naoružanja
    - Međunarodne organizacije
    - Kopnene mine
    - Pomoć utvrđivanju programa

---

⁵ Istraživanje situacije vezane sa lako naoružanje najbolje je opisano kao cjelovita studija situacije na određenoj teritoriji. Takva istraživanja provedena u zemljama Jugoistočne Evrope 2003. godine pružila su detaljnu analizu koja je potrebna za rješavanje zajednički pokrenutog pitanja o vrstama problema u vezi sa lakim naoružanjem u regionu putem ispitivanja distribucije lakog naoružanja u svakoj zemlji i posljedica u smislu kriminala, žrtava, sigurnosti i privrede. Za daljnje informacije vidi Dio 3.2.

⁶ Preporuke za donatore u vezi sa programima širenja svijesti o opasnostima od posjedovanja i upotrebe lakog naoružanja nalaze se na CD-ROM-u, kao i u informacijama za medije.

- Istraživačke organizacije
- Domaća ministarstva koja se bave kontrolom lakog naoružanja
- Regionalni standardi za razoružavanje na mikro nivou u Jugoistočnoj Evropi (RMDS).
- ❑ PowerPoint prezentacije aktivista na temu:
  - Posljedice i opasnosti od zloupotrebe lakog naoružanja
  - Vrste naoružanja
  - Opće činjenice i brojke
  - Sakupljanje lakog naoružanja, bezbjedno skladištenje i uništavanje.
- ❑ Foto galerija informativne kampanje o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja, uz objašnjenje:
  - Galerija o aktivnostima, koja sadrži fotografije aktivista koji rade na terenu
  - Galerija slika sa korisnim logo natpisima i fotografijama
  - Galerija materijala koji se koristi u raznim kampanjama
  - Galerija na temu edukacije o opasnostima od posjedovanja lakog naoružanja, sa primjerima iz materijala korištenog u kampanjama namijenjenim smanjenju stepena rizičnog postupanja sa lakim naoružanjem.
- ❑ Transparenti na temu prepoznavanja lakog naoružanja: slike i objašnjenje najuobičajenijeg oružja, municije i eksplozivnih naprava u jugoistočnoj Evropi.
- ❑ Galerija na temu sakupljanja lakog naoružanja.
- ❑ Galerija na temu uništavanja lakog naoružanja.
- ❑ Materijal za prikupljanje novčanih sredstava:
  - Smjernice za pisanje prijedloga projekata za informativnu kampanju na temu lakog naoružanja
  - Smjernice za donatore koji razmatraju pružanje podrške projektima za informativne kampanje na temu lakog naoružanja
- ❑ Podaci za medije

2 SASP – Koncept i pristup

U ovom dijelu se uvode ključni koncepti i principi iz Paketa podrške širenju svijesti o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja.⁷ To su:

- ❑ Koncept širenja svijesti o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja i tri komunikacijske komponente:
  - Edukacija o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja
  - Lobiranje problema u vezi s lakim naoružanjem
  - Informiranje javnosti (o intervencijama na smanjenju lakog naoružanja)

---

⁷ Kraći vodič za principe Paketa podrške širenju svijesti o opasnostima od posjedovanja i upotrebe lakog naoružanja također se može naći u Standardima za razoružanje na mikro nivou u regiji broj 06.10 – Utvrđivanje i realizacija programa za širenje svijesti o opasnostima od posjedovanja i upotrebe lakog naoružanja, http://www.seesac.org/resources/current_eng.htm

- ❑ Značaj utvrđivanja jasnih ciljeva programa širenja svijesti o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja
- ❑ Integriranje programa širenja svijesti o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja sa intervencijama na razoružanju na mikro nivou
- ❑ Provođenje dvije vrste programa širenja svijesti o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja: samostalni programi edukacije na temu opasnosti od posjedovanja lakog naoružanja, programi širenja svijesti o problemu u vezi s lakim naoružanjem u podršci sakupljanju oružja
- ❑ Korištenje aktivnosti na lokalnom nivou za širenje svijesti o problemu (posebno 'planova za bezbjedniju sredinu')
- ❑ Pitanja sigurnosti i 'dužnost voditelja programa da vodi brigu'
- ❑ Integriranje programa širenja svijesti o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja sa drugim aktivnostima; i
- ❑ Značaj praćenja programskog ciklusa.

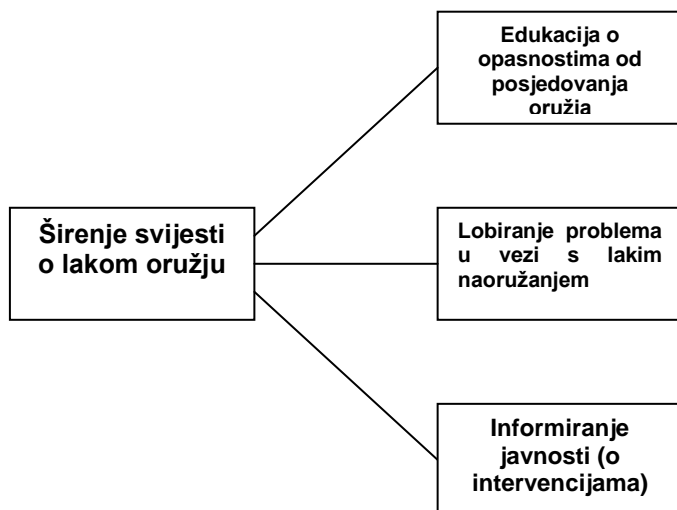
2.1 Definiranje programa širenja svijesti o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja

Ključni koncept koji se koristi u Paketu podrške je koncept programa širenja svijesti o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja; to je programska intervencija kojom se društvo bliže upoznaje sa pitanjima vezanim za lako naoružanje i koja podrazumijeva uvođenje pozitivnih društvenih promjena. Program širenja svijesti o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja se može definirati na sljedeći način:

“Program aktivnosti čiji je opći cilj minimiziranje i, gdje je to moguće, eliminiranje negativnih posljedica neadekvatne kontrole lakog naoružanja kroz adekvatnu kombinaciju edukacije na temu opasnosti od posjedovanja lakog naoružanja, lobiranja problema u vezi s lakim naoružanjem i javnim informativnim kampanjama koje se provode skupa sa drugim programima putem kojih se preduzimaju intervencije u društvu u pravcu promjene ponašanja i omogućavanja određenih alternativnih, dugoročnih rješenja”.

Programi širenja svijesti o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja mogu se posmatrati kao zbir tri komunikacijske komponente; 1) edukacija na temu opasnosti od posjedovanja lakog naoružanja; 2) lobiranje problema u vezi s lakim naoružanjem; i 3) informiranje javnosti o intervencijama na smanjenju lakog naoružanja. U stvari, ponekad nisu sve komponente uključene u program (naprimjer, samostalni program lobiranja problema u vezi s lakim naoružanjem i samostalni program edukacije na temu opasnosti od posjedovanja lakog naoružanja), ali u drugim slučajevima, a posebno u kontekstu intervencija na razoružanju na mikro nivou, programi širenja svijesti o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja trebaju obuhvatiti sva tri oblika komuniciranja s ciljnim grupama i javnošću.

Dijagram 1: Tri komponente programa širenja svijesti o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja

U daljnjem tekstu je svaka komponenta detaljnije objašnjena. Također su definirani i njihovi komunikacijski ciljevi. Detaljne definicije su date u Aneksu A.

2.1.1 Edukacija o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja

Edukacija o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja:

“Proces kojim se promoviraju bezbjedniji vidovi ponašanja rizičnih grupa i osoba koje posjeduju lako naoružanje kroz informiranje o rizicima i opasnostima upotrebe lakog naoružanja i edukaciju o alternativnim, bezbjednijim vidovima ponašanja.”

Edukacija o opasnostima od upotrebe lakog naoružanja može se provesti kao samostalna aktivnost u sredinama u kojima se ne provodi domaći program smanjenja lakog naoružanja. Ako se domaći program provodi u nekoj kasnijoj fazi, mreže, sistemi i metode koje se koriste u okviru programa za edukaciju o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja mogu se prilagoditi tako da budu podrška domaćem programu. U određenim situacijama (naprimjer, registracija oružja ili intervencije na njegovom sakupljanju), edukacija o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja mora se provoditi kao dodatak drugim vidovima programa širenja svijesti o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja (vidi Dio 2.5).

2.1.2 Lobiranje problema u vezi s lakim naoružanjem

Lobiranje problema u vezi s lakim naoružanjem⁸ definirano je na sljedeći način:

⁸ Pojam 'lobiranje' može se tumačiti na više načina. Kao što je to definirano ovdje, on obuhvata metode i poruke, neophodne za uključivanje subjekata odlučivanja i 'vođenje kampanje' u kojoj su programi komunikacije usmjereni na opću javnost sa jednostavnijim porukama i različitim metodama.

“Proces čiji je cilj podići probleme i pitanja lakog naoružanja na nivo opće javnosti, organa vlasti, medija, vlade i vladinih organa kako bi se uvele promjene na institucionalnom odnosno pojedinačnom nivou.”

Konkretni primjeri obuhvataju kampanje kroz koje se naglašavaju problemi u vezi s lakim naoružanjem i pitanja u sredinama u kojima im se ne daje značaj koji bi trebali imati, ili pak kampanje čiji je cilj podstaći građane da predaju ili prijave oružje koje posjeduju. U slučaju ove kampanje, aktivnosti na lobiranju se preduzimaju u podršci planiranoj ili tekućoj intervenciji na razoružanju na mikro nivou koju pokreću i vode domaći koordinacioni organi. Međutim, kao što smo to već naveli, lobiranjem problema u vezi s lakim naoružanjem moguće je promovirati mjere kontrole lakog naoružanja u slučaju da one ne postoje ili se za njih smatra da su nedovoljne.⁹

2.1.3 Informiranje javnosti (o detaljima intervencije na smanjenju lakog naoružanja)

U smislu Paketa podrške širenju svijesti o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja, informiranje javnosti o detaljima intervencije na smanjenju lakog naoružanja definirano je na sljedeći način:

“Informacije koje su objavljene ili izdate prije svega da bi javnost bila u potpunosti upoznata sa tačnim uvjetima intervencije po pitanju lakog naoružanja, čime se kod javnosti povećava nivo razumijevanja i od nje se dobija podrška.”

Za razliku od aktivnosti na lobiranju problema, aktivnosti usmjerene na informiranje javnosti se ne preduzimaju da bi se javnost ubijedila, nego da bi se informirala. S obzirom da programi za razoružanje na mikro nivou mogu imati nekoliko komponenti i biti provedeni kroz više faza, sadržaj komponente informiranja javnosti unutar informativne kampanje o lakom naoružanju se vremenom mijenja. Te promjene obuhvataju zakonodavna pitanja, uvjete amnestiranja osoba koje predaju lako naoružanje, modalitete prijave lakog naoružanja, sakupljanja i uništenja i realizaciju šema za podsticanje građana na prijavu i predaju lakog naoružanja. U svim slučajevima cilj je da javnost bude u potpunosti informirana.

U Tabeli 1 su detaljnije prikazana sva tri koncepta.

Tabela 1: Detaljan prikaz tri komponente komuniciranja s javnošću na temu problema lakog naoružanja

	OBRAZOVANJE O OPASNOSTIMA OD ORUŽJA	LOBIRANJE PROBLEMA U VEZI S LAKIM ORUŽJEM	INFORMIRANJE JAVNOSTI (O PROBLEMU U VEZI S LAKIM ORUŽJEM)
--	--	--	--

⁹ Vidi, naprimjer, kampanju za međunarodni Sporazum o trgovini naoružanja, kojeg je pokrenula IANSA, International Alert i Oxfam u oktobru 2003. – <http://www.controlarms.org>.

	OBRAZOVANJE O OPASNOSTIMA OD ORUŽJA	LOBIRANJE PROBLEMA U VEZI S LAKIM ORUŽJEM	INFORMIRANJE JAVNOSTI (O PROBLEMU U VEZI S LAKIM ORUŽJEM)
Ciljevi komuniciranja na temu lakog oružja	Širenje svijesti kod ljudi o opasnostima i prijetnjama koje lako oružje predstavlja, primoravanje ljudi da o tome razmišljaju i informiranje ljudi o istom problemu <ul style="list-style-type: none"> • Promjena stava, pojedinačnog ponašanja i ponašanja zajednica prema upotrebi lakog oružja • Informiranje ljudi o sigurnosnim mjerama u slučaju sakupljanja oružja/nekažnjene predaje oružja (amnestija) 	Pridobiti podršku javnosti, preporuku ili pozitivan publicitet o problemima i pitanjima lakog oružja i uvesti promjene: <ul style="list-style-type: none"> • Na institucionalnom nivou (npr., političkom, pravnom) i; • Na pojedinačnim nivoima (npr., da se podstaknu ljudi na predaju oružja u sastavu programa za sakupljanje oružja) 	Obezbijediti blagovremene, bezbjedne i tačne informacije o prirodi intervencije na kontroli lakog oružja
Ciljne grupe	Zajednice koje se suočavaju s problemom lakog oružja (npr. djeca, osobe koje nose oružje, žene, njihovi rođaci)	Opća javnost, organi vlasti, mediji, vlade, donatori, itd. Osobe koje posjeduju oružje, službenici koji rade na njegovom sakupljanju, ciljne grupe u skladu s kontekstom (npr., djeca, žene), ljudi od utjecaja u zajednici	Cijela zajednica
Vremenski okvir	Dugoročan	Ovisno o kontekstu i programima sakupljanja oružja: <ul style="list-style-type: none"> • Dugoročne (institucionalne promjene) • Kratkoročne ili dugoročne individualne promjene (npr., predaja oružja u sklopu programa za amnestiju) 	Prije i u toku intervencije
Metode	Poseban naglasak na aktivnosti u zajednici kako bi se zajednice osposobile za rješavanje problema sa kojima se suočavaju (npr., planovi za bezbjedniju zajednicu), s tim da se mogu koristiti metode javnog informiranja	Sve, ovisno o strategiji	Svaka, iako veća ciljna grupa ide ka medijima, posebno onim koji imaju potencijal masovne pokrivenosti i konsistentnosti u izvještavanju

	OBRAZOVANJE O OPASNOSTIMA OD ORUŽJA	LOBIRANJE PROBLEMA U VEZI S LAKIM ORUŽJEM	INFORMIRANJE JAVNOSTI (O PROBLEMU U VEZI S LAKIM ORUŽJEM)
Primjer aktivnosti	Plan za bezbjedniju zajednicu sa različitim aktivnostima za različite grupe (npr., grupna diskusija, diskusija među djecom, pozorište, igre s ulogama, obuka nastavnika) Distribucija 'sigurnosnih kartona' službenicima koji rade na sakupljanju oružja i općoj javnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Državna komisija • Regionalne inicijative (konferencije, seminari) • Grupe za diskusiju, radio i TV emisije, intervjui • Novinski članci • Javni marševi • Javna predavanja • Svjedočenja žrtava • Poruke prenose uticajni lideri 	<ul style="list-style-type: none"> • Distribucija pamfleta putem pošte • Oglasi preko radija i tv • Distribucija dokumenta pod nazivom 'Standardne operativne procedure' službenicima koji rade na sakupljanju i uskladištenju oružja, kojim se informiraju o uvjetima amnestije i ponašanju koje se od njih zahtijeva

2.2 Utvrđivanje ciljeva programa širenja svijesti o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja ¹⁰

Iako bi se opći cilj *strategije za širenje svijesti o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja* mogao precizno opisati kao 'povećanje stepena sigurnosti u zajednici', potrebni su precizniji operativni ciljevi da bi se utvrdio izvediv program. Svaki program širenja svijesti o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja, bez obzira da li je to samostalna edukacija na temu opasnosti od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja ili informativna kampanja kao podrška drugim intervencijama na smanjenju lakog naoružanja, najvjerojatnije će imati neki od niže navedenih ciljeva:

2.2.1 Ciljevi vezani za povećanje nivoa znanja

- Veća informiranost o problemu u vezi s lakim naoružanjem
- Veća informiranost o potrebi za bezbjednim vidovima ponašanja
- Povećana informiranost javnosti o najboljim praktičnim primjerima bezbjednih vidova ponašanja.

2.2.2 Ciljevi vezani za stav

- Jače vjerovanje u vezu između lakog naoružanja u posjedu građana i stope nasilja u društvu
- Jače vjerovanje da zajednica može nešto uraditi na rješavanju problema u vezi s lakim naoružanjem
- Jača volja za dovođenjem u pitanje utjecaja kulture posjedovanja oružja
- Jači osjećaj odgovornosti zajednice za probleme u vezi s lakim naoružanjem i oružjem generalno (naprimjer, kao preduvjet za program "Oružje u zamjenu za razvoj").

¹⁰ Program za širenju svijesti o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja trebao bi podržavati operativne ciljeve sveukupne intervencije na smanjenju lakog naoružanja. Dodatni detalji i primjer operativnih ciljeva na državnom nivou mogu se naći u Standardima za razoružanje na mikro nivou u regiji broj RMDS 01.10.

2.2.3 Ciljevi vezani za ponašanje

- Veći stepen usvajanja bezbjednih vidova ponašanja
- Smanjenje transfera i nedozvoljene trgovine lakog naoružanja na crnom tržištu
- Veći stepen bezbjednog pronalaženja ukradenog lakog oružja u zajednici
- Veće učesće u programima prijavljivanja lakog naoružanja
- Veće učesće u programima sakupljanja lakog naoružanja

2.2.4 Institucionalna politika i ciljevi vezani za praksu

- Usvajanje od strane relevantnih organa na općinskom i državnom nivou strategija i praksi kojim se promoviraju alternative kulturi nasilja
- Uvođenje i realizacija šema prijave lakog naoružanja
- Uvođenje i realizacija šema sakupljanja oružja
- Utvrđivanje normi od strane organa na općinskom i državnom nivou protiv ilegalnog korištenja ili sticanja lakog naoružanja.

Ciljevi poput gore navedenih će biti utvrđeni kao dio cjelokupne strategije programa, na osnovu analize prikupljenih informacija (vidi Dio 3 i 4).

2.3 Integriranje programa širenja svijesti o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja sa intervencijama na razoružanju na mikro nivou

Inicijative za razoružanje se često nazivaju inicijativama za 'razoružanje na mikro nivou' – kako bi se razlikovale od aktivnosti na smanjenju količine osnovnog konvencionalnog naoružanja. U Jugoistočnoj Evropi inicijative za razoružanje na mikro nivou se provode u Albaniji, Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj, na Kosovu, u Makedoniji, Crnoj Gori i u Srbiji. Razoružanje na mikro nivou se može definirati na sljedeći način:

“Praćenje, sakupljanje, kontrola i, konačno, uništavanje lakog naoružanja, njegove municije i eksplozivnih naprava i lakog naoružanja u posjedu boraca i često civilne populacije. Tu spada i utvrđivanje programa za odgovorno upravljanje oružjem.”

Gdjegod inicijativa za razoružanje na mikro nivou postoji ili gdje je ona planirana, strategije za program širenja svijesti o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja bi se trebale pripremiti u podršci takvim inicijativama, te da bi se iskoristile mogućnosti. U nekim slučajevima komponenta širenja svijesti o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja unutar inicijative o razoružanju na mikro nivou će biti jedina te vrste u datoj državi. Drugdje, razne agencije (naprimjer, nevladine organizacije, ministarstva u vladi, UNICEF) su možda već uključeni u inicijative širenja svijesti o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja, bilo kroz edukaciju na temu opasnosti koje lako naoružanje predstavlja ili kroz lobiranje problema.

Prilog 1: Informativna kampanja o lakom naoružanju u Albaniji, 1999

U Albaniji je program sakupljanja oružja podržan u okviru informativnih kampanja na međunarodnom i domaćem nivou na temu lakog naoružanja. Međunarodni mediji (BBC, CBS itd.) su emitirali programe o ovom pitanju na domaćem nivou, na televiziji su emitirani spotovi, organizirani su sastanci i konferencije kako bi se zajednice upoznale s problemom. Osnovna poruka se odnosila na amnestiranje osoba koje su predale oružje u tom periodu. Program za širenje svijesti o problemima u vezi s lakim naoružanjem sada obuhvata djecu školske dobi kroz takmičenja, lekcije iz sigurnosti, debate među učenicima itd. Cilj je rad s djecom kako bi ona utjecala na roditelje da predaju oružje. Projekti za razvoj u zamjenu za oružje su se također provodili kako bi se podsticale zajednice na predaju oružja.

Bitno je da osoblje koje radi na programu širenja svijesti o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja kroz svoje aktivnosti nastoji utvrditi sve tekuće ili tek planirane inicijative. Ova obaveza se odnosi na sve aktere, bez obzira da li rade samostalno ili u saradnji s drugima (naprimjer, domaćim organima vlasti koji se bave pitanjima lakog naoružanja). Tamo gdje programi na širenju svijesti o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja nisu išli u prilog širim nastojanjima u pravcu razoružanja, potrebno je tragati za integriranim planom rada relevantnih organa kako bi se efekat programa mogao optimizirati kroz koordinaciju. U okviru postojećih programa potrebno je redefinirati njihovu strategiju kako bi se u obzir uzele domaće intervencije (naprimjer, sakupljanje ili prijava oružja), dok bi planeri domaćeg programa širenja svijesti o opasnostima posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja trebali izvući lekcije iz postojećih programa i izbjeći dupliciranje. Promjena strategije podrazumijeva promjene ciljeva, metoda i poruka. Tako, naprimjer, ciljevima programa širenja svijesti o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja koji se već provodi u tom slučaju dodan je cilj *'podsticanja učešća zajednice u aktivnostima na sakupljanju oružja'*.

Prilog 2: Pregled strategije programa kako bi se u obzir uzele promijenjene okolnosti

S obzirom da intervencije na sakupljanju lakog naoružanja podliježu uticaju nekoliko faktora, počevši od raspoloživih sredstava do vremenskih prilika i sigurnosne situacije, voditelji programa trebaju pratiti promjene okolnosti i u skladu s tim mijenjati planove i ciljeve. Kada se mijenja cjelokupni plan intervencije (naprimjer, usljed pogoršanja sigurnosne situacije), moraju se u skladu s tim mijenjati i ciljevi programa širenja svijesti o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja.

Ciljevi programa za širenje svijesti o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja su u svakom slučaju tijesno povezani sa ciljevima intervencija na razoružanja na mikro nivou.¹¹ Operativni ciljevi intervencije razoružanja na mikro nivou se utvrđuju u toku faze planiranja programa i oni bi mogli obuhvatiti:

- ❑ Smanjenje količine lakog naoružanja u posjedu kriminalcima
- ❑ Smanjenje broja nesretnih slučajeva izazvanih oružjem i municijom
- ❑ Potreba za povezivanjem posjedovanja lakog naoružanja i stope nasilja u društvu (vezu trebaju shvatiti građani)
- ❑ Zahtjev za širenjem svijesti o problemu, te stoga i za solidarnošću u zajednici
- ❑ Smanjenje i prekid transfera i neovlaštene trgovine lakim naoružanjem na crnom tržištu
- ❑ Kontrola naoružanja u legalnom posjedu putem domaćih zakona i programa za prijavu oružja
- ❑ Bezbjedno pronalaženje ukradenog oružja u zajednici

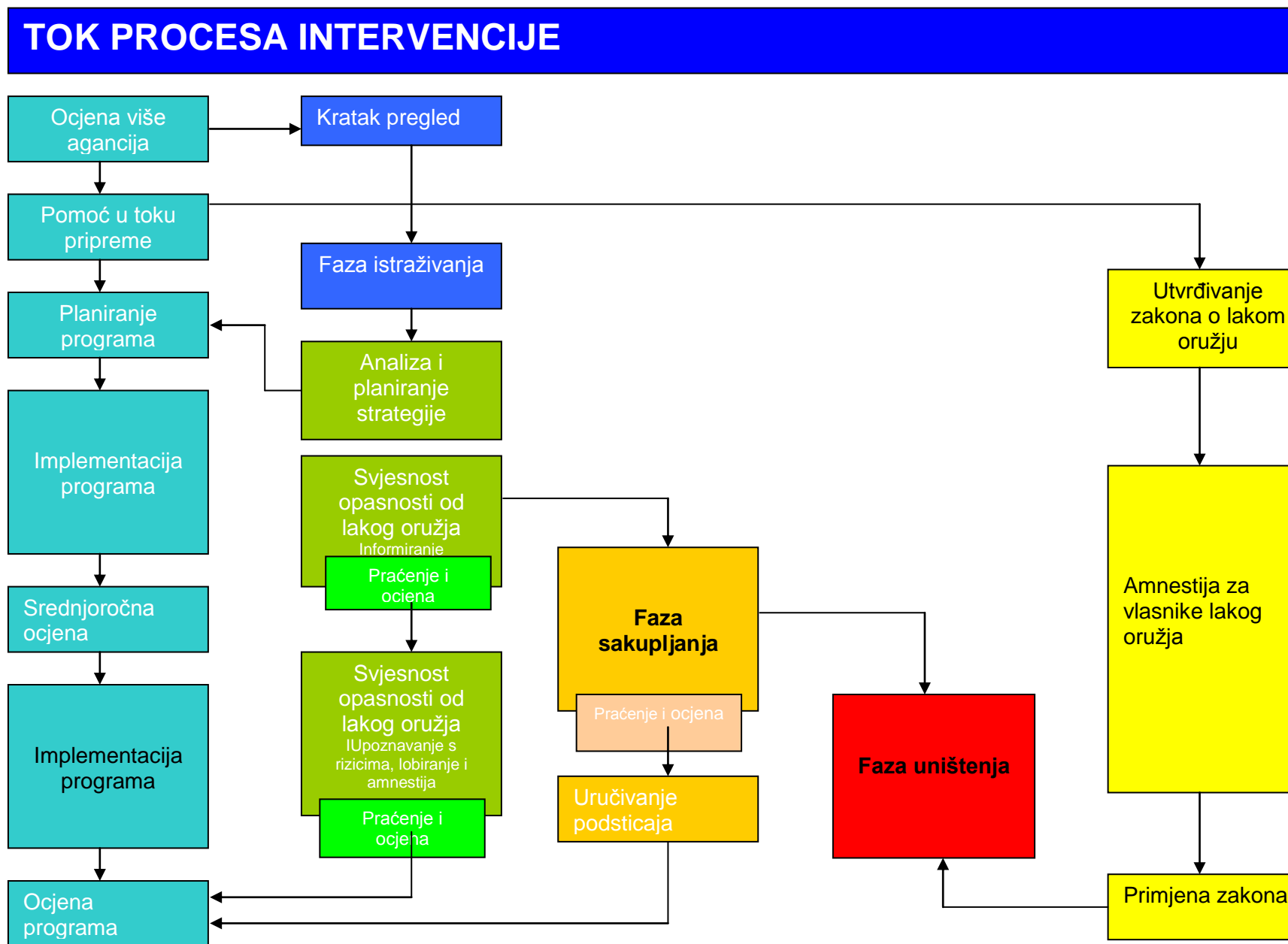
¹¹ Za više informacija o operativnim ciljevima vidi 'Vodič za standarde za razoružanje na mikro nivou u regiji i mjere kontrole lakog naoružanja (RMDS 01.10)', u kojem je opisana teorija kontrole lakog naoružanja, uključujući i cilj, operativne ciljeve, principe i vrste programa za razoružanje na mikro nivou - http://www.seesac.org/resources/current_eng.htm.

- ❑ Smanjena očiglednost postojanja oružja u zajednici i rješavanje problema kulture posjedovanja oružja
- ❑ Utvrđivanje normi protiv ilegalne upotrebe ili nabavke oružja; ili
- ❑ Korištenje razoružanja na mikro nivou kao početnog okvira za buduću izgradnju kapaciteta i održiv razvoj

U mnogim slučajevima program za razoružanje na mikro nivou imat će više ciljeva (svi gore navedeni ciljevi su međusobno kompatibilni). U ovom slučaju domaći organi koji se bave pitanjima lakog naoružanja (organizaciono tijelo koje je nadležno za vođenje domaćeg programa – vidi glosar) treba utvrditi prioritetne ciljeve.

Logičan slijed domaćeg programa za razoružanje na mikro nivou je prikazan u dijagramu. 'Tok procesa' pokazuje kako se dijelovi tipičnog programa međusobno uklapaju, kao i ulogu programa širenja svijesti o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja.

Dijagram 1: Tok procesa intervencije i uništenja lakog oružja

2.3.1 Samostalni program edukacije o rizicima upotrebe lakog naoružanja nasuprot programima širenja svijesti o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja u podršci sakupljanju lakog naoružanja

Spektar ciljeva programa širenja svijesti o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja, koji je istaknut u Dijelu 2.2, ukazuje na mogućnost preduzimanja različitih vrsta programa na širenju svijesti o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog oružja. U društvima u kojima problem lakog naoružanja nije dovoljno aktuelan, što inače taj problem nikako ne zaslužuje, možda su neophodne samostalne kampanje na temu opasnosti koje sa sobom lako naoružanje nosi da bi se to pitanje podiglo na nivo javnosti i nadležnih organa. Pod drugačijim okolnostima bi možda bilo adekvatnije provesti samostalne programe edukacije o opasnostima od zloupotrebe lakog naoružanja, čiji je cilj promoviranje bezbjednijeg ponašanja rizičnih grupa. Na kraju, tamo gdje se program širenja svijesti o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja treba preduzeti u kontekstu programa razoružanja na mikro nivou, raznolikost ciljeva razoružanja na mikro nivou, koji su prikazani u Dijelu 2.3, pružaju mnogobrojne mogućnosti svakom pratećem programu širenja svijesti o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja.

S obzirom da alternativni resursi koji već postoje za sve one koji žele poduzeti samostalne aktivnosti na lobiranju¹² problema posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja, i s obzirom na stalnu potrebu edukacije na temu opasnosti od posjedovanja lakog naoružanja i razoružanja na mikro nivou u Jugoistočnoj Evropi, paket podrške širenju svijesti o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja fokusira se na dvije vrste programa širenje svijesti o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja; samostalni program edukacije o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja i širenje svijesti o opasnostima koje proizilaze iz upotrebe lakog naoružanja, kao podrška razoružanju na lokalnom nivou (posebno u fazi sakupljanja oružja). U Tabeli 2 detaljnije su prikazane vrste programa.

Tabela 2: Samostalno obrazovanje o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe oružja naspram paketa širenja svijesti o opasnostima od posjedovanja oružja u podršci razoružanju na mikro nivou

	AKTIVNOSTI NA ŠIRENJU SVIJESTI O OPASNOSTIMA OD ZLOUPOTREBE ORUŽJA U PODRŠCI RAZORUŽANJU NA MIKRO NIVOU	AKTIVNOSTI NA ŠIRENJU SVIJESTI O OPASNOSTIMA OD ZLOUPOTREBE ORUŽJA KAO SAMOSTALNA AKTIVNOSTI
Vremenski okvir	<ul style="list-style-type: none"> Različit, u odnosu na vremenski rok programa za razoružanje na mikro nivou – često može biti kratkoročan U slučaju da se širenjem svijesti podržavaju intervencije na sakupljanju lakog naoružanja, prije sakupljanja potreban je period informiranja i upoznavanja¹³ u trajanju od 2-3 mjeseca. Minimum 4-6 mjeseci se preporučuje za amnestiju koja taj period prati 	<ul style="list-style-type: none"> Uspostavljaju se dugoročno

¹² Vidi 'Akcija protiv ručnog oružja, resursni priručnik za obuku', autora Jima Coea i Henryja Smitha (ISBN 085598497x), kojeg su objavili International Alert, Oxfam GB, i Saferworld, (nalazi se na CD-ROM-u); i druge resurse koje je obezbijedila IANSA uključujući i 'Rastrojeni životi, slučaj za rigidnu međunarodnu kontrolu oružja', na www.iansa.org.

¹³ Komponenta programa za širenje svijesti o opasnostima od posjedovanja i upotrebe lakog naoružanja koja se provodi prije početka kampanje za amnestiju naoružanja ili registracije oružja naziva se 'fazom informiranja'.

	AKTIVNOSTI NA ŠIRENJU SVIJESTI O OPASNOSTIMA OD ZLOUPOTREBE ORUŽJA U PODRŠCI RAZORUŽANJU NA MIKRO NIVOU	AKTIVNOSTI NA ŠIRENJU SVIJESTI O OPASNOSTIMA OD ZLOUPOTREBE ORUŽJA KAO SAMOSTALNA AKTIVNOSTI
Poruke	<ul style="list-style-type: none"> • Obrazovanje o opasnostima (npr., u vezi s mjerama sigurnosti u toku predaje oružja) • Lobiranje (problema i pitanja, npr., podsticanje ljudi na predaju oružja) • Informiranje javnosti (o samoj intervenciji na razoružanju na mikro nivou) 	<ul style="list-style-type: none"> • Obrazovanje o rizicima (opasnostima i prijetnjama koje oružje predstavlja i bezbjednim vidovima ponašanja), odnosno • Lobiranje (pitanja i problema)
Metode	<ul style="list-style-type: none"> • Kombinacija aktivnosti u zajednici uz podršku informiranja javnosti • Obezbjeduje se obrazovanje o opasnostima kroz kombinaciju metoda u zajednici i informiranja javnosti • Samostalno informiranje javnosti samo u vanrednim situacijama 	<ul style="list-style-type: none"> • Aktivnosti u zajednici uz podršku informiranja javnosti
Ciljne grupe	<ul style="list-style-type: none"> • Utvrđuju se putem analize prikupljenih informacija (vidi Dio 3), s tim što uglavnom obuhvataju: osobe koje posjeduju oružje, njihovu rodbinu, organe vlasti, domaće NVO, policiju 	<ul style="list-style-type: none"> • Razlikuju se prema strategiji programa i ciljevima • U slučaju lobiranja koncipiranog da poveća značaj pitanja u vezi s lakim oružjem, ciljne grupe mogu obuhvatiti medije, organe, itd. • U slučaju samostalnog obrazovanja o opasnostima i prijetnjama koje predstavlja lako oružje, rizične grupe postaju ciljne na osnovu prikupljenih informacija (vidi Dio 3), npr., osobe koje posjeduju oružje, djeca, tinejdžeri
Pitanja	<ul style="list-style-type: none"> • Pitanja integracije i planiranja na domaćem nivou 	<p>Obrazovanje o opasnostima i prijetnjama koje predstavlja oružje može se provesti samostalno u cilju smanjenja visokorizičnog ponašanja, ali i kao:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Metod lobiranja budućih projekata za razoružanje kod organa vlasti • Pripremna faza za eventualne kampanje o razoružanju <p>Lobiranje problema i pitanja u vezi s lakim naoružanjem može se provesti kao samostalna aktivnost da bi se podigao značaj pitanja lakog oružja u sredinama u kojima se planira intervencija na mikro-razoružanju i gdje nema aktivnosti na obrazovanju o opasnostima i prijetnjama koje predstavlja lako naoružanje</p>

Ako programi širenja svijesti o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja podržavaju intervencije na sakupljanju lakog naoružanja, ciljevi komunikacije s javnošću za svaku komponentu programa širenja svijesti o opasnostima od posjedovanja i upotrebe lakog naoružanja se mijenjaju u skladu s tim.

- Komuniciranje u okviru edukacije o opasnostima od posjedovanja lakog naoružanja više nije usmjereno samo na širenje svijesti o opasnostima i prijetnjama koje izaziva

posjedovanje i upotreba lakog naoružanja, nego na osiguranje da je proces sakupljanja sâm po sebi operacija smanjenja rizika.

- Komuniciranje u okviru lobiranja problema usmjereno je na podsticanje predaje lakog oružja
- Komuniciranje u okviru javnog informiranja usmjereno je na pružanje javnosti tačnih i blagovremenih informacija u vezi s preciznim uvjetima amnestiranja osoba koje predaju oružje, posebno:
  - Podaci u vezi s amnestiranjem osoba koje su u posjedu držale oružje
  - Način i vrijeme sakupljanja (naprimjer, dolazak službenika koji rade na sakupljanju na unaprijed određene lokacije ili oslanjanje na javnost od koje se očekuje da obiđe određene punktove sakupljanja oružja)
  - Angažirane organizacija (naprimjer, policija, međunarodne organizacije, nevladine organizacije)
  - Pravni aspekti (šta se može, a šta se ne može predati, opcije prijavljivanja oružja, kazne)
  - Detalji u vezi s bilo kojom komponentom podsticanja građana na predaju oružja

U slučaju samostalne edukacije o opasnostima od posjedovanja lakog oružja, cilj komunikacije ostaje onaj koji je naveden u gornjem tekstu.

Prilog 3: 'Kruno Kuna' – samostalni program edukacije na temu opasnosti od posjedovanja oružja u Hrvatskoj

U Hrvatskoj je nacionalni šampion u sportskom streljaštvu Dubravko Gvozdanić nekoliko godina radio na provedbi samostalnog programa za edukaciju o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja, i to u klubovima u kojima se odrasli upoznavaju s opasnostima od posjedovanja oružja i u školama. Osnovni dio programa za djecu je strip 'Kruno Kuna' u kojem dječak uspješno završava kurs iz upoznavanja sa opasnostima od posjedovanja i upotrebe oružja, koji je organiziran u školi. Nakon toga uči mlađu sestru da se ne smije igrati s puškom. Glavne poruke u stripu Kruno Kuna, za djecu koja dođu u kontakt s oružjem su:

- Stop!
- Ne diraj
- Odmakni se
- Kaži odrasloj osobi

Ove jednostavne poruke se prenose kroz razne komplementarne materijale, postere, priče s ilustracijama, majice, knjige u boji i boruše za roditelje. Materijal se koristi na časovima i vježbama u razredu, nakon čega se provodi test da bi se utvrdilo koliko djeca znaju o bezbjednim vidovima ponašanja i kao nagradu dobivaju majice. 2003. godine je oko 700 djece završilo kurs.

Izvor: Intervju sa Dubravkom Gvozdanićem, predsjednikom streljačkog kluba Delta

2.3.2 Povezivanje sa zakonima kojima se regulira posjedovanje lakog naoružanja i aktivnosti na sakupljanju i uništenju

Kao što je to prikazano u Dijagramu 1, intervencija na razoružanju na mikro nivou sadrži različite komponente i faze. Budući da je faza prikupljanja informacija u svim intervencijama u svakom slučaju sastavni dio nastojanja u pravcu širenja svijesti o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja (vidi Dio 3), preostale komponente su zakonodavstvo, sakupljanje oružja i njegovo uništenje. U svakom slučaju će se javiti stvari koje zavređuju pažnju i koje bi programeri kampanje na širenju svijesti o opasnostima od lakog naoružanja trebali integrirati u svoju komunikaciju, naprimjer, sljedeće teme:

- Sakupljanje lakog oružja.

- Pripreme sakupljanja oružja (naprimjer, infrastruktura, rute, datumi) i svih šema za podsticanje sakupljanja (naprimjer, natječaj 'oružje u zamjenu za ekonomsku stimulaciju')
- Sakupljanje oružja i privremeno uskladištenje
- Nakon toga, prijevoz do sigurne lokacije
- Podjela stimulansa
- Uništenje oružja
  - Fizičko uništenje sakupljenog odnosno viška oružja, municije i eksplozivnih sredstava
- Zakon o lakom naoružanju
  - Izrada zakona (izrada i usvajanje zakona na parlamentu)
  - Amnestija (proglašenje amnestije, datum početka i završetka)
  - Ponovno donošenje zakona i provođenje svih novih mjera (naprimjer, pretres, privođenje i krivično gonjenje prijestupnika)

Sve gorenavedene aktivnosti su, u stvari, aktivnosti koje osoblju koje radi na programu širenja svijesti o opasnostima od posjedovanja lakog naoružanja na raspolaganje stavlja izvorni materijal. One su posebno korisne za masovne medije, kao što je televizija, s tim što također pružaju i slike i statističke podatke koji se mogu koristiti za izjave za medije, informativne biltene, pamflete itd.:

- c) kao čisto 'javno informativna' mogućnost (to jeste prilika na kojoj se javnost može upoznati s najnovijim podacima u vezi s napretkom postignutim na polju sakupljanja oružja, periodu do isteka roka, uvjetima predaje oružja, itd.)
- d) za isticanje pred ciljnom populacijom potrebe za predajom odnosno sakupljanjem i uništavanjem oružja, čime se pomaže ostvarenje ciljeva edukacije o rizicima i lobiranja problema u vezi s oružjem
- e) za dokazivanje (posebno preko građanskog društva koje prati proces¹⁴) da su zakon i proces sakupljanja i uništenja transparentni i bezbjedni, te kao takvi povećavaju stepen povjerenja i interesovanja
- f) za pokazivanje da preostale zajednice i osobe nemaju nikakve potrebe da se boje učešća u šemama za razoružanje na mikro nivou (naprimjer, strah od krivičnog gonjenja ili zastrašivanja nakon predaje oružja) te da će možda čak imati korist od predaje oružja; i
- g) za pružanje mogućnosti vođenja drugih aktivnosti na širenju svijesti o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe oružja ,kao što su javne debate.

Pokrivenost svake komponente programa masovnim medijima pokazala se u dosadašnjim programima korisnom. Kao novina, te zbog vizuelnog efekta sakupljanja i uništenja lakog

---

¹⁴ Prema Standardima za razoružanje na mikro nivou u regiji broj 5.10 i 05.20, transparentnost je ključni princip programa za sakupljanje i uništenje lakog naoružanja.

naoružanja, medijska pokrivenost takvih događaja ostavlja direktan efekat na opću javnost. Ovo je posebno važno u periodu od sredine pa do kraja programa za sakupljanje oružja kad se javnost može uvjeriti da se obećane mjere zaista provode, te da se svima onima koji su uzeli učešće u programu na kraju odluka isplatila. Zato se preporučuje snimanje uništenog oružja i vođenje intervjua sa osobama koje su predale oružje i koje su spremne da lobiraju potrebu za sakupljanjem preostalog oružja. U slučaju intervencija koje povezuju određene radnje sa stimulansom (to jeste, “Oružje u zamjenu za razvoj”, “Oružje se takmiči za razvoj” i “Oružje u zamjenu za ekonomski stimulans”) javnost će se kroz medije uvjeriti da je natječaj odnosno proces dodjele nagrada pravičan, blagovremen i u skladu s planom.¹⁵

2.4 Aktivnosti na lokalnom nivou

Do danas se većina projekata koji su usmjereni na širenje svijesti o opasnostima od posjedovanja lakog naoružanja na prostoru Jugoistočne Evrope provode kao podrška šemama za razoružanje na mikro nivou, bilo na prostoru cijele zemlje ili samo u nekim dijelovima. Oni se uveliko oslanjaju na korištenje metoda javnog informiranja (poster, tv spotovi, pamfleti) u nastojanju da se poveća stopa predaje oružja. Nažalost, s obzirom da su se ovi programi rijetko sistematično ocjenjivali, nije moguće utvrditi koliko je uspješno oslanjanje na ove metode. Iako se ovaj pristup dokazao uspješnim u stabilnijim i razvijenim zemljama kao što su Australija i Ujedinjeno Kraljevstvo, u paketu podrške širenju svijesti o lakom naoružanju preporučuju se aktivnosti na lokalnom nivou u toku procesa širenja svijesti o opasnosti od posjedovanja lakog naoružanja koji se provodi u Jugoistočnoj Evropi, iz sljedećih razloga:

- a) dugogodišnje iskustvo koje su stručnjaci stekli u okviru edukacije o rizicima od minsko-eksplozivnih sredstava, radeći u različitim kulturama i na različitim lokacijama, pokazuje da se promjene u ponašanju rijetko stižu samo putem metode informiranja javnosti (naprimjer, štampanje postera i distribucija pamfleta) ili čak direktnim prezentacijama ili predavanjima. Umjesto toga, učešće zajednice je od ključne važnosti za pozitivne promjene u znanju, stavovima i ponašanju ljudi i zajednice;
- b) u nesigurnim, poslijeratnim ili sredinama sa visokom stopom kriminaliteta, često je potrebno znatno učešće zajednice da bi se promijenile navike. Razlog tome može biti nedostatak povjerenja javnosti u državne institucije i medije ili duboko ukorijenjen strah od novog sukoba, ali bez obzira, ipak je potrebno uložiti velike napore u okviru programa za širenje svijesti o opasnostima od posjedovanja lakog naoružanja, kao dopuna aktivnostima medija odnosno vlada na lokalnom nivou; i
- c) uobičajeno prisustvo vojnog naoružanja i minsko-eksplozivnih sredstava u zajednicama zahtijeva jaku edukaciju na temu opasnosti od posjedovanja lakog naoružanja u okviru programa širenja svijesti o opasnostima od posjedovanja oružja. Da bi se postigao cilj, edukacija o opasnostima od posjedovanja lakog naoružanja zahtijeva znatan stepen interakcije na lokalnom nivou.

2.4.1 Plan za bezbjedniju zajednicu

Ključni oblik aktivnosti na lokalnom nivou koji je preporučen u Paketu podrške širenju svijesti o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja je plan za bezbjedniju zajednicu¹⁶. Plan za bezbjedniju zajednicu je metod smiještanja potreba i prioriteta određenih sredina u

¹⁵ Vidi fusnotu 14.

¹⁶ Koncept je preuzet iz Plana za bezbjedniju zajednicu u okviru širenja svijesti o opasnostima od mina, čiji se primjer nalazi na <http://www.icrc.org/Web/Eng/siteeng0.nsf/iwplList543/5132954BCB164C14C1256B66005E7F86>. Iako su metode koje se koriste u programima za širenje svijesti o opasnosti od mina i o opasnosti od posjedovanja lakog naoružanja slične, plan za bezbjedniju zajednicu kojim se olakšava problem vezan za lako naoružanje znatno se razlikuje od programa kojim se smanjuje problem vezan za kopnene mine, djelimično zbog toga što su uloga i funkcije lakog naoružanja drugačije od onih koje imaju kopnene mine.

centar planiranja, realizacije i praćenja kontrole lakog naoružanja. To je participatorni metod čij je cilj:

- d) pružiti pomoć osoblju na provođenju teškog zadatka prikupljanja informacija o lakom naoružanju na nivou zajednice;
- e) angažirati domaće stručnjake koji mogu poboljšati analizu prikupljenih informacija; i
- f) uključiti zajednicu u donošenje odluka o mjerama kontrole lakog naoružanja.

Model Plana za bezbjedniju zajednicu bazira se na razmjeni informacija između osoblja programa i zajednice i unutar same zajednice. Na taj način prikupljanje informacija pomaže osoblju programa u ključnom pitanju razumijevanja vidova ponašanja u zajednici i posljedicama proliferacije oružja odnosno njegove zloupotrebe na lokalnom nivou. Angažmanom zajednice se zatim razotkriva kako i zašto se ljudi ponašaju na takav način (naprimjer, posebne namjene oružja u zajednici, ekonomski faktori, pitanja sigurnosti, društveni pritisak, tradicije, itd.). Zajednice zatim mogu biti uključene i u proces odlučivanja o mjerama kontrole lakog naoružanja (naprimjer, učešće u inicijativi Oružje u zamjenu za razvoj ili Zone bez oružja). Na taj način, mjere kontrole lakog naoružanja postaju inkluzivne, fokusiraju se na zajednicu i osiguravaju maksimalno učešće svih segmenata zajednice. Sve dok se ne otkloni prijetnja lakog naoružanja, zajednice će biti uključene u utvrđivanje posebnih privremenih strategija za sigurnost kojim se promovira promjena individualnog i kolektivnog ponašanja. Plan za sigurniju zajednicu je detaljnije opisan u Dijelu 7.1.

2.5 Pitanja sigurnosti i dužnost staranja

U preduzimanju aktivnosti na širenju svijesti o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja, voditelji programa i njihovo terensko osoblje na sebe preuzimaju 'dužnost staranja' o ciljnim grupama i programskom osoblju (vidi Dio 3.6.7) i o ciljnim korisnicima. Programi se moraju provoditi na način kojim će se promovirati sigurni vidovi ponašanja i minimizirati mogućnost pojave žrtava. Što se tiče dva slučaja koja su detaljno analizirana u okviru Paketa podrške širenju svijesti o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja, dužnosti staranja se mogu sumirati na sljedeći način:

- **Samostalni program edukacije o opasnostima od posjedovanja lakog naoružanja:** dužnost staranja se sastoji od utvrđivanja programa za edukaciju putem kojeg će se ljudi korektno informirati o poznatim opasnostima, koje su direktno povezane sa lakim naoružanjem, kao i o vidovima ponašanja kojim će se, najvjerojatnije, smanjiti rizik (lako naoružanje-bezbjedno ponašanje), te bezbjednim i djelotvornim provođenjem programa širenja svijesti. Informacije na koje se program edukacije oslanja djelimično se prikupljaju iz univerzalno validnih praksi postupanja sa oružjem i njegovog skladištenja¹⁷ (naprimjer, nikad se napunjeno oružje ne ostavlja u kući) a djelimično su to informacije koje se prikupljaju u datoj zemlji i zajednici u vezi sa žrtvama lakog naoružanja (vidi Dio 3)¹⁸
- **Širenje svijesti o lakom naoružanju kao podrška razoružanju na mikro nivou:** dužnost staranja se sastoji od djelotvornog promoviranja sigurnih vidova ponašanja prije i u toku realizacije programa kako bi se minimizirao rizik pojave žrtava među grupama koje najvjerojatnije posjeduju oružje, municiju ili minsko-eksplozivna sredstva i posljedice pogrešnog rukovanja.

¹⁷ Iako postoje osnovni vidovi ponašanja u vezi sa rukovanjem i čuvanjem lakog naoružanja koji se trebaju usvojiti bez obzira na lokaciju i kulturu (kao što je prikazano u primjeru), ciljne grupe, lokalna sredina i kultura odredit će preciznu formu poruka kojim se promoviraju takva ponašanja. Međutim, obrazovanje o opasnostima od posjedovanja i upotrebe lakog naoružanja podrazumijeva daleko više od prijenosa poruka u vezi sa rukovanjem i čuvanjem lakog naoružanja, kao što je to opisano u daljnjem tekstu.

¹⁸ Vidi Dio 5.1 – primjer nastavnog programa za obrazovanje o opasnostima od posjedovanja i upotrebe lakog naoružanja.

Sakupljanje lakog naoružanja u posjedu civila samo po sebi predstavlja opasan poduhvat. Do danas programi sakupljanja oružja su se provodili u mnogim zemljama. I među civilima i službenicima koji su direktno radili na sakupljanju oružja javljale su se žrtve u znatnom broju, bez ikakve potrebe. U stvari, za vrlo mali broj aktivnosti na sakupljanju oružja može se reći da su prošle bez žrtava. U svim slučajevima uzrok je bilo pogrešno rukovanje oružjem, municijom i minsko-eksplozivnim sredstvima za koje se smatralo 'da su bezbjedna za izmiještanje' ili premještanje oružja i municije kada to nije bilo bezbjedno. Mogućnost nastanka nesretnih slučajeva mora se minimizirati kroz adekvatno informiranje o rukovanju i u materijalu o širenju svijesti o opasnostima od posjedovanja, zloupotrebe i pogrešnog rukovanja oružjem ne trebaju se koristiti slike koje prikazuju ili mogu podstaći po život opasno ponašanje.¹⁹

Prilog 5: Edukacija o rizičnim situacijama u toku sakupljanja oružja – dva pristupa

Uz izuzetak intervencija na sakupljanju oružja u Albaniji od 1999 – 2002 i na Kosovu 2003., nijedna akcija na prikupljanju lakog oružja na svijetu nije se dogodila bez civilnih žrtava. U Bosni i Hercegovini je 2003. jedan čovjek ubijen, a drugi je ranjen dok su SFOR-u predavali neeksplozivna ubojita sredstva. Do eksplozije je došlo na kapiji SFOR-a. Oba muškarca su nosila sanduk sa neeksplozivnim ubojitim sredstvom. Stoga je glavni problem mogućnost da građani izmjesto po život opasnu municiju i eksplozivna sredstva u toku amnestije oružja. Diskreciono je pravo voditelja projekta da odluči kako će obaviti svoju obavezu staranja. Do danas su u Jugoistočnoj Evropi korištena barem dva pristupa. U toku akcije sakupljanja oružja na Kosovu pod nadzorom KFOR-a, stanovnici su informirani putem postera i sporazuma o javnim uslugama da je izmiještanje minsko-eksplozivnih sredstava striktno zabranjeno. Građanima je ponuđena telefonska vruća linija putem koje su oružje mogli prijaviti. Iako ovaj metod ima prednost minimiziranja mogućnosti izmiještanja oružja, njime se kompromitira anonimnost vlasnika i može se očekivati da će negativno uticati na stope predaje oružja. Stoga SEESAC predlaže alternativu – distribuciju 'sigurnosnih kartica' civilima kojim se javnost upozorava o opasnostima premiještanja oružja, s tim što im se to ne zabranjuje.

U vrijeme pisanja dokumenta, u okviru prethodnih programa širenja svijesti o opasnostima od posjedovanja oružja u Jugoistočnoj Evropi koristili su se materijali koji su možda podsticali rizično ponašanje. To su fotografije, filmovi i slike koje prikazuju ili podstiču

- Djecu na držanje oružja
- Odlaganje oružja od strane odraslih, umjesto da ga bezbjedno predaju na ovlaštene punktove za sakupljanje oružja
- Rizično rukovanje oružjem od strane službenika koji rade na sakupljanju oružja (naprimjer, usmjeravanje cijevi na osobe ili ostavljanje oružja na podu bez nadzora).
- Izmiještanje municije i minsko-eksplozivnih sredstava
- Scene u kojima su prikazane cijevi na takav način na čitatelj ima dojam da je usmjerena direktno na njega
- Smanjena bezbjednost punktova na kojima se oružje skuplja, i oni se nalaze u blizini javnih objekata ili gdje su se građani okupili oko punktova za predaju oružja
- Pušenje u blizini minsko-eksplozivnih sredstava.

2.5.1 Eliminiranje suprotnosti između edukacije o rizicima upotrebe lakog naoružanja i lobiranja problema u vezi s lakim naoružanjem

Moguće je očekivati da će programi za edukaciju o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja, ako nisu kvalitetno utvrđeni, dovesti do smanjenja interesovanja ciljnih grupa za predajom oružja u toku amnestije. Razlog je taj što je edukacija kroz koju su prošli bila toliko uspješna da oni više nisu spremni da oružjem rukuju, ali ipak neuspješna utoliko jer se boje predati oružje na određeni punkt. Time se svakako podrivaju nastojanja u pravcu razoružanja na

¹⁹ Vidi vodiče za sigurnost SEESAC-a na SASP CD-ROM-u za procedure za rukovanje oružjem uz manji rizik.

mikro nivou na kojem je bilo potrebno ispuniti ciljeve programa (to jeste, prijavu ili sakupljanje lakog oružja). U zemljama sa visokom proliferacijom lakog naoružanja potrebno je iznaći balans kako bi se smanjio broj svakodnevnih žrtava, s tim što je i dalje razoružanje na mikro nivou moguće. Da bi se riješila ova dihtomija, u svim edukacijskim programima koji su namijenjeni odraslima potrebno je naglasiti sljedeća pitanja, i to prilikom educiranja ciljnih grupa o tome kako trebaju postupati sa lakim naoružanjem:

- g) minsko-eksplozivna sredstva, ilegalno odnosno vojno oružje i municija nikada nisu bezbjedni. Municija i minsko-eksplozivna sredstva su sama po sebi nestabilna i mogu se lako zloupotrijebiti/ukrasti. Nestabilnost vremenom raste, paralelno s lošim uvjetima pohranjivanja. Spontano pucanje i eksplozije su uobičajeni. Oružjem u ilegalnom posjedu često su djeca ranjavana i s obzirom da nije pod kontrolom i da se lako može ukrasti i nestati bez traga, ono predstavlja osnovni instrument oružanog kriminala i terorizma; i
- h) I rukovanje i pohranjivanje je opasno. Sve dok se ne ponudi amnestija kojom će se opasnost konačno eliminirati, jedino je moguće smanjiti rizik pohranjivanjem oružja na određeni način i voditi računa o tome da drugi, prije svega djeca, nikad ne dođu u kontakt s oružjem.²⁰ Do tada lako naoružanje se nikad ne smije ostavljati na javnom mjestu zbog rizika za druge osobe, posebno za djecu.

Na taj način program za edukaciju o opasnostima od upotrebe lakog naoružanje nije u suprotnosti sa porukama o širenju svijesti o lakom naoružanju u podršci inicijativi sakupljanja ili prijave oružja (vidi Dio 5 u vezi s primjerom poruka).

2.5.2 Eliminiranje kontradiktornosti između aktivnosti na širenju svijesti o opasnostima upotrebe lakog naoružanja i edukacije o opasnostima od preostalih mina

S obzirom da sve definicije lakog naoružanja uključuju mine i 'eksplozivne ostatke' rata, postoji prirodno preklapanje između aktivnosti na širenju svijesti o opasnostima upotrebe lakog naoružanja i edukacije o opasnostima od preostalih mina, bez obzira što se se edukacija o opasnostima od zaostalih mina odnosi na 'skrivenu' opasnost, dok lako naoružanje može biti i sakriveno i vidljivo. U nekim slučajevima programi za edukaciju o opasnostima od zaostalih mina obuhvataju poruke o opasnostima od lakog naoružanja kao dio njihovog edukativnog programa jer je prilikom prikupljanja informacija o kopnenim minama postalo očigledno da lako naoružanje predstavlja istu prijetnju. Time se pokazuje prirodno preklapanje između dvije oblasti i potreba za koordiniranim rješenjima. Sljedeći primjer je preuzet iz edukacionog programa MKCK-a o 'eksplozivnim ostacima' rata u Iraku:

---

²⁰ Za poruke vidi smjernice za čuvanje i rukovanje oružjem u daljnjem tekstu.

Prilog 6: izvod iz dijela edukacionog programa MKCK-a na temu 'eksplozivnih ostataka rata' u Iraku, koji se odnosi na lako naoružanje

- U sukobima savremenog doba koriste se velike količine raznog lakog naoružanja i u zadnjih deset godina je došlo do povećanja prodaje, proizvodnje i posjedovanja lakog naoružanja od strane osoba i grupa koje ne pripadaju vojnim strukturama
- Lako naoružanje se može lako nabaviti, sakriti, nositi i koristiti, što je dovelo do povećanog broja incidenata u postkonfliktnim situacijama
- Ako primijetite lako naoružanje na bivšoj vojnoj poziciji, nikada ne prilazite lokaciji, upozorite druge i obavijestite nadležne organe
- Nikad nemojte sakupljati niti dodirivati lako naoružanje koje je zaostalo na vojnim pozicijama. Generalno, lako naoružanje, kao i 'eksplozivni ostaci' rata, može biti nestabilno i nepouzđano i izazvati incidente. Lako naoružanje su zaraćene strane možda namjerno ostavile i može biti 'mina iznenađenja'
- Roditelji: ne dozvolite svojoj djeci da sakupljaju lako naoružanje ili da se igraju i kreću u njegovoj blizini

Osnovne stvari:

- Napušteno lako naoružanje je vrlo opasno iz više razloga.
- Lako naoružanje može biti okruženo minama ili minama iznenađenja.
- Ne prilazite lakom naoružanju i ne dopustite drugima da mu se približe.
- Lov iz hobija sa lakim naoružanjem može se lako završiti nesretnim slučajem.

Time se stvara prednost za programe za smanjenje lakog naoružanja, ali i opasnost jer su mogući sukobi između postojećih ili budućih programa za smanjenje 'eksplozivnih ostataka' rata i programa na širenju svijesti o opasnostima od upotrebe lakog naoružanja. Opasnost je ta što uspješne akcije na lobiranju zaštite od lakog naoružanja kojima se podstiče predaja oružja, municije i minsko-eksplozivnih sredstava, uz manju opasnost, mogu dovesti do konflikta sa programom za 'eksplozivne ostatke' rata i umanjiti efekat pozitivnih promjena u znanju, percepciji i ponašanju ciljnih grupa u odnosu na 'eksplozivne ostatke' rata. Najočigledniji slučaj se odnosi na mogućnost da sakupljanje lakog naoružanja povuče za sobom predaju mina, neeksplozivnih ubojitih sredstava i drugih 'eksplozivnih zaostataka' rata od strane građana.

Prilog 7: Slučaj sukoba između razoružanja na mikro nivou i protuminskih aktivnosti, Republika Hrvatska

U toku uspješne serije sakupljanja naoružanja 1990-tih u Republici Hrvatskoj došlo je do neočekivanih posljedica koje su se ogledale u nastojanjima neobučeni građana da očiste dijelove minskih polja i prevezu kopnene mine – neke od njih bez osigurača – do punktova za predaju oružja. Ovim se naglašava potencijalna kontradikcija između aktivnosti usmjerenih na lako naoružanje i, s druge strane, na protuminsko djelovanje. To što su ti ljudi uradili nije bilo samo opasno zbog prijevoza kopnenih mina bez osigurača, nego i zbog šema poznatih minskih polja koje su time poremećene, čime se ometaju daljnje aktivnosti na čišćenju mina. Za pretpostaviti je da je svaka pozitivna promjena ponašanja koju su građani usvojili kroz program edukacije o opasnostima od mina oštećena ili eliminirana programom o širenju svijesti o lakom naoružanju koji je inače po drugim aspektima uspješan.

Izvor: Prezentacija Lava Kalde, koji je nakad radio u hrvatskom MUP-u na seminaru 'Jačanje sigurnosti na Balkanu: usvajanje regionalnog plana Pakta stabilnosti o lakom naoružanju', 24-25 juni 2002., u organizaciji Saferworlda i Međunarodnog centra za konverziju u Bonnu.

Iako je očigledna sinergija između edukacije o opasnostima od mina i edukacije o opasnostima od lakog naoružanja, ipak je potrebno praviti razliku između osnovnih poruka koje se upućuju putem edukacije o opasnostima od mina (koja je fokusirana na temu 'ne diraj') i aktivnosti na kontroli lakog naoružanja kojima se može podstaći predaja oružja, pružiti mjere sigurnosti imaćima oružja odnosno agentima koji rade na sakupljanju oružja, informirati ljudi o bjezbjednim vidovima postupanja sa lakim naoružanjem, te uključiti razne zajednice koje su najviše pogođene problemom oružja u rješavanje tog problema i sagledavanje alternativnih rješenja kako bi se povećala sigurnost u tim zajednicama. Iako neke aktivnosti na kontroli lakog

naoružanja podrazumijevaju i rukovanje s lakim naoružanjem (za korisnike oružja i osobe koje rade na njegovom sakupljanju, naprimjer), neke poruke koje se odnose na bezbjedne vidove ponašanja također sadrže poruku 'ne dodiruj' oružje (naprimjer, informacije o bezbjednom ponašanju koje se prenose djeci).

Stoga se nude tri moguća rješenja za kontradiktornost koja je navedena u gornjem tekstu i trebalo bi ih primjenjivati u svim intervencijama na kontroli lakog naoružanja:

- Izdavanje 'sigurnosnih kartica' civilnom stanovništvu u svim sredinama u kojima je na snazi amnestija oružja, kako bi se građanima pružili osnovni savjeti u vezi sa sigurnošću, to jeste koje se vrste oružja, municije i eksploziva mogu predati i koje vrste je pametno predati, a koje vrste nije bezbjedno predavati.²¹
- Koristiti termine 'naoružanje', 'municija' i 'eksplozivi' kako bi se napravila razlika između raznih vrsta lakog naoružanja, te omogućilo pojašnjenje različitih vidova najadekvatnijeg postupanja sa naoružanjem i većinom vrsta municije s jedne strane, i eksploziva/eksplozivnih zaostataka'/mina, s druge strane.²²
- Uspostavljanje kontakta sa bilo kojom organizacijom koja vodi edukaciju o opasnostima od preostalih mina tokom početne faze širenja svijesti o opasnostima upotrebe lakog naoružanja. Ovo će poslužiti uspostavljanju planova i sistema koji će spriječiti kontradiktornost informacija i poduzetih aktivnosti.²³

2.6 Integriranje aktivnosti na širenju svijesti o lakom naoružanju sa drugim aktivnostima

Učeći na iskustvu stečenom u drugim oblastima, paket podrške širenju svijesti o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja uzima u obzir tehničke specifičnosti, kao i političke, društvene i ekonomske implikacije lakog naoružanja. U situaciji proliferacije lakog naoružanja, postoji urgentna potreba za otkrivanjem faktora koji nagone ljude na posjedovanje i zloupotrebu oružja, zatim za otkrivanjem mentaliteta i društvenih procesa koji stoje iza naoružavanja, te razmotriti rješenja i alternative posjedovanju oružja. Programi na širenju svijesti o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja predstavljaju tek jedan primjer programa za komuniciranje sa zajednicom, čiji je cilj proizvesti pozitivne društvene promjene. Drugi primjeri se mogu naći u oblastima poput javnog zdravlja (naprimjer, edukacija iz seksualnog zdravlja, širenje svijesti o virusu HIV/AIDS-u) i edukacija o opasnostima od mina.

Prvi rezultat svake uspješne komunikacijske intervencije podrazumijeva povećanu svjesnost ciljnih grupa o određenom pitanju. Time se stvara potreba za društvenom promjenom. Postoje brojni modeli promjene ponašanja, s tim što im je zajednički cilj da pokažu kako širenje svijesti pojedincima odnosno zajednicama određuje pravac koji će ih odvratiti od negativnog ponašanja i usmjeriti ih na daleko pozitivnije vidove postupanja.

---

²¹ Vidi 'vodiče za sigurnost' SEESAC-a na SASP CD-ROM-u.

²² Kao eksplozivom napunjeno prenosivo oružje, kopnene mine su, u stvari, prema svim definicijama vrsta lakog naoružanja. Kada su postavljene i aktivirane, one spadaju u kategoriju 'eksplozivnih zaostataka rata'.

²³ Kontakti za organizacije koje vode edukaciju o opasnostima od preostalih mina u regionu jugoistočne Evrope se nalaze na SASP CD romu, u odjeljku pod naslovom "Web stranice po pitanju mina".

Dijagram 2: Mapa ruta za promjenu ponašanja²⁴

		Definicija	Potrebna mjera
		FAZA PRIJE ŠIRENJA SVIJESTI	Osobe i zajednica nisu upoznati sa problemima u vezi s lakim naoružanjem –nije razmatrana promjena ponašanja
ŠIRENJE SVIJESTI O PROBLEMIMA U VEZI S LAKIM ORUŽJEM	Osobe i zajednica svjesni problema, razmišljaju o relevantnim pitanjima	<ul style="list-style-type: none"> Motivirati ljude na promjenu kroz pominjanje prednosti (ličnih/porodičnih/u zajednici) promjene ponašanja i podsticanje na razmišljanje/diskusiju Ispitati kako se mogu prevazići zamišljene prepreke promjenama 	
ODLUČIVANJE	Osobe i zajednica prave planove za promjene	<ul style="list-style-type: none"> Pomoći osobama/zajednici da naprave konkretne planove 	
PROMJENA PONAŠANJA	Konkretni akcioni planovi provedeni na osobama odnosno u zajednici	<ul style="list-style-type: none"> Pomoći u realizaciji konkretnih planova Pružiti povratne informacije Dalje podsticati kroz isticanje prednosti 	
ODRŽAVANJE NOVOG VIDA PONAŠANJA	Poželjni vidovi ponašanja se održavaju, napuštaju se nepoželjne navike	<ul style="list-style-type: none"> Pomoći pri eliminiranju starih navika Stalno podsjećati na prednosti kako bi se podržalo novo ponašanje Obezbijediti potrebne društvene alternative 	

VREMENSKI OKVIR PROGRAMA

Jedna lekcija koja se može izvući iz nastojanja da se sa ciljnim grupama uspostavi komunikacija u pravcu stvaranja društvenih promjena odnosi se na ogromnu potrebu da se osobama odnosno zajednicama kojima je bilo koji program namijenjen pojašne prednosti svih predloženih promjena u ponašanju. Pritom se poseban naglasak treba staviti na one prednosti koje se odnose na određene ciljne grupe jer različiti ljudi imaju različitu percepciju o cijeni i prednostima neadekvatne kontrole lakog naoružanja (privrednike možda zanimaju mogućnosti ulaganja, majke su zainteresirane za svoju djecu). Druga lekcija podrazumijeva činjenicu da ukoliko programi za širenje svijesti odnosno za komuniciranje sa ciljnim grupama nisu integrirani sa drugim akterima i programima putem kojih je moguće odgovoriti na potrebe širenja svijesti, ciljne grupe postaju frustrirane i razbija se njihova iluzija o svemu. Stoga, širenje svijesti zajednice o potrebi za imunizacijom treba biti popraćeno obezbjeđenjem vakcina. Tamo gdje za tim postoji dobra volja, potrebno je skupa sa relevantnim institucijama i organizacijama utvrditi koordinirane odgovore kako bi se promovirala i na kraju provela moguća rješenja proliferaciji i upotrebi oružja. Ključni instrument koji je predložen u okviru plana za sigurniju zajednicu iz paketa

²⁴ Preuzeto iz 'Komunikacija u pravcu promjene ponašanja – Svjetska banka', 1996, autora Cecilia Cabanero-Verzosa str. 4 - slika 2; i web stranica Family Health International: 'Promjena navika, sažet prikaz četiri osnovne teorije': <http://www.fhi.org/en/hivaids/publications/index.htm>

podrške širenju svijesti će imati efekta jedino ako su razne organizacije ostvarile međusobnu saradnju u interesu datih zajednica i ako počnu rješavati probleme vezane za lako naoružanje koje su utvrdile same zajednice.

Srećom postoji potencijal za integraciju širenja svijesti o lakom naoružanju u čitav dijapazon drugih programa u okviru kojih se također provode intervencije, uključujući i reformu sektora sigurnosti, prevenciju sukoba, pomirenje i aktivnosti na izgradnji mira i mnogi drugi programi koji se provode u jednom društvu, kao što su programi za borbu protiv nasilja i rad mladih. Integracija sa sobom najvjerojatnije nosi nekoliko prednosti:

- a) Svi oni koji uvode programe na širenju svijesti o lakom naoružanju će biti u stanju da nadgrade postojeće mreže i strukture programa;
- b) Poruke koje se upućuju kroz program za lako naoružanje će imati odjeka ako su ugrađene i pojačane drugim temama i aktivnostima; i
- c) Potreba za društvenom promjenom koju stvaraju uspješni programi za širenje svijesti o lakom naoružanju kod ciljnih grupa može se djelotvorno kanalisati u društvene programe koji omogućavaju trenutačno stvaranje promjena.

U Tabeli 3 je prikazana tipologija rješenja i alternativa (koja nije u potpunosti iscrpljena), kojom se ilustriraju mogućnosti opisane integracije.

Tabela 3: Tipologija rješenja i alternativa posjedovanju/zloupotrebi lakog naoružanja

RAZLOZI ZA POSJEDOVANJE/ZLOUPOTREBU LAKOG NAORUŽANJA	MOGUĆE ALTERNATIVE/RJEŠENJA
EKONOMSKI	
Legitimna ekonomska aktivnost (npr., lov)	<ul style="list-style-type: none"> • Nisu potrebna
Profesionalna obaveza (npr., policija)	
Namjera trgovine oružjem	<ul style="list-style-type: none"> • Mjere protiv trgovine oružjem • Obezbjedenje legitimnih ekonomskih alternativa <ul style="list-style-type: none"> ○ Naprimjer, 'šeme brzog zapošljavanja' i drugi razvojni programi
Namjera činjenja oružanog kriminala	<ul style="list-style-type: none"> • Mjere protiv kriminaliteta <ul style="list-style-type: none"> ○ Naprimjer, obuka i pomoć policiji
SOCIO-KULTUROLOŠKI	
Sport	<ul style="list-style-type: none"> • Nisu potrebna • Socijalni programi za promoviranje normi nespojedovanja oružja <ul style="list-style-type: none"> ○ Naprimjer, puškarski klubovi ○ Apel poznatih ličnosti sa postera (npr., filmske zvijezde, pop pjevači) ○ Naprimjer, grupe u zajednici istražuju 'kako biti muškarac bez oružja'
Suvenir	
Simbol moći/prihvaćenost u društvu/trend	
Kulturološki značaj	
POLITIČKI/SIGURNOSNI	
Strah od kriminala/nasilja	<ul style="list-style-type: none"> • Mjere protiv kriminaliteta • Socijalni programi kojim se promoviraju nenasilje i mirno rješavanje sukoba • Sakupljanje i registracija oružja
Međuetničke napetosti	<ul style="list-style-type: none"> • Bolja saradnja u zajednici putem obuke na temu rješavanja konflikata

	<ul style="list-style-type: none"> • Obuka na temu različitosti/tolerancije <ul style="list-style-type: none"> ○ Naprimjer, intervencije na sprečavanju nasilja i obrazovanje o miru u školama
Strah od sukoba (npr., u područjima koja su bila pogođena ratom)	<ul style="list-style-type: none"> • Sprečavanje sukoba • Mjere izgradnje povjerenja, mira i pomirenja • Sakupljanje i registracija oružja
Nepovjerenje prema snagama sigurnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Reforma sektora sigurnosti <ul style="list-style-type: none"> ○ Npr., promoviranje rada policije u zajednici • Programi za pormoviranje odnosa između zajednice i policije
Posjedovanje oružja od strane bivših boraca	<ul style="list-style-type: none"> • Proces demobilizacije, razoružanja i reintegracije • Mjere izgradnje povjerenja, mira i pomirenja
Politička militantnost	<ul style="list-style-type: none"> • Političko rješenje <ul style="list-style-type: none"> ○ Npr. Covicev Plan, Ohridski okvirni sporazum

U mnogim slučajevima gorenavedena rješenja zahtijevaju mjere i resurse izvan dometa programa za širenje svijesti o lakom naoružanju ili dometa bilo koje intervencije na kontroli lakog naoružanja. Osoblje koje radi na programu širenja svijesti o lakom naoružanju može ponekad biti ograničeno na pružanje samo 'informativnih' rješenja (naprimjer, samostalna edukacija o opasnostima od posjedovanja i upotrebe lakog naoružanja). Program za širenje svijesti o lakom naoružanju koje nije povezano sa intervencijama na kontroli lakog naoružanja niti sa bilo kojim drugim sektorom, agencijom ili reformom u ozbiljnoj je mjeri ograničen u smislu mogućnosti da zadovolji bilo koju potrebu za promjenama. Uspostavljanje veze je stoga bitno jer sveobuhvatnija rješenja problemima vezanim za lako naoružanje u svakom slučaju zahtijevaju stručnost i resurse vladinih i međunarodnih tijela za provođenje političkih, pravnih, ekonomskih i reforme sektora sigurnosti.

Prilog 8: Projekat 'Edukacija na temu razoružanja i kulture mira', Albanija

U društvima zahvaćenim ratom ili u poslijeratnim društvima, uloga policije se može promijeniti tako da dovede do nepovjerenja sredine u kojoj policija djeluje, do osjećaja nesigurnosti, te do rasprostranjene potrebe za oružjem. U Jugoistočnoj Evropi, kao i u drugim dijelovima svijeta (naprimjer, u Centralnoj Americi) mnoge osobe i preduzeća su odgovorila na te promjene nabavkom oružja ili unajmljivanjem privatnih zaštitarskih tvrtki. U takvoj situaciji reforma sektora sigurnosti i inicijative poput 'rada policije orijentiranog na zajednicu' mogu biti osnovna nadopuna mjerama kontrole lakog naoružanja jer se njom jača rad snaga sigurnosti, a time smanjuje iskazana potreba za lakim naoružanjem.

U periodu od maja do juna 2003. godine u četiri škole u Tirani i u Shkodri, u Albaniji, provodio se inovativni pilot projekat poznat pod nazivom Edukacija na temu razoružanja i kulture mira. Domaće nevladine organizacije, Sigurnija Albanija i Pokret za razoružanje, pridružili su se UNDP-u u Albaniji i Direkcijama za obrazovanje i policiju kako bi testirale projekat čiji je osnovni cilj uvođenje struktura za saradnju između policije i škola u nastojanju da se podigne nivo povjerenja zajednice u policiju. Kroz projekat su policajci bili angažirani na obrazovanju djece po pitanjima sigurnosti, kao što su: opasnosti od posjedovanja i upotrebe lakog naoružanja, droge, prostitucija i trgovina ljudima, uloga i nadležnosti policije, saobraćajni propisi, problem krvne mržnje i rješavanje sukoba. Korišteni su različiti materijali i aktivnosti, od razgovora u učionici do natječaja i medijske pokrivenosti. Istraživanje provedeno po završetku projekta je pokazalo da uzorak od 200 djece uključene u projekat posjeduje visok nivo svijesti o obrađenim pitanjima. Izrađen je izvještaj o projektu, na osnovu kojeg će Direkcije za obrazovanje i policiju moći odlučiti o svojim budućim aktivnostima.

Izvori: Filozofija i principi rada policije u zajednici, zajednički izvještaj SEESAC-a i Saferworlda; i, finalni izvještaj o projektu "Edukacija na temu razoružanja i kulture mira", UNDP Albanija SSSR Projekat, 2003.

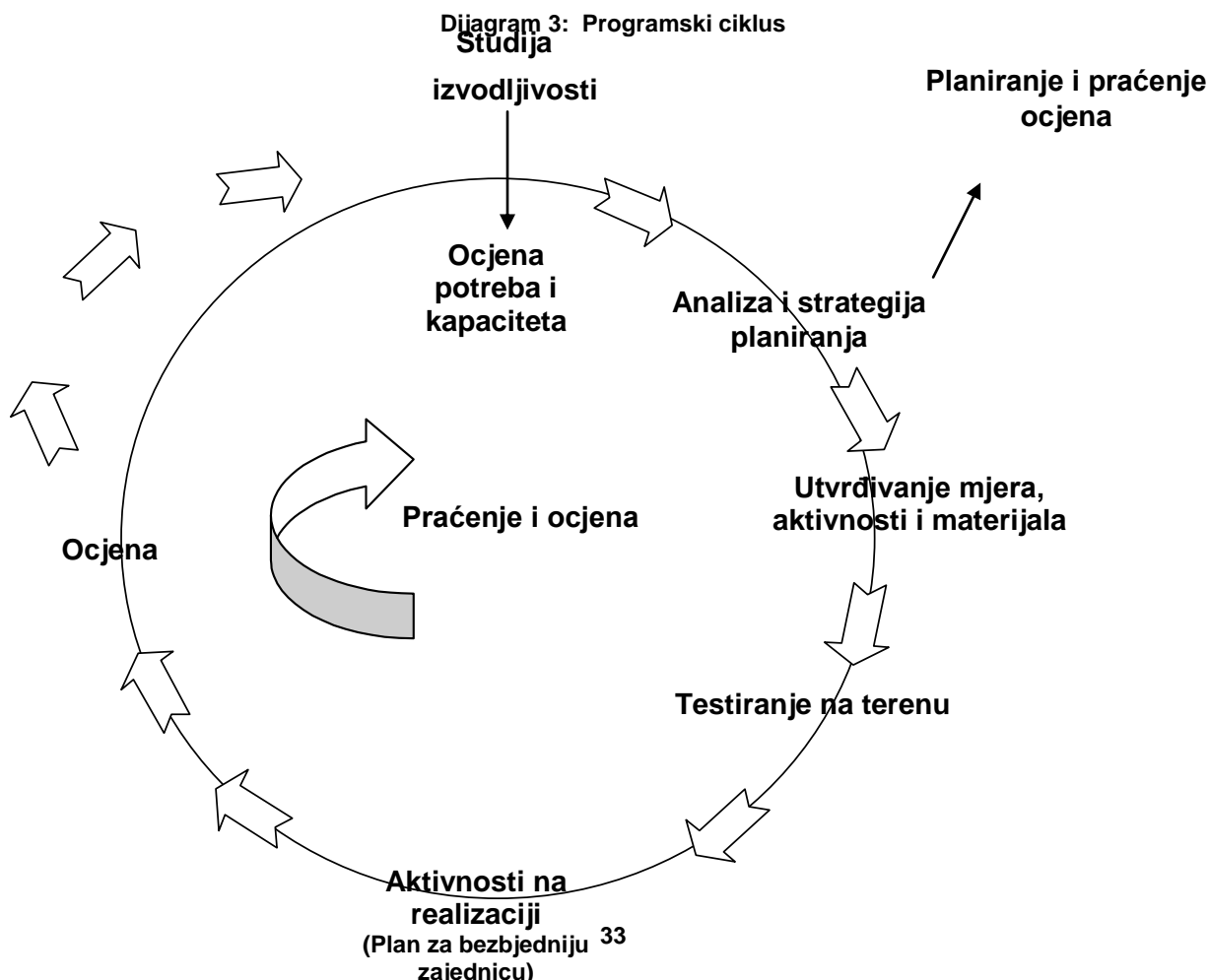

2.7 Praćenje programskog ciklusa

Svaka programska intervencija koja se provodi u određenoj sredini može se razdvojiti u slijed koraka od kojih je svaki logičan nastavak i nadogradnja prethodnog koraka. Programi za širenje svijesti o lakom naoružanju ne bi trebali biti izuzetak. Poglavlja Paketa podrške širenju svijesti o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja u nižem tekstu pokazuju kako se provodi logičan program širenja svijesti o opasnostima od lakog naoružanja od početka do kraja, primjenjujući koncepte koji su uvedeni u Dijelu 2 u gornjem tekstu. Prednosti praćenja programskog ciklusa su mnogobrojne da bi se sve navele u ovom priručniku, s tim što se one osnovne mogu sumirati na sljedeći način:

- Ocjenom izvodljivosti i potreba prije preduzimanja intervencija utvrđuje se izvodljivost i poželjnost svake intervencije na širenju svijesti o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja i omogućava se utvrđivanje adekvatne forme intervencije.
- Utvrđivanjem strategija širenja svijesti o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja sa jasnim ciljevima definiranim na osnovu detaljnih informacija optimiziraju se šanse da komunikacija s ciljnim grupama odgovara datoj sredini, te da bude dovoljno djelotvorna da bi se proizvele trajne promjene u znanju, stavovima i navikama.
- Uvođenjem sistema praćenja i ocjene omogućava se aktuelnost programâ i njihovo prilagođavanje promjenjivim okolnostima, te utvrđivanje zaključaka vrijednih pažnje.

Dio 3 priručnika Paket podrške širenju svijesti o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja počinje fazom jedan programskog ciklusa: prikupljanje i upravljanje informacijama.

3 Prikupljanje i upravljanje informacijama

3.1 Ciljevi prikupljanja informacija i podataka

Prikupljanje, analiza i korištenje informacija su bitni za efikasno provođenje aktivnosti na kontroli lakog naoružanja, uključujući i intervencije na širenju svijesti o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja. Nijedna intervencija na kontroli lakog naoružanja ne bi se smjela provoditi prije nego što osoblje koje radi na programu ne prouči kontekst u kojem namjerava raditi. Osoblje koje radi na programu mora doći do velikog broja različitih informacija da bi bilo u stanju postići adekvatno razumijevanje situacije, s tim što sve informacije trebaju osoblju omogućiti:

- a) da shvati karakter problema vezanog za lako naoružanje u određenim zajednicama, uključujući i namjene lakog naoružanja u posebnim grupama i prijetnje koje lako naoružanje predstavlja, te bitne odnose i dinamiku koji se moraju uzeti u obzir kada se utvrđuju odgovarajući odgovori;
- b) da pripreme praćenje i ocjenu programa kako bi transparentnost i djelotvornost bili zagarantovani; i
- c) da bi stekli bolju sliku o svim zainteresiranim akterima kako bi mogli bolje planirati i ojačati koordinaciju i saradnju.

Informacije se sakupljaju na svim nivoima – državnom, regionalnom (Jugoistočna Evropa), unutardržavnom i lokalnom. Vrste informacija koje su potrebne za programe širenja svijesti o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja su date u nižem tekstu, s tim što lista nije iscrpna, s obzirom da različiti konteksti nameću potrebu za dodatnim kategorijama informacija.

3.2 Prikupljanje informacija u kontekstu državnih inicijativa za razoružanje na mikro nivou

Aktivisti koji rade na širenju svijesti o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja u kontekstu intervencije na razoružanju na mikro nivou imaju mogućnost pristupa 'istraživanju lakog naoružanja' kako bi pomogli u procesu koncipiranja programa, što je odraz najbolje prakse određenog nacionalnog organa nadležnog za rješavanje problema lakog naoružanja²⁵. Istraživanje lakog naoružanja na državnom nivou predstavlja cjelovitu studiju koja se odnosi na cijelu državu. Njen cilj je:

“Utvrđiti karakter i obim proliferacije lakog naoružanja i djelovanje unutar regiona, države ili zajednice kako bi se obezbijedili tačni podaci i informacije neophodne za sigurnu, djelotvornu i efikasnu intervenciju odgovarajuće organizacije.”

Sveobuhvatno istraživanje lakog naoružanja na nivou države sadrži četiri dijela:²⁶

²⁵ Idealno bi bilo da se to nalazi na nivou državne vlade, ali u teoriji svaki sposoban akter može preuzeti te odgovornosti, npr. određeno nacionalno 'koordinaciono tijelo' ili 'Komisija za redukciju lakog naoružanja', ili nevladina organizacija sa kojom je sklopljen podugovor. Do danas su sveobuhvatna istraživanja jedino provedena u Makedoniji, dok je jedno u toku u Crnoj Gori. U Albaniji i u Bosni i Hercegovini se istraživanja trenutno razmatraju. Manje sveobuhvatne ali vrlo korisne studije su urađene u južnoj Srbiji, na Kosovu i u Bosni i Hercegovini. Moguće je ocijeniti izvještaje o istraživanju i presjek podataka na stranici <http://www.seesac.org/reports/surveys.htm> ili kod organa koji odobrava istraživanje (u gorenavedenim slučajevima to su uredi UNDP-ja u raznim zemljama).

²⁶ Standardi za razoružavanje na mikro nivou u regiji broj 05.80: Istraživanje situacije u pogledu lakog naoružanja, http://www.seesac.org/resources/current_eng.htm.

- **Istraživanje distribucije lakog naoružanja.** Time se prikupljaju podaci o vrstama, količini, posjedovanju, distribuciji i kretanju lakog naoružanja u zemlji ili regionu;
- **Istraživanje utjecaja lakog naoružanja.** To se odnosi na prikupljanje podataka o uticaju lakog naoružanja na zajednicu i društveni i ekonomski razvoj;
- **Istraživanje percepcije o lakom naoružanju.** Time se prikupljaju kvalitativne informacije o stavovima zajednice prema lakom naoružanju i mogućim intervencijama; i
- **Istraživanje kapaciteta lakog naoružanja.** Time se ocjenjuju državni kapaciteti za uvođene bolje kontrole lakog naoružanja.

Za vođenje istraživanja moguće je koristiti različite metode:

- Upitnike koji se provode u domaćinstvu
- Intervjue sa ključnim izvorima informacija
- Fokusne grupe
- Državne i akademske baze podataka
- Druga relevantna istraživanja koja su možda već preduzeta.

Nacionalno istraživanje lakog naoružanja je trajni zadatak koji se provodi uz podršku državnih organa vlasti prije početka glavnih intervencija na kontroli lakog naoružanja. Istraživanje će se konstantno ažurirati kako bi se u obzir uzele promjene okolnosti kako program bude odmicao i kako se situacija bude razvijala ('proces procjene situacije u pogledu posjedovanja i upotrebe lakog naoružanja'). Njime se domaćim planerima pružaju informacije koje su neophodne za utvrđivanje operativnih ciljeva programa i potom za detaljno planiranje intervencija na kontroli lakog naoružanja. Kada je to moguće, istraživanje situacije u pogledu lakog naoružanja voditeljima programa za širenje svijesti o opasnostima od od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja pruža sljedeće:

- a) jasne programske ciljeve razoružanja na mikro nivou prema kojima se programi na širenju svijesti o lakom naoružanju mogu podesiti;
- b) identificiraju se i promoviraju veze između razoružanja na mikro nivou (i strategije komuniciranja odnosno edukacije o opasnostima s tim u vezi) i šira pitanja razvoja, kao i sektora sigurnosti; i
- c) time se omogućava planiranje, u osnovnim crtama, strategije za širenje svijesti o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja i utire put za sve planove za sigurniju zajednicu koji iza toga slijede.

Informacije koje su prikupljene u sastavu istraživanja situacije u pogledu lakog naoružanja će biti dostupne ključnim akterima u dovoljno detaljnoj formi koja će im omogućiti planiranje. Međutim, namjera istraživanja na državnom nivou je da se pruži opći pregled (koji se obično odnosi na cijelu zemlju), a ne detaljne informacije u vezi sa situacijom u svakoj zajednici ili selu. Samo se reprezentativni dio zajednice koja živi u jednoj zemlji izučava do u detalje (naprimjer, u toku istraživanja u domaćinstvima) u okviru istraživanja na državnom nivou. Često je potrebno prikupljanje dodatnih informacija, bilo iz relevantnih zajednica ili odgovarajućih institucija odnosno tijela. U slučaju da nije provedeno istraživanje situacije u pogledu lakog naoružanja na državnom nivou, tada je potrebno ocijeniti kompletne potrebe i kapacitet za osobe koje rade na planiranju programa za širenje svijesti o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog

naoružanja. Čak i ako su rezultati državnog istraživanja dostupni, moraju se prikupiti dodatne informacije na lokalnom nivou kako bi se utvrdila strategija širenja svijesti o lakom naoružanju i dodatno podržao svaki plan za stvaranje bezbjednije zajednice. Vrsta informacija koje se trebaju sakupljati i način na koji se to postiže su opisani u daljnjem tekstu.

3.3 Sakupljanje informacija i podataka: stalne aktivnosti tokom širenja svijesti o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja

Sakupljanje, analiza i korištenje informacija se vrše neprekidno:

- prije utvrđivanja strategije širenja svijesti o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja, u formi istraživanja izvodljivosti;
- u fazi utvrđivanja strategije: ocjena potreba i kapaciteta (osim ukoliko postojeće istraživanje već ne nudi neophodne informacije); i
- kao sastavni dio realizacije intervencija na širenju svijesti o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja: plan za bezbjedniju zajednicu.

Tabela 4: Različiti nivoi prikupljanja informacija

	STUDIJA IZVODLJIVOSTI	OCJENA POTREBA I KAPACITETA	PLAN ZA BEZBJEDNIJU ZAJEDNICU
Zašto?	<ul style="list-style-type: none"> Ocijeniti izvodljivosti prikupljanja informacija po pitanjima u vezi s lakim naoružanjem i žrtvama Ocijeniti potencijal i izvodljivost intervencije na kontroli lakog naoružanja 	<ul style="list-style-type: none"> Zaključiti da li postoji potreba za širenjem svijesti o posljedicama neadekvatne kontrole lakog naoružanja Ako postoji, doći do adekvatnih informacija kako bi se riješila potreba i problemi i pitanja u vezi s lakim naoružanjem – prvi korak prije odluke o tome da li provesti obrazovanje o opasnostima od posjedovanja i upotrebe lakog naoružanja ili lobiranje tog problema Utvrđiti kako integrirati programe u vezi s kontrolom lakog naoružanja u strategiju zemlje 	<ul style="list-style-type: none"> Shvatiti probleme u vezi s lakim naoružanjem u određenim zajednicama i utvrditi odgovarajuća rješenja za te probleme Podržati zajednice u provođenju utvrđenih mjera u cilju povećanja sigurnosti u zajednici
Koje informacije?	<ul style="list-style-type: none"> Opće informacije o problemima u vezi s lakim naoružanjem, podaci o žrtvama Postojeće i planirane intervencije na kontroli lakog naoružanja 	<ul style="list-style-type: none"> Specifične informacije u vezi s problemima vezanim za posjedovanje i upotrebu lakog naoružanja; znanjem, stavovima i ponašanjima ljudi prema lakom naoružanju; podaci o žrtvama Detaljne informacije u vezi sa postojećim i mogućim rješenjima/alternativama problemu u vezi s lakim naoružanjem, uključujući i tekuće i planirane intervencije na kontroli lakog naoružanja i relevantan rad na uspostavi mira-prevenaciji sukoba 	<ul style="list-style-type: none"> Specifične informacije u vezi s prijetnjom i problemima vezanim za lako naoružanje u svim zajednicama, uključujući i žrtve; znanje, percepcije, stavovi i ponašanje i postojeća rješenja i mehanizmi za rješavanje problema; predložene humanitarne i intervencije na kontroli lakog naoružanja, stavovi prema raznim stavovima predaje oružja
Gdje?	<ul style="list-style-type: none"> Na državnom nivou uglavnom uz informacije 	<ul style="list-style-type: none"> Na nivou države, regije, zajednice 	<ul style="list-style-type: none"> U zajednicama koje se

	STUDIJA IZVODLJIVOSTI	OCJENA POTREBA I KAPACITETA	PLAN ZA BEZBJEDNIJU ZAJEDNICU
	prikupljene kroz aktivnosti na terenu		suočavaju s problemom lakog naoružanja
Kako?	<ul style="list-style-type: none"> Razgovori i intervjui sa organima vlasti i relevantnim organizacijama; medijima; opće informacije prikupljene na osnovu programa koji se provode na terenu <p>Vidi metodologije korištene u Dijelu 3.4</p>	<ul style="list-style-type: none"> Sastanci na centralnom nivou sa relevantnim ministrima, organizacijama i medijima Sastanci na regionalnom nivou sa resorima i odjelima organizacija Obuka terenskog osoblja u izvođenju ocjene zajednice Ocjena uzorka sela Analiza informacija i podataka <p>Vidi metodologije korištene u Dijelu 3.4</p>	<ul style="list-style-type: none"> Razgovor u zajednici i sa nadležnim organima Participatorne aktivnosti usmjerene na rizične i grupe koje koriste oružje <p>Vidi metodologije korištene u Dijelu 3.4</p>
Kada?	<ul style="list-style-type: none"> Nakon utvrđivanja problema u vezi sa proliferacijom lakog naoružanja od strane nadležnih organa odnosno organizacija 	<ul style="list-style-type: none"> Nakon studije izvodljivosti 	<ul style="list-style-type: none"> Nakon ocjene potreba i kapaciteta i analize informacija Nakon osnovnog istraživanja znanja, stavova i praksi (KAP istraživanje)²⁷

U Tabeli 5 je objašnjeno koje vrste informacija planeri programa za širenje svijesti o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja moraju prikupiti u toku faze ocjene potreba i kapaciteta u okviru bilo kojeg programa. Potrebe za informacijama će se razlikovati ovisno o tome da li će planirani program za širenje svijesti o lakom naoružanju biti samostalan ili integriran u interveneciju na razoružanju na mikro nivou. Rezultati aktivnosti na prikupljanju informacija omogućit će i analizu situacije koju provodi osoblje koje radi na programu, na osnovu čega se može kasnije utvrditi strategija programa.

²⁷ Vidi Dio 3.5

Tabela 5: Vrste informacija koje su neophodne u različitim fazama programskog ciklusa.

	STUDIJA IZVODLJI- VOSTI	Ocjena KAPACITETA I POTREBA	PLAN ZA BEZBJEDNIJU ZAJEDNICU	PODACI IZ NACIONALNOG ISTRAŽIVANJA ²⁸
Analiza zemlje				
☐ Infrastruktura; statistika o stanovništvu; politički kontekst, vanjska politika		+	+	Pregled
☐ Kapacitet organizacije da provodi aktivnosti	+			
☐ Nacionalni plan kontrole oružja i postojeće aktivnosti na kontroli oružja	+	+		C
☐ Razvojni plan za zemlju i aktivnosti svih resornih agencija i ministarstava		+		Pregled
☐ Situacija u zemlji; postojeći resursi na lokalnom nivou i kod drugih agencija		+		C
☐ Geografske informacije o zemlji/regionu, npr., pristupačnost regiona, vremenski uvjeti	+	+		C
☐ Zvanični praznici		+		-
☐ Međunarodne intervencije npr., programi povezani sa kontrolom oružja, planirane strane investicije		+		-
☐ Zakonske odredbe to jeste, zakoni o zapošljavanju, važni zakoni		+		Pregled/C
☐ Svjesnost vlade, lokalnih organa vlasti i agencija o problemu vezanom za lako naoružanje		+	+	C
☐ Kulturološke percepcije osoba koje su preživjele povrede nanesene oružjem	+	+	+	C
☐ Komunikacija:			+	P
• Tradicionalni načini komunikacije, jezici, dijalekti, tradicionalni sistem obrazovanja, materijal, metode poznate stanovništvu;		+		
• Simbolika boja, značenje znakova itd.				
• Sve prakse na rješavanju konflikata i različite uloge ljudi (posebno muškaraca i žena)				
☐ Upravljanje kontaktima: ko su glavni komunikatori? Npr., profesori, politički dužnosnici, opozicioni lideri, nastavnici, doktori, načelnici općina itd. Kako do njih doći? Kakav imaju stav prema potencijalnim programima za smanjenje lakog naoružanja?		+	+	
☐ Mapiranje medija:		+		
• Pristup medijima				
• Politička slika medija				
• Ciljna grupa medija				
• Da li postoji zakon o javnom informiranju?				
• Cijene rtv spotova				

²⁸ D=Istraživanje distribucije ručnog oružja; I = Istraživanje posljedica zloupotrebe ručnog naoružanja; C = Istraživanje kapaciteta lakog naružanja; P = Istraživanje percepcije o ručnom naoružanju.

	STUDIJA IZVODLJI- VOSTI	OCJENA KAPACITETA I POTREBA	PLAN ZA BEZBJEDNIJU ZAJEDNICU	PODACI IZ NACIONALNOG ISTRAŽIVANJA ²⁸
• Kakva je geografska pokrivenost medija				
Analiza problema u vezi s lakim naoružanjem				
(a) Pitanje distribucije/posjedovanja oružja:				
☐ Vrste lakog naoružanja i količina koja postoji u zajednici; vrste lakog naoružanja koje društvu prouzrokuju velike štete (npr., legalno ili ilegalno, sportsko ili vojno oružje, eksplozivi ili ručno oružje?)	+	+		D
☐ Poznavanje uvjeta pod kojima je lako naoružanje nabavljeno	+	+	+	D
☐ Količina lakog naoružanja u posjedu građana		+	+	D
☐ % sela/zajednica koje se suočavaju s tim problemom	+	+		D
☐ Rute krijumčarenja i mreže za uvoz, izvoz, prodaju		+		D
☐ Domaća proizvodnja lakog oružja koja se može povezati s proliferacijom/zloupotrebom		+	+	D
(b) Posljedice	+	+	+	I
☐ Broj smrtnih slučajeva i povreda prouzrokovanih lakim naoružanjem i uvjeti pod kojima su nastali		+	+	I
☐ Trendovi stopa kriminaliteta, samoubistava, povreda		+	+	I
☐ Poznavanje drugih vidova upotrebe/zloupotrebe lakog naoružanja, npr., uzroci nasilja u porodici povezani s lakim naoružanjem, pucanje u toku slavlja	+	+	+	I/P
☐ Poznavanje drugih problema vezanih za lako naoružanje, npr., pogoršanje međuetničke napetosti, osjećaj nesigurnosti, kršenja ljudskih prava od strane snaga sigurnosti		+		I
☐ Šteta koja se lakim naoružanjem nanosi sistemu javnog zdravstva i ekonomiji (turizam, ulaganja, posljedice sukoba)				
Analiza institucionalnog poznavanja problema u vezi s lakim naoružanjem				
☐ Lekcije naučene iz postojećih inicijativa na smanjenju lakog naoružanja u zemlji	+	+		Pregled
☐ Lekcije naučene u toku prethodnih inicijativa na smanjenju lakog naoružanja u drugim zemljama		+		-
☐ Lekcije naučene iz drugih razvojnih ili inicijativa na lobiranju u zemlji, naprimjer, inicijative za javno zdravstvo, intervencije na protuminskom djelovanju		+		-
☐ Međunarodni dokumenti i sporazumi (npr., Daytonski sporazum)		+		Pregled
Analiza stanovništva pogođenog problemom vezanim za oružje				
☐ Uloga muškaraca, žena i djece i etničkih grupa; lidera na lokalnom nivou i uticajnih pripadnika zajednice, kulturoloških stavova, religijskih vjerovanja, tradicija, struktura moći, nivoa obrazovanja (na nivou zajednice potrebna	+	+	+	Pregled

	STUDIJA IZVODLJI- VOSTI	OCJENA KAPACITETA I POTREBA	PLAN ZA BEZBJEDNIJU ZAJEDNICU	PODACI IZ NACIONALNOG ISTRAŽIVANJA ²⁸
analiza ključnih aktera)				
❑ Informacije o povredana i smrtnim slučajevima izazvanim lakim naoružanjem: starosna dob, spol, status, vojni ili civilni, uzrok povrede ili smrti, mjesto, datum, posljedica		+	+	I
❑ Ocijeniti sadašnje ponašanje u vezi s lakim naoružanjem: <ul style="list-style-type: none"> • Različiti razlozi posjedovanja lakog naoružanja i upotreba/zloupotreba prema grupama (npr., lov, siromaštvo, etnički sukob, politika isključivanja, krvna osveta, identitet i vrijednosti, samozaštita) • Aktivnosti na koje utiče prisustvo lakog naoružanja • Postojeće aktivnosti na kontroli lakog naoružanja u zajednici • Postojeće strategije na lokalnom nivou • Bezbjedna i nesigurna ponašanja • Faktori koji objašnjavaju potrebu za lakim naoružanjem (npr., koji su uvjeti i faktori koji motiviraju ljude da se naoružaju?) • Razumijevanje društvene kontrole nad lakim naoružanjem (npr., koja je uloga lakog naoružanja u zajednici?) 		+	+	P/I
❑ Ocijeniti stavove i percepcije problema (tragajući za razlikama među bitnim društvenim grupama): ²⁹ <ul style="list-style-type: none"> • Različite individualne i percepcije zajednice o sigurnosti ljudi • Zamišljen utjecaj sigurnosti na uklanjanje oružja • Percepcija zajednice o problemima u vezi s lakim naoružanjem • Percepcija zajednice o vrstama intervencija na smanjenju lakog naoružanja (npr., sakupljanje oružja) koju podržavaju osobe i zajednice i svi oni koji provode intervencije (npr., međunarodne organizacije, policija) • Bitnost/rast privatne sigurnosne industrije itd. 		+	+	P
❑ Ocijeniti nivo svijesti i poznavanja lakog naoružanja (potrebno razmotriti razlike između ključnih društvenih grupa): <ul style="list-style-type: none"> • Proliferacija i zloupotreba lakog naoružanja i njihove posljedice (lokacija, vrsta, opasnosti, da li su vam poznati preživjeli?) 		+	+	P

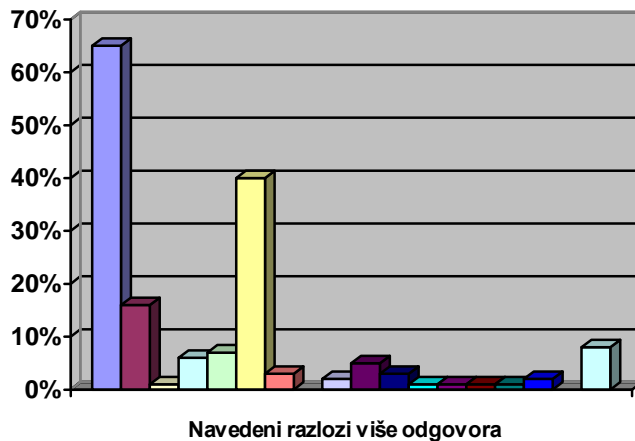
²⁹ Gdje god je to moguće bitno je klasificirati informacije koje su prikupile prema ključnim društvenim kategorijama kao što su klasa, spol, religija i lokacija (posebno razlike između urbanih i ruralnih sredina). Na osnovu toga voditelji programa mogu doznati da li razne zajednice i društvene grupe posjeduju drugačije znanje, iskustva i stavove u pogledu lakog naoružanja i u skladu s tim mogu pripremiti strateške programe.

	STUDIJA IZVODLJI- VOSTI	OCJENA KAPACITETA I POTREBA	PLAN ZA BEZBJEDNIJU ZAJEDNICU	PODACI IZ NACIONALNOG ISTRAŽIVANJA ²⁸
<ul style="list-style-type: none"> • Bezbjedni vidovi ponašanja • Kakva je veza između lakog naoružanja i rizičnih grupa i grupa koje koriste oružje (socio-ekonomska, psihološke posljedice, kakve posljedice ima lako oružje na njihov život?) • Alternativna rješenja 		+	+	P
<ul style="list-style-type: none"> □ Uloga ciljnih grupa (npr., žene, religijske vođe sa utjecajem) i stavovi ka posjedovanju oružja i razoružanju; porodična struktura (npr., klanovi) 		+	+	P
<ul style="list-style-type: none"> □ Mišljenje zajednica o najboljim načinima i metodama razoružanja; sve prepreke razoružanju 		+	+	P
<ul style="list-style-type: none"> □ Percepcije ljudi o medijima, vladi, međunarodnoj zajednici, organizacijama koje pružaju sigurnost 		+	+	P

Prilog 9: Zašto ljudi posjeduju vatreno oružje?

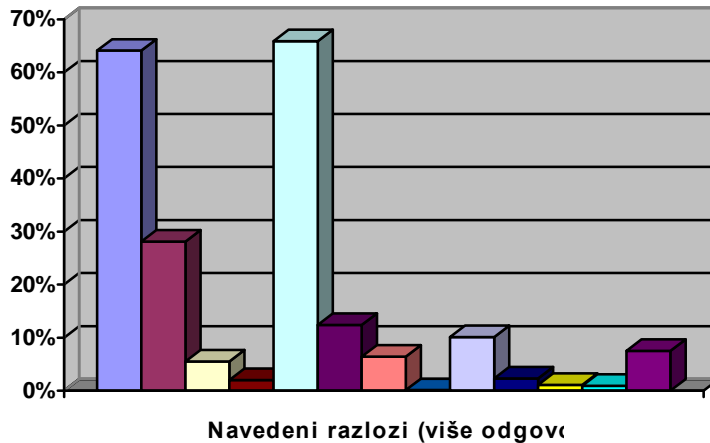
U nekoliko istraživanja koji su provedeni u toku 2003. godine, domaćinstvima na Kosovu, u Makedoniji, Crnoj Gori i u južnoj Srbiji postavljeno je pitanje šta misle zašto su ljudi u sredinama u kojima žive zadržali u posjedu vatreno oružje. U četiri grafikona u daljnjem tekstu sumirani su statistički podaci. U svim slučajevima odgovori su varirali ovisno o društvenoj kategoriji i lokaciji, s tim što se konstantno pominje 'lična zaštita'. Na sljedećoj web stranici možete naći detaljne podatke istraživanja: <http://www.seesac.org/reports/surveys.htm>.

Kosovo, Juni 2003

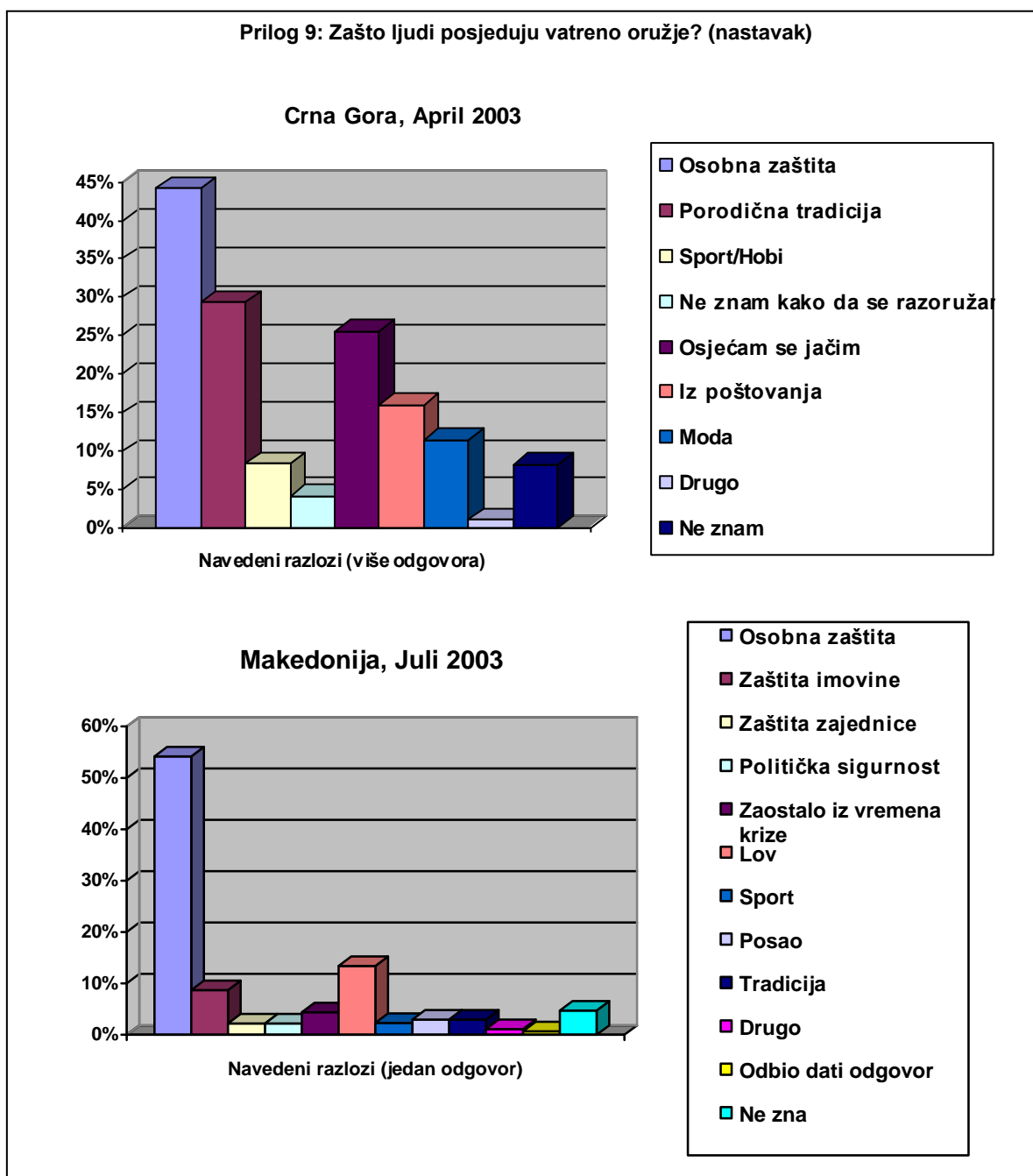

- Osobna zaštita
- Zaštita imovine
- Zaštita zajednice
- Politička sigurnost
- Zaostalo iz rata
- Lov
- Sport
- Posao
- Hobi/Samovoljno
- Tradicija
- Porodična vrijednost
- Argancija
- Činjenje kriv.djela/ubistvo
- Osveta
- Niska svijest/Naivnost
- Drugo
- Odbio dati odgovor
- Ne zna

Južna Srbija, Avgust 20

- Osobna zaštita
- Zaštita imovine
- Zaštita zajednice
- Politička sigurnost
- Lov
- Sport
- Posao
- Hobi
- Tradicija
- Porodična vrijednost
- Zaostalo iz vremena krize
- Odbio dati odgovor
- Ne zna

3.4 Metode prikupljanja informacija

Postoje razne metode prikupljanja informacija. Korištenje određenih metoda ovisi o tome koje su informacije potrebne, kao i o kontekstualnim faktorima kao što su mogućnost pristupa osnovnim društvenim kategorijama, vremenska ograničenja, te osjetljivost informacija koje se prikupljaju. Tako, naprimjer, društvene i kulturološke navike ograničavaju pristup bitnim kategorijama stanovništva i njihovu spremnost da pruže informacije. Stoga je ponekad potrebno formirati grupe u okviru kojih se vodi razgovor, a koje se sastoje od osoba istog spola ili istog etničkog porijekla. Ali metode koje se koriste također ovise i o vrsti informacija koje se prikupljaju:

- a) da li se radi o općim informacijama o zemlji ili institucionalnom znanju (generalno se prikupljaju na centralnom nivou); ili
- b) konkretnije informacije o stanovništvu koje je najviše pogođeno problemom lakog naoružanja kao naprimjer njihova percepcija o problemima u vezi s posjedovanjem i upotrebom lakog naoružanja, njihov odnos prema posjedovanju oružja, mišljenje o opcijama sakupljanja naoružanja i tako dalje (takve informacije se uglavnom prikupljaju na nivou općine ili mjesne zajednice); ili
- c) Podaci o žrtvama (prikupljaju se i na centralnom i na lokalnom nivou).

Prilog 10: Istraživanje percepcija o lakom naoružanju u južnoj Srbiji

Da bi se omogućilo Uredu UNDP-ja za Srbiju i Crnu Goru da odluči o tome koja bi intervencija, ako uopće ijedna, bila adekvatna za južnu Srbiju, firma za istraživanje tržišta sa sjedištem u Beogradu, 'Strateški marketing (SMMRI)', bila je angažirana u julu i avgustu 2003. godine na prikupljanju podataka o percepciji stanovnika u tri općine koje su najviše pogođene problemom lakog oružja: Bujanovac, Medveđa i Preševo. U istraživanju su korištene metode kao što su istraživanja u domaćinstvu, strukturirani intervjui i fokusne grupe kako bi prikupljanje informacija bilo što fleksibilnije. Međutim, izmiješan etnički sastav, uvjeti nakon sukoba i u nekim slučajevima visoko poštivana tradicija predstavljali su za istraživače velike poteškoće. Kao najeklatantnije primjere nabrajamo:

- Visoka stopa odbijanja saradnje ciljnih ispitanika u sredinama koje su direktno bile pogođene oružanim sukobom
- Teškoće u pronalženju osoba za istražne timove od po dva člana (Srbin, Albanac) koji bi provodili istraživanje u zajednicama sa miješanom etničkom strukturom
- Odbijanje tonskog zapisa razgovora u okviru fokusnih grupa kako bi se kasnije uradila transkripcija zapisa
- Teškoće u sastavljanju fokusnih grupa u čijem sastavu bi bile samo Albanke
- Zajednička tendencija ciljnih ispitanika da slobodno govore u trajanju od jednog sata ili duže o nekoliko tema osim problema lakog naoružanja, u cilju odmjeravanja namjere istražitelja.

Izvor: Istraživanje percepcija o lakom naoružanju u južnoj Srbiji, septembar 2003., SMMRI.

Osnovne metode, i kvantitativne i kvalitativne, su sljedeće: ³⁰

- Istraživanje uzorka.
- KAP istraživanja.
- Fokusne grupe.
- Detaljni intervjui.
- Zaustavljanje osoba i postavljanje pitanja.
- Praćenje.
- Pregled dokumenata i evidencije.
- Participatorne metode brze ocjene.
- Analiza slučajeva.
- Triangulacija.

Potrebne informacije prikupljaju:

³⁰ Primjeri češće korištenih metoda i smjernica su dati u Aneksu C, D, E i F. Za dodatne informacije o svakoj metodi pogledati 'Komunikacija u programima za širenje svijesti o opasnostima od mina', Međunarodni centar za humanitarno deminiranje sa sjedištem u Ženevi, 2002.

- Osobe koje angažira organizacija nadležna za provođenje istraživanja odnosno osoblje koje je angažirano na programu za širenje svijesti o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja i volonteri u slučaju ocjene potreba i kapaciteta; i
- Razni izvori kao što su državni i lokalni organi (naprimjer, ministarstva, vojska, policija, općine, predstavnici zajednice/sela itd.); lokalne institucije/udruženja/nevladine organizacije; međunarodne organizacije; mediji; stanovništvo (naprimjer, žrtve, nastavnici, poljoprivrednici, roditelji, djeca, religijske vođe, itd.).

Tabela 6: Primjeri metoda prikupljanja informacija

VRSTA INFORMACIJA	NIVO PRIKUPLJANJA	PRIMJERI METODA
Opće informacije (npr., prijetnja, specifičnosti zemlje)	Centralni nivo	<ul style="list-style-type: none"> • Sastanci i razgovori sa resornim ministarstvima, lokalnim organima vlasti, agencijama koje rade na kontroli lakog naoružanja i drugim humanitarnim agencijama, lokalnim medijima • Revizija izvještaja
Konkretno informacije u vezi sa znanjem, stavovima, percepciji zajednica pogođenih problemom vezanim za lako naoružanje.	Nivo zajednice	<ul style="list-style-type: none"> • KAP istraživanja • Sastanci i razgovori sa lokalnim organima vlasti, npr., predstavnicima sela i religijskim vođama, nastavnicima, grupama žena itd. (npr., u sastavu plana za bezbjedniju zajednicu) • Pregled izvještaja o aktivnosti razvojnih agencija • Intervjui sa rizičnim grupama i osobama koje koriste oružje
Podaci o žrtvama	Centralni nivo i nivo zajednice	<ul style="list-style-type: none"> • Statistički podaci Ministarstva zdravlja ili drugog resornog ministarstva • Mediji • Sastanci sa zdravstvenim i organizacijama koje pomažu žrtvama • Pregled njihovih izvještaja i statističkih podataka • Standardni obrazac za skupljanje podataka o žrtvama oružja (ako je to moguće) • Intervjui sa žrtvama ili njihovom rodbinom • Intervjui sa osobama koje koriste oružje

3.5 Prikupljanje informacija kao metod praćenja i ocjene

Informacije se prikupljaju u svim fazama programskog ciklusa, od izrade studije izvodljivosti do ocjene aktivnosti na redukciji lakog naoružanja. Prikupljene informacije su bitne za praćenje i ocjenu programa.

U svrhu praćenja i ocjene, bitno je u ciljnim zajednicama provesti osnovnu procjenu znanja, stavova i praksi (**K**nowledge, **A**ttitudes and **P**ractices – KAP istraživanje) i to prije realizacije bilo koje intervencije na širenju svijesti o lakom naoružanju (vidi Aneks C). Time će se omogućiti organizaciji koja provodi intervenciju da ocijeni efekat intervencija na redukciji lakog naoružanja na ciljne zajednice kroz poređenje znanja, stavova i praksi prije i nakon provedene intervencije. Drugi pokazatelji, kao što su nivo vidljivosti lakog naoružanja u zajednici, količina oružja koja je predata u toku akcije sakupljanja i stope kriminaliteta, mogu se koristiti u svrhu ocjene programa putem kojih se provodi intervencija na redukciji lakog naoružanja. Međutim, ovi pokazatelji predstavljaju probleme za ocjenu programa za širenje svijesti o lakom naoružanju s obzirom na činjenicu da veliki broj varijabli, osim aktivnosti iz okvira programa, na njih mogu uticati.

3.6 Obuka osoblja

Bitno je obučiti osoblje koje je angažirano na programu kao i volontere koji, ustvari, prikupljaju informacije bez obzira da li njihove dužnosti podrazumijevaju korištenje sekundarnih resursa (vidi Aneks F), ili primarno istraživanje unutar zajednica. U slučaju primarnog istraživanja, potrebno je angažirati određeni broj osoba iz relevantnih zajednica kao aktiviste, te ih obučiti. Njihova obuka bi trebala obuhvatiti korištenje osnovnih metoda istraživanja (vidi Aneks C-F) i obuku po pitanjima vezanim za lako naoružanje, uključujući i terminologiju, prepoznavanje lakog naoružanja i pitanja osjetljivosti. Angažiranjem i obukom domaćeg osoblja neće se samo izgraditi povjerenje te time pomoći prikupljanje informacije, nego će to biti način na koji je moguće kritikovati metode koje su korištene za prikupljanje informacija, te ih prilagoditi lokalnim uvjetima. Na kraju, uključivanje stanovništva također predstavlja korak ka uključivanju zajednica u aktivnosti na širenju svijesti o lakom naoružanju, koje tek trebaju uslijediti.

3.7 Principi prikupljanja informacija i upravljanje informacijama

3.7.1 Jasnoća i transparentnost³¹ cilja prikupljanja informacija

Jasna i transparentna komunikacija sa organima vlasti, fizičkim osobama i zajednicama u toku faze prikupljanja informacija u okviru razoružanja na mikro nivou ili programa za širenje svijesti o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja predstavlja preduvjet za uspjeh te faze programa. Općenito, jasnoća i transparentnost su obavezni u pogledu:

- Ciljeva programa u vezi s lakim naoružanjem za koji se prikupljaju informacije.
- Vrste informacije za kojom se traga.
- Pitanja kako, kada i gdje će se informacije prikupiti.
- Pitanja od koga će se (generalno) informacije tražiti.
- Toga ko će informacije prikupiti (identitet terenskog osoblja i njihove organizacije).
- Pitanja zašto je određena informacija potrebna.

Jasnoća u vezi s gorenavedenim pitanjima predstavlja osnovni korak putem kojeg se ljudi u zajednicama koje su pogođene problemom lakog naoružanja mogu privoljeti na davanje informacija. Kad god se radi o osjetljivom pitanju kao što je, naprimjer, proliferacija ili zloupotreba lakog naoružanja, svakog ispitanika je potrebno uvjeriti u anonimnost njegovog odgovora (osim zvaničnika koji pristanu dati izjavu koja se može dati u javnost).

Prilog 11: Transparentnost i tajnost

U sklopu Gramsh pilot projekta koji je 1998. godine proveden u Albaniji, nevladina organizacija pod nazivom "Pokret razoružanja" je provela pilot projekat u jednoj osnovnoj školi na selu, jednoj srednjoj školi u urbanoj sredini i u još jednoj srednjoj školi (koju pohađaju učenici starosne dobi od 15-18 godina). Osnovna ideja je bila rad s djecom kako bi ona utjecala na roditelje da predaju oružje. U sastavu tog projekta provedeno je anonimno istraživanje među 900 učenika kojima je postavljeno pitanje da li se u njihovoj kući drži oružje. 20% ispitanika je odgovorilo potvrdno. Iako je transparentnost cilja bila bitna, kao i transparentnost svrhe i pilot projekta i samog istraživanja, također je bilo bitno da ispitanici ostanu anonimni kako bi prikupljanje informacija bilo uspješno.

Izvor: Intervju sa osobljem NVO-a 'Pokret razoružanja', partner UNDP-a uključen u Gramsh pilot projekat.

³¹ Također i jedan od principa programa za razoružanje na mikro nivou, vidi Standarde za razoružanje na mikro nivou u regiji broj 01.10, http://www.seesac.org/resources/current_eng.htm.

3.7.2 Fleksibilnost

U određenim kontekstima neke informacije mogu biti delikatne (naprimjer, kada se postavlja pitanje koliko komada oružja ljudi posjeduju kod kuće). Tada se pitanja oblikuju na manje kontroverzan način (naprimjer, više govoriti u smislu 'sigurnosti') ili se pristupa temi preko nekontroverznih pitanja kao što su zdravlje, socio-ekonomski uticaj, način na koji proliferacija utiče na budućnost zemlje u smislu mira i razvoja, ili eventualno uloga djece. Osoblje koje radi na programu bi trebalo biti spremno da se prilagodi specifičnim kontekstima i kada je to potrebno da promijene svoje planirane metode prikupljanja informacija ili vrste informacija za kojima tragaju.

Također bi trebali biti spremni izvući prve zaključke iz svakog odbijanja razgovora na pitanja u vezi s lakim naoružanjem. Odbijanje se može javiti iz više razloga, između ostalog i iz straha kod ljudi da će im drugi stanovnici zajednice možda zamjeriti (naprimjer, porodica ili moćni krugovi); strah od snaga sigurnosti; opće nepovjerenje koje je rezultat prekomjerne napetosti i nesigurnosti, strah od istrage i krivičnog gonjenja ili čak opće osjećanje da je pitanje posjedovanja lakog naoružanja privatno pitanje. Bez obzira o kojem se razlogu radi, kada osoblje koje radi na programu stekne razumijevanje zašto ljudi nisu voljni razgovarati o lakom naoružanju, ono će početi bolje shvatati zajednicu i ulogu lakog naoružanja.

Bez obzira na takve poteškoće, važno je zapamtiti da lako naoružanje predstavlja tek jedno osjetljivo pitanje među mnogima, te da su programi na intervenciji u društvu u vezi s drugim tabu temama, kao što su zloupotreba droga, seksualno obrazovanje, obrazovanje žena i obrazovanje na temu HIV-a/AIDS-a, pokazali da se inhibicije mogu prevazići uz upotrebu pravih metoda, određene doze strpljivosti i osjetljivosti. Korištenje tehnike 'aktivnog slušanja' može biti korisno za izvlačenje informacija bez pritiska i bez usmjeravanja odgovora.³²

Prilog 12: Smjernice za aktivno slušanje

Aktivno slušanje zahtijeva napor i koncentraciju. Ono podrazumijeva:

- Prepoznavanje barijera djelotvornoj komunikaciji; to mogu biti:
  - Interne barijere (naprimjer, umor ili sres ili vlastite predrasude)
  - Vanjske (naprimjer, periferna buka ili slaba akustika); ili
  - Interakciona (naprimjer, kako se jezik može shvatiti ili tumačiti)
- Slušanje sadržaja poruke kako biste čuli tačno ono što je rečeno
- Osluškivanje osjećanja – neverbalne sugestije kao što je pokret tijela ili ton kojim je nešto rečeno
- Provjeravanje konsistentnosti verbalnih i neverbalnih sugestija
- Podsticanje govornika reagiranjem grimasama i gestovima tijela
- Razmišljanje o onome što mislite da ste čuli tako što ćete parafrazirati to isto i postavljati kratka pitanja radi provjere
- Koncentriranost
- Davanje pažnje općem kontekstu i temama bez odvratanja pažnje izoliranim činjenicama ili komentarima
- Slušanje stajališta i mišljenja koja su suprotna vašim, bez prekidanja
- Odabir adekvatnih pitanja kako biste bolje vodili diskusiju

Izvor: preuzeto iz 'Lična komunikacija na djelu', Open University Press, 1998.

³² Pojam 'aktivno slušanje' se odnosi i na metode komunikacije opisane u Prilogu 12 i na vrstu projekta za izgradnju mira koji se provodi u zajednicama. Za dodatne informacije o projektu vidi 'Narod sluša i organizira', Walters H., Ruralni južni glas za mir, 1992.

3.7.3 Kvalitet i kvantitet informacija

Prikupljene informacije se koriste za koncipiranje i planiranje odgovarajuće strategije. Kvalitet informacija je bitan za uvođenje programa koji je prilagođen lokalnom kontekstu i uvijek je bitno fokusirati se na kvalitet prikupljenih informacija. Kvalitet je jednako važan i kada se govori o planiranju odgovarajuće strategije, s tim što on može biti ograničen u nekim kontekstima.

3.7.4 Tačnost

Aktivisti iz okvira programa trebaju nastojati osigurati da su informacije koje dobijaju tačne i iskrene. Da bi se šanse za ostvarenje ovog cilja dovele do maksimalnog nivoa, sve prikupljene informacije se moraju uporediti sa informacijama iz drugih izvora kako bi bile potvrđene ili opovrgnute. Provjerom informacija prije planiranja strategije i prije distribucije rezultata osigurat će se relevantnost strategije, dok će se nepotrebne činjenične greške izbjeći.

3.7.5 Formiranje mreže za prikupljanje podataka o žrtvama

Podaci o žrtvama su bitni kada se radi o identificiranju rizičnih kategorija, razumijevanju uzroka smrti i povreda i posljedica posjedovanja i upotrebe lakog naoružanja na ličnom i nivou zajednice. Međutim, iz više razloga može biti teško doći do detaljnih podataka o žrtvama. Stoga, je potrebno uspostaviti mrežu istražitelja koji će doći do informacija iz raznih izvora. Prilikom traženja za podacima o žrtvama neophodno je:

- a) objasniti lokalnim organima vlasti koji su ciljevi sakupljanja podataka i dobiti njihovo odobrenje;
- b) identificirati i kontaktirati aktere koji bi mogli pomoći pri sakupljanju informacija, naprimjer, policiju, zdravstvene objekte, nacionalno Društvo Crvenog krsta/križa, čelnike manjih sredina, vladine predstavnike, nevladine organizacije, itd.; ili angažirati tim profesionalaca koji će raditi na prikupljanju informacija; ili kombinacija i jednog i drugog;
- c) osigurati da je mreža u dovoljnoj mjeri raznolika u smislu spolne pripadnosti, starosne dobi, profesionalnih umijeća i etničke pripadnosti kako bi se osiguralo da su određeni članovi mreže na raspolaganju za razne ciljne grupe (naprimjer, žene razgovaraju sa ženama, bivši borci razgovaraju s bivšim borcima);
- d) uspostaviti i obučiti članove mreže u oblasti prikupljanja podataka; i
- e) osigurati da su podaci razvrstani, kada je to moguće, po raznim kategorijama kako bi se istaknula bitna pitanja kao što su spol, starnosna dob i etnička pripadnost žrtava zloupotrebe lakog naoružanja – i ako je moguće, ko je odgovoran za smrt ili nanošenje povreda.

Prilog 13: Sakupljanje podataka o žrtvama u Makedoniji

U toku istraživanja u vezi s upotrebom lakog naoružanja u Makedoniji, koje je provedeno 2003. godine, informacije su tražene u pet bolnica za koje se smatralo da su reprezentativne u smislu etničke pripadnosti, geografske lokacije i posljedica sukoba. U tih pet bolnica su pregledani medicinski kartoni za period od dvanaest mjeseci u toku kojih je zabilježeno 81 ranjavanje. 47% svih povreda su klasificirane kao "lakše", 41% kao "teže" i 12% kao "kritične". Većina povreda je nanosena osobama koje imaju preko 18 godina, s tim što je 50% kritičnih povreda nanoseno djeci ispod 18 godina. 89% žrtava su muškarci, 11% su žene. Međutim, mnoge etnički albanske zajednice u Makedoniji posjeduju medicinske objekte koje vlada ne priznaje i koji ne trebaju voditi medicinske kartone. Te medicinske ustanove nisu istražiteljima bile voljne dati podatke o žrtvama koje su možda imali u evidenciji. Ipak su liječnici i radnici s kojima je vođen razgovor smatrali da se u tim ustanovama liječe i osobe koje su zadobile rane iz ručnog naoružanja.

Izvor: Privremeni izvještaj o istraživanju posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja, Ženeva, UNDP Makedonija, juli 2003. godine

Moguće je okupiti veću grupu ljudi koji bi učestvovali u prikupljanju podataka i koji bi radili u okviru mreže sa dvije vrste osoblja koje radi na prikupljanju informacija: 'informanti' koji prolaze kroz osnovnu obuku i 'osobe koje rade na prikupljanju podataka' koji prate rad informanata i prolaze kroz detaljniju obuku. Izbor informanata je bitan za prikupljanje odgovarajućih i tačnih informacija. To bi prije svega trebali biti ljudi koji uživaju povjerenje i koji su motivirani i imaju neometan pristup informacijama. Ovisno o kontekstu i o postojećim akterima i nivou umijeća, moguće je formirati mrežu dobrovoljaca ili tim osoba koji će raditi na prikupljanju informacija. Kombinacija profesionalnog tima uz pomoć dobrovoljaca na terenu može također biti opcija u određenim situacijama, kao što je to bio slučaj sa prikupljanjem podataka o žrtvama zaostalih minsko-eksplozivnih sredstava u Bosni i Hercegovini.

Prilog 14: Prikupljanje, analiza i distribucija podataka o žrtvama minsko-eksplozivnih sredstava u Bosni i Hercegovini

MKCK je uz Društvo Crvenog krsta/križa Bosne i Hercegovine, sa kojim direktno saraduje, jedina organizacija u Bosni i Hercegovini koja sistematski radi na prikupljanju i objavljivanju podataka o žrtvama mina. Društvo Crvenog krsta/križa BiH sa svojim osobljem i volonterima prati sve zvanične i nezvanične izvještaje o incidentima sa minsko-eksplozivnim sredstvima u svojoj zajednici. Oni sakupljaju podatke o žrtvama, okolnostima pod kojima su se incidenti desili, lokaciji i druge informacije koje prosleđuju koordinatorima Nacionalnog društva koji opet prosleđuju informacije MKCK. MKCK ih stavlja u svoju bazu podataka koja se redovno ažurira. MKCK informacije koristi interno za planiranje i realizaciju direktnih i ciljnih poruka određenim visokorizičnim grupama u zemlji. Podaci se dostavljaju svim organizacijama sa kojima MKCK saraduje u Bosni i Hercegovini, formalno i neformalno. Time MKCK doprinosi humanitarnim nastojanjima da se smanje opasnosti od kopnenih mina i neeksplozivnih ubojitih sredstava u zemlji. MKCK i Društvo Crvenog krsta/križa BiH provode koncentrirana istraživanja nad posebnim grupama u različito vrijeme kako bi ocijenili i proverili cjelokupnu situaciju u Bosni i Hercegovini, ocijenili djelotvornost programa i utvrdili djelotvorne kampanje i poruke.

3.7.6 Upravljanje i razmjena informacija i podataka

Razmjena informacija sa zainteresiranim stranama i organima je bitna za koordinaciju intervencija na smanjenju lakog naoružanja, kao i za druge aktivnosti na razvoju i pružanju pomoći, na primjer, informacije o žrtvama mogu biti od pomoći pri definiranju potreba žrtava kao što je medicinska i psihološka pomoć. Bitno je takve informacije podijeliti sa organizacijama koje mogu pružiti takvu vrstu pomoći.

U određenim kontekstima, razmjena podataka može biti uvjetovana pravilom povjerljivosti podataka. Naprimjer, možda su postignuti memorandumima o razumijevanju sa drugim akterima kako bi se osigurala povjerljivost (naprimjer, da se omogući pristup i upotreba podataka o žrtvama bez davanja ličnih podataka). Informacije o distribuciji lakog naoružanja u zajednici su često visoko osjetljive, posebno tamo gdje veliki broj stanovnika posjeduje oružje iz straha (naprimjer, strah od snaga sigurnosti ili druge etničke zajednice). Sve informacije koje se dobiju u takvim zajednicama se trebaju dijeliti sa drugima vrlo pažljivo i pri tome je od ključne važnosti transparentnost.

3.7.7 Sigurnost

Sigurnost terenskih radnika je od ogromnog značaja kako za njih pojedinačno tako i za program i za krajnje korisnike. Informacije o distribuciji lakog naoružanja u određenim zajednicama, grupama koje ga posjeduju, njegovo porijeklo i kretanje su potencijalno opasne za sakupljanje, posebno u područjima gdje se vrši nezakonita trgovina lakim naoružanjem i ili gdje je ono povezano na neki način sa strahom u zajednici. U nekim slučajevima može biti i opasno prikupljati informacije o posljedicama posjedovanja i upotrebe lakog naoružanja. Terenski radnici mogu naići na neprijateljsko raspoloženje ili zloupotrebu u toku svoga rada, iako se

najvjerovanije neće događati situacije pritvaranja ili nanošenja fizičkih povreda. U poslijeratnim sredinama terenski radnici također mogu biti izloženi opasnostima od eksplozivnih zaostaka rata i nesigurnog lakog naoružanja. Terenski radnici i menadžeri bi zajednički trebali osigurati usvajanje nekih osnovnih sigurnosnih mjera predostrožnosti u fazi prikupljanja informacija iz okvira programa o širenju svijesti o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja kako bi se minimizirali rizici. Terenski radnici bi trebali:

- a) proći kroz obuku o opasnostima od lakog naoružanja zbog vlastite sigurnosti;
- b) uspostaviti sa sjedištem komunikaciju i s njim biti u stalnom kontaktu;
- c) držati se usaglašenog plana rada;
- d) sa sjedištem tražiti dozvolu organa vlasti na lokalnom nivou;
- e) izbjegavati samostalna putovanja i putovati sa osobom koja poznaje sredinu; i
- f) biti upoznati sa stanjem sigurnosti u određenoj sredini i eventualnoj opasnosti (naprimjer, od eksplozivnih zaostaka rata, kriminalnih i militantnih grupa) prije nego što dođu u određenu sredinu.

Svi ovi rizici utiču na osoblje i program u cijelosti. Održavanje kontakta sa osobama i organizacijama koje posjeduju informacije kao što su novinari, agencije UN-a, humanitarne nevladine organizacije, kontakti kada se vodi istraživanje i domaće nevladine organizacije će omogućiti osoblju da ocijeni stepen opasnosti i postupaju u skladu s tim. Odgovornost za opasnost osoblja koje radi na programu (uključujući i volontere) leži na terenskim radnicima, iako prava i odgovornost svakog radnika ovisi o situaciji.

4 Analiza i strateško planiranje

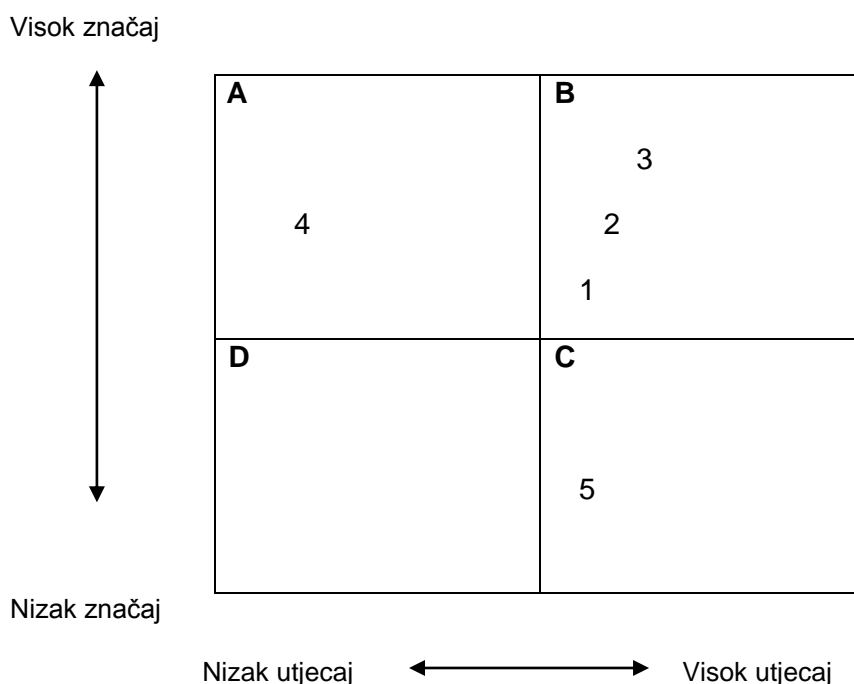
4.1 Analiza informacija

Analiza prikupljenih informacija na početku programa za širenje svijesti o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja omogućava planiranje strategije. Informacije će biti općenite (naprimjer, informacije o zemlji, nivou obrazovanja, prijetnjama i problemima) i konkretne u vezi s percepcijom zajednice i njenim navikama, podacima o žrtvama i tako dalje. Analiza omogućava aktivistima da:

- a) identificiraju pristup koji će se provesti: da li bi bilo relevantnije da se uvede lobiranje ili aktivnosti na edukaciji o opasnostima, ili i jedno i drugo? Ovo će svakako ovisiti o drugim aktivnostima na kontroli lakog naoružanja koje su već u toku ili se planiraju; i
- b) planiraju odgovarajuću strategiju, definiraju ciljeve, indikatore i način verificiranja programa tako da se:
  - Mogu definirati ciljne grupe;
  - Mogu identificirati zajednice koje su pogođene tim problemom;
  - Mogu utvrditi poruke i informacije;
  - Mogu utvrditi aktivnosti i izraditi materijali kao način prenošenja poruka i informacija;
  - Može planirati praćenje i ocjena.

Moguće je koristiti različite metode kao pomoć prilikom analize prikupljenih informacija, uključujući i, naprimjer, analizu ključnih aktera³³ u određenoj zemlji ili zajednici u smislu njihovog značaja za uspjeh programa i stepena njihovog uticaja na eventualni napredak. Analizu vrijedi provesti u svakoj zajednici, kao i na državnom nivou. Metode, kao što je analiza ključnih aktera, može se koristiti i nakon formuliranja ciljeva programa, kako bi se provjerilo koji će akteri podržati ciljeve programa, a koji bi ih mogli ometati.³⁴

Dijagram 4: Primjer analize ključnih aktera na nivou zajednice

Legenda: 1 = političke vođe; 2 = bivši borci; 3 = privredni menadžeri; 4 = djeca; 5 = religijske vođe

Objašnjenje: Akteri iz kvadrata A, B i C su ključne osobe u imaginarnoj zajednici. Oni u kvadratu A su od velikog značaja za projekat (naprimjer, žrtve zloupotrebe lakog naoružanja) s tim što imaju mali uticaj – potrebno je utvrditi program kojim će biti obuhvaćeni. Osobe u kvadratu B vrše veliki uticaj na kontrolu lakog naoružanja odnosno širenje svijesti o tom naoružanju i bitni su za uspjeh planiranog programa – potrebno je pridobiti njihovu podršku. Osobe u kvadratu C su uticajne i mogu uticati na ishod programa, s tim što njihov interes nije pod direktnim uticajem – njih je potrebno angažirati u program, potrebno ih je pratiti i s njima vršiti konsultacije. Akteri u kvadratu D imaju nizak prioritet.

4.1.1 Ciljne grupe

Na osnovu analize prikupljenih informacija moguće je utvrditi strategiju programa. Ciljne grupe će se identificirati i dat će im se prioritet u okviru strategije. Lista ciljnih grupa je potencijalno neograničena i bitno je otkriti koje bi grupe mogle biti značajne u na nivou zemlje i zajednice za

³³ Ključni akteri su osobe, grupe ili institucije koje su zainteresirane za određeni projekat ili program.

³⁴ Dodatne informacije o načinu provođenja analize situacije i kako se provodi analiza aktera mogu se naći na <http://www.dfid.gov.uk/FOI/tools/>.

program na širenju svijesti o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja. Neiscrpnna lista potencijalnih ciljnih grupa bi mogla obuhvatiti:

- Osobe koje posjeduju oružje.
- Porodice osoba koje posjeduju oružje.
- Vlasti na lokalnom nivou.
- Domaće nevladine organizacije.
- Medije.
- Policiju.
- Odrasle muškarce.
- Odrasle žene.
- Dječake tinejdžerske dobi.
- Djevojčice tinejdžerske dobi.
- Djecu staru od 5 do 8 godina.
- Djecu mlađu od 12 godina.
- Bivše borce.
- Osobe iz religijskih zajednica.
- Osobe iz privrede.
- Nastavnike.
- Vojsku.
- Donatore.

Prilog 15: Kampanja Jugoslovenskog Crvenog krsta pod nazivom 'Za život, bez oružja'

Kampanja širenja svijesti o lakom naoružanju pod nazivom 'Za život, bez oružja' koju je godinu dana provodio Jugoslovenski Crveni krst imala je za cilj vršenje uticaja na javno mnijenje u vezi sa posjedovanjem oružja. Urađeni su slogani kojim se prenosila ideja da posjedovanje oružja vodi ka nesigurnosti i žrtvama, a ne bezbjednom životu. Razne poruke i metode su bile usmjerene na tri ciljne grupe:

- Tinejdžeri oba spola (stari 12-19 godina), posebno u urbanim sredinama
- Odrasli muškarci (stari od 20-35 godina)
- Odrasli muškarci (stari preko 36 godina)

Primjeri materijala iz programa se nalaze na SASP CD-ROM-u.

Izvor: Jačanje sigurnosti na Balkanu: Donošenje Regionalnog plana Pakta stabilnosti o realizaciji mjera u vezi s lakim naoružanjem, 24-25 juni 2002., Izvještaj sa seminara u organizaciji Saferworld/BICC.

Izbor ciljnih grupa će ovisiti o strategiji širenja svijesti i potrebama zajednice, a vršit će se u toku istraživanja na temu lakog naoružanja na državnom nivou i ocjene kapaciteta i potreba. Poruke će morati biti prilagođene svakoj ciljnoj grupi. Kao što je prethodno navedeno, ponekad neće biti lako doći do određene grupe zbog osjetljive prirode teme odnosno uloge u društvu (naprimjer, ponekad se na lako naoružanje gleda kao na 'mušku stvar', zbog čega je teže organizirati grupu sa ženama). U takvim slučajevima osoblje koje radi na programu mora biti fleksibilno i iznaći način da zaobiđe problem (u tom slučaju bi možda trebalo prvo razgovarati sa grupama žena).

Važno je istaknuti da će možda biti neophodno definirati neke 'posredne ciljne grupe' i preko njih doći do ciljne populacije (naprimjer, podstaći muškarce na predaju oružja). U tom slučaju je možda neophodno prvo ostvariti kontakt sa ženama odnosno djecom preko kojih bi se uticaj izvršio na muškarce. U svakoj strategiji koja obuhvata posredne ciljne grupe potrebno je utvrditi posredne ciljeve koji se trebaju provesti preko njih.

Prilog 16: Muškarci – ključna ciljna grupa

U većini aktivnosti na širenju svijesti o lakom naoružanju muškarci kao grupa predstavljaju bitnu populaciju jer su često žrtve zloupotrebe lakog naoružanja, ali i osobe koje posjeduju lako naoružanje. Stoga je bitno sarađivati s medijima i pritom se usmjeriti na muškarce – naprimjer, emisije o lovu i sportski program na TV.

4.2 Planiranje strategije

Analizom prikupljenih informacija omogućava se koncipiranje strategije za širenje svijesti o lakom naoružanju, kao i definiranje ciljeva programa, što je potrebno uraditi u toku faze planiranja kako bi se mogle utvrditi aktivnosti i izraditi materijali neophodni za postizanje ciljeva, te kako bi se mogli odabrati indikatori za mjerenje postignutog napretka i identificirati sistemi praćenja i ocjene (vidi Dio 8). Tako naprimjer, u zajednici koja osjeća posljedice proliferacije lakog naoružanja zbog nedavnog oružanog sukoba:

- a) opće informacije se prikupljaju u vezi s prirodom prijetnje od lakog naoružanja. One će, skupa sa osnovnim informacijama o historiji sukoba omogućiti planerima programa da utvrde u kojem dijelu zemlje se provodi neadekvatna kontrola lakog naoružanja. Nakon analize ove informacije, planeri programa će utvrditi prioritete u svome radu prema lokaciji problema i prirodi prijetnje; i
- b) prikupljene su konkretne informacije u toku intervjua provedenih u zajednici (u sastavu ocjene potreba); one ukazuju na:
  - zajednički stav tinejdžera (opa spola) da je 'baš super' (to jeste, moderno) da dječaci imaju oružje;
  - podaci o žrtvama ukazuju na visok postotak povrijeđene ili ubijene djece i dječaka iz lakog naoružanja; i
  - većina djece ranjene iz vatrenog naoružanja je pronašlo oružje kod kuće.

Ova analiza ukazuje da bi djeca i tinejdžeri trebali činiti osnovnu ciljnu grupu programa na širenju svijesti o lakom naoružanju. U svakom slučaju će biti potrebne različite poruke zbog različitih stavova i navika svake grupe u odnosu na lako naoružanje. Zbog toga se strategija može definirati na sljedeći način:

- a) program će se uglavnom provoditi u području koje je bilo zahvaćeno sukobom, jer naoružanje postoji samo u takvom području;
- b) interaktivne aktivnosti će se utvrditi sa djecom u vezi sa stvarima sa kojima se mogu bezbjedno igrati;
- c) sa tinejdžerima će se utvrditi plan za bezbjedniju zajednicu u okviru kojeg će se razgovarati o onome što je u 'trendu' i ispitat će se alternative za dječake koji rukuju oružjem;

- d) utvrdit će se obuka nastavnika skupa sa Ministarstvom obrazovanja kako bi se podržala edukacija o opasnostima od lakog naoružanja; edukacija dugoročnog karaktera namijenjena je djeci i tinejdžerima; i
- e) planovi za bezbjedniju zajednicu su namijenjeni ženama koje poruke trebaju prenijeti svojoj djeci.

Potrebno je prikupiti i analizirati različite vrste informacija i podataka, nakon čega će se kombinirati da bi se definirala strategija (naprimjer, ako nam je poznato da tinejdžeri-dječaci spadaju u najrizičniju kategoriju, tada je bitno znati ko bi u zajednici mogao na njih uticati). Također je bitno utvrditi i način komunikacije. Ako su uključene druge organizacije, tada je s njima potrebno ostvariti koordinaciju kako se kontakt ne bi upostavljao sa istim ciljnim grupama. Poruke je potrebno iskoordinirati sa zajednicom. U Tabeli 7 je dat primjer programa u imaginarnoj zajednici 'A' i prikazano je kako ta strategija slijedi iz analize prikupljenih podataka.

Tabela 7: Kako planirati strategiju uz pomoć prikupljenih informacija

PRIKUPLJENE INFORMACIJE I PODACI	ANALIZA	PLANIRANJE STRATEGIJE
<p>Opća prijetnja lakog naoružanja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Oružje se nalazi uglavnom na jugu zemlje gdje je došlo do sukoba; bivši borci još uvijek imaju oružje, a tinejdžeri ga imaju u sve većem broju • Planira se tromjesečna amnestija 	<ul style="list-style-type: none"> • Poruke o opasnostima od upotrebe lakog oružja razlikovat će se od grupe do grupe • Postavljanje prioriteta ovisno o lokaciji prijetnje 	<ul style="list-style-type: none"> • Aktivnosti na obrazovanju o opasnostima od upotrebe oružja provode se na jugu • Utvrditi interaktivne aktivnosti sa tinejdžerima, sa naglaskom na opasnost od nošenja oružja • Grupne diskusije sa bivšim boricima na temu lakog naoružanja i opasnostima • Upućivanje poruka u cilju lobiranja problema širom zemlje, kako bi se ljudi upoznali sa amnestijom i podstakli se na predaju oružja
<p>Posljedice po zajednice:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Djeca i tinejdžeri (posebno dječaci) su povrijeđeni jer misle da je moderno igrati se sa oružjem i koristiti ga • Kriminalitet je u porastu zbog oružja na jugu zemlje 	<ul style="list-style-type: none"> • Osnovne ciljne grupe su djeca, tinejdžeri (dječaci kao potencijalni korisnici oružja i djevojčice jer mogu podržavati stereotipne muške uloge) i odrasli muškarci, među njima i bivši borci • Razne vrste poruka koje se prenose na svaku grupu 	<ul style="list-style-type: none"> • Utvrditi interaktivnosti sa djecom sa fokusom na ono s čim se mogu bezbjedno igrati • Aktivnosti s tinejdžerima usmjerenim na ono što je među njima popularno i ono što nije popularno • Obuka nastavnika kako bi se poruke prenosile dugoročno • Plan za bezbjedniju zajednicu kako bi se iznašle alternative za poboljšanje sigurnosti u zajednici

PRIKUPLJENE INFORMACIJE I PODACI	ANALIZA	PLANIRANJE STRATEGIJE
<p>Angažman drugih aktera:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jedna domaća NVO je započela lobiranje u jednoj zajednici • Vlada planira tromjesečnu amnestiju u toku koje će se sakupljati oružje 	<ul style="list-style-type: none"> • Jedna organizacija već angažirana na prijenosu poruka o pitanjima u vezi s lakim oružjem, ali pokriva samo malo područje • Strategija komuniciranja se mora utvrditi kao podrška programu za skupljanje oružja 	<ul style="list-style-type: none"> • Poruke o opasnostima i lobiranje trebaju se koordinirati sa domaćom NVO • Aktivnosti na lobiranju se trebaju utvrditi kako bi se ljudi upoznali sa opasnostima od posjedovanja i upotrebe lakog oružja. Porukama se zajednice podstiču na predaju oružja. Koordinacija s drugima, posebno domaći organ nadležan za kontrolu lakog naoružanja treba utvrditi ciljeve i planove za amnestiju i strategiju komuniciranja i ako je potrebno podržati je
<p>Sredstva komuniciranja, stopa pismenosti, edukacija itd.:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Većina ljudi ima radio dok u gradovima više ljudi ima TV • Većina ljudi u ruralnim sredinama je nepismena • Većina tinejdžera u ruralnim sredinama ne ide u školu jer pomaže svojim roditeljima u svakodnevnim aktivnostima 	<ul style="list-style-type: none"> • Poruke u vezi s obrazovanjem o opasnosti od oružja i lobiranjem mogu se prenositi putem radija jer TV nije efikasan medij za ljude koji žive u ruralnim sredinama • Izrada pratećeg materijala sa crtežima i slikama umjesto teksta • Vannastavne aktivnosti se moraju tražiti za ciljne tinejdžere 	<ul style="list-style-type: none"> • Radio spotovi usmjereni na djecu, tinejdžere i bivše borce, na temu opasnosti od posjedovanja i upotrebe/igre s lakim naoružanjem • Radio sapunica povezana sa zajednicom u podršci planu za bezbjedniju zajednicu • TV spotovi sa fokusom na amnestiju i predaju oružja • Prateći materijal koji odražava ideje i potrebe svake grupe
<p>Percepcija zajednice o problemu:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Većina žena vidi oružje kao izvor straha i opasnost za djecu; za njih je razoružanje put do smanjenja kriminaliteta • Muškarci žele zadržati oružje da bi zaštitili svoje porodice 	<ul style="list-style-type: none"> • Žene su svjesne opasnosti od oružja u njihovim porodicama i zajednici. One bi trebale poruke prenijeti muževima • Sa osobama koje posjeduju oružje potrebno je razgovarati o ličnoj sigurnosti i alternativama posjedovanju oružja/municije/eksploziva 	<ul style="list-style-type: none"> • Plan za bezbjedniju zajednicu utvrditi i sa ženama i sa muškarcima • Materijal za širenje svijesti, koji obavještava o sigurnijem ponašanju, kojeg utvrđuju i distribuiraju žene u podršci njihovim aktivnostima
<p>Rizično ponašanje u zajednici:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Djeca nalaze oružje kod kuće i s njime se igraju • Tinejdžeri sve više koriste oružje koje im daju očevi 	<ul style="list-style-type: none"> • Poruke se moraju utvrditi u skladu s rizičnim ponašanjem svake grupe • Očevima se trebaju prenositi poruke kako spriječili upotrebu oružja od strane djece, tinejdžera, posebno dječaka 	<ul style="list-style-type: none"> • Plan za bezbjedniju zajednicu s muškarcima kojim se rješava problem tinejdžera koji rukuju oružjem³⁵ • Podržati žene i nastavnike u razvoju interaktivnosti sa djecom na temu opasnih igara s oružjem

³⁵ Obrazovanje tinejdžera o opasnostima od posjedovanja i upotrebe lakog naoružanja je potencijalno problematično jer su mladi sami po sebi rizična kategorija, posebno, ali ne isključivo, muškarci. Naglašavanjem rizika oružja ne mogu se odvratiti pojedinci od nabavke i rukovanja oružjem. U ovom primjeru se u strategiji programa sugerira plan za bezbjedniju zajednicu tako da je inicirana diskusija i moguće je tragati za rješenjima osim pukog razgovora o opasnostima od posjedovanja i upotrebe oružja.

PRIKUPLJENE INFORMACIJE I PODACI	ANALIZA	PLANIRANJE STRATEGIJE
<p>Sredstva komuniciranja u društvu:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Žene su glavni izvor informacija u porodici • Religijske vođe su poštovane i obično od njih ljudi traže savjete 	<ul style="list-style-type: none"> • Žene i religijske vođe trebaju biti posrednik u prenošenju poruka djeci, tinejdžerima i muškarcima 	<ul style="list-style-type: none"> • Plan za bezbjedniju zajednicu sa naglaskom na angažman žena kroz fokusne grupe na utvrđivanju sadržaja poruka za djecu i muškarce • Utvrđivanje nastavnog programa skupa sa religijskim vođama. Proizvodnja materijala u podršci njihovim aktivnostima

4.2.1 Institucionalna podrška

U mnogim, možda čak i u većini slučajeva neće biti moguće provesti nijednu strategiju o širenju svijesti o lakom naoružanju bez saglasnosti vladinih dužnosnika. Institucionalna podrška je potrebna na državnom, regionalnom i lokalnom nivou. Kada se radi o samostalnoj edukaciji o opasnostima od lakog naoružanja i širenju svijesti o lakom naoružanju u podršci intervencijama na razoružanju na mikro nivou koje su planirane na državnom nivou, otvorena komunikacija u vezi s programom i redovni kontakti će ići u prilog podršci na svim nivoima. Tamo gdje je planirano samostalno lobiranje problema u vezi s lakim naoružanjem, ne može se unaprijed očekivati podrška vlasti, jer ona može ovisiti o pitanjima koja su promovirana, kao i o načinu na koji su pitanja predstavljena.

4.2.2 Struktura jedinice nadležne za program

Vrsta i veličina jedinice nadležne za program ovisit će o nekoliko faktora, uključujući i postojeću organizacionu veličinu i resurse, partnerske organizacije, potrebe zajednica u kojima će se program provoditi, kao i o geografskom prostoru. Ovi i svi drugi faktori utiču na broj osoba koje će biti angažirane na programu (naprimjer, da li angažiramo osobe, ili će to biti volonteri, ili i jedni i drugi). Aktivnosti na edukaciji o opasnostima od lakog naoružanja i realizacija planova za bezbjednije zajednice će svakako nametati potrebu za angažmanom zajednice i redovnim praćenjem, pri čemu će se povećavati potreba za angažmanom osoblja (troškovi se mogu održati na minimalnom nivou ako se koriste usluge volontera).

4.2.3 Obuka osoblja

Obuka angažiranih osoba je neophodna i mora se planirati. Osoblje ne samo da treba proći obuku na temu lakog naoružanja (terminologija, vrste, osjetljivost), nego i na temu provođenja, praćenja i izvještavanja o preduzetim aktivnostima. Određeni stepen obuke je već trebao biti obezbijeđen za one osobe koje su radile na prikupljanju informacija (vidi Dio 3.6). Neophodno je utvrditi konsistentne procedure i materijale za obuku uz pomoć informacija prikupljenih putem lokalnih Istraživanja o lakom naoružanju ili procjene potreba programa, te strateške analize urađene na osnovu tih podataka.

4.2.4 Koordinacija

Koordinacija sa organima na državnom, regionalnom i općinskom nivou, kao i sa drugim humanitarnim i razvojnim organizacijama je neophodna kako bi se izbjeglo dupliciranje aktivnosti i da bi se osigurao zajednički pristup. Posebna pažnja bi trebala biti poklonjena koordinaciji aktivnosti sa drugim organizacijama koje djeluju na edukaciji o opasnostima od

preostalih mina, radi postojanja opasnosti kontradikcije informacija i aktivnosti (vidi odjeljak 2.5.2). Integracija aktivnosti na širenju svijesti o lakom naoružanju skupa sa drugim intervencijama na kontroli lakog naoružanja odnosno razvojnim i humanitarnim operacijama osigurat će zadovoljenje potreba zajednice. One se mogu utvrditi uz pomoć Plana za bezbjedniju zajednicu (vidi Dio 2.6 i 7.1).

4.3 Utvrđivanje kratkoročnih i dugoročnih ciljeva programa

Ciljevi se postavljaju na samom početku programa na širenju svijesti o lakom naoružanju, u toku faze planiranja strategije, a nakon što su informacije prikupljene i analizirane. U Dijelu 2.2. je objašnjen izbor najčešćih ciljeva programa za širenje svijesti o lakom naoružanju. Ako su postavljeni ciljevi ostvareni, program će se pozitivno odraziti na znanje, stavove, ponašanje i na politiku u ciljnim zajednicama. Taj uspjeh bi opet trebao podržati glavne ciljeve svake intervencije na razoružanju na mikro nivou, koji su također navedeni u gornjem tekstu. Na osnovu primjera iz Dijela 4.2 u zajednici 'A' bi se mogli utvrditi sljedeći ciljevi i strategija:

Tabela 8: Ciljevi programa za zajednicu 'A'

CILJ: POVEĆATI STEPEN SIGURNOSTI U ZAJEDNICI 'A'	
CILJEVI	PLANIRANA STRATEGIJA
<p>Cilj 1 Olakšati proces u kojem rizične grupe u zajednici (tinejdžeri, djeca i odrasli muškarci uključujući i bivše borce) analiziraju svoje postupanje i prihvataju bezbjednije oblike postupanja</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Interaktivne aktivnosti utvrditi sa tinejdžerima (dječacima i djevojčicama) sa fokusom na opasnost posjedovanja oružja • Grupne diskusije sa bivšim borbicima po pitanju lakog naoružanja i količine oružja u zajednici • Interaktivne aktivnosti utvrditi sa djecom sa naglaskom na predmete s kojima se bezbjedno igrati • Obuka nastavnika kako bi se poruke prenosile dugoročno • Podržati žene i nastavnike u utvrđivanju interaktivnosti sa djecom na temu opasnih igara s oružjem • Poruke o opasnostima od posjedovanja i upotrebe oružja i lobiranje koordinirati sa domaćom NVO i organom zaduženim za kontrolu lakog naoružanja • Radio spotovi usmjereni na djecu, tinejdžere i bivše borce o opasnostima od posjedovanja i upotrebe lakog naoružanja • Prateći materijal proizvesti tako da odražava ideje i potrebe svake grupe • Materijal za širenje svijesti koji obavještava o bezbjednom ponašanju, kojeg proizvode i distribuiraju žene u podršci njihovim aktivnostima
<p>Cilj 2 Promjena percepcije zajednice o lakom naoružanju kao izvoru zaštite i posebno za dječake i muškarce, status</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Plan za bezbjedniju zajednicu sa muškarcima i ženama da bi se iznašle alternative za poboljšanje sigurnosti u zajednici; plan za bezbjedniju zajednicu sa muškarcima kako bi se riješio problem dječaka koji rukuju s oružjem; plan za bezbjedniju zajednicu sa naglaskom na angažman žena preko fokusnih grupa na utvrđivanju sadržaja poruka za djecu i muškarce • Radio sapunica treba biti povezana sa aktivnostima u zajednici u podršci planu za bezbjedniju zajednicu • Prateći materijal se treba uraditi tako da odražava ideje i potrebe svake grupe • Poruke o opasnostima od posjedovanja i upotrebe oružja i lobiranje koordinirati sa domaćom NVO i organom zaduženim za kontrolu lakog naoružanja • Utvrditi nastavni program skupa sa religijskim vođama. Proizvodnja materijala u podršci njihovim aktivnostima

CILJ: POVEĆATI STEPEN SIGURNOSTI U ZAJEDNICI 'A'	
CILJEVI	PLANIRANA STRATEGIJA
<p>Cilj 3 Podržati amnestiju širenjem svijesti o opasnostima od posjedovanja i upotrebe lakog naoružanja i time podstaći predaju oružja</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Poruke na lobiranju problema uputiti širom zemlje da bi se ljudi upoznali sa amnestijom i da bi se podstakli na predaju oružja. Informacije i poruke koordinirati sa domaćom strategijom za komuniciranje koju je utvrdio domaći organ nadležan za kontrolu lakog naoružanja • Utvrditi aktivnosti na lobiranju kako bi se širila svijest ljudi o opasnostima od posjedovanja i upotrebe lakog naoružanja; porukama se zajednice trebaju podstaći na predaju oružja • Uraditi TV spotove sa fokusom na amnestiju i predaju oružja • Proizvesti prateći materijal koji će odražavati ideje i potrebe svake grupe
<p>Cilj 4 Javnosti obezbijediti blagovremene i tačne informacije u vezi sa tačnim uvjetima planirane intervencije na mikro-razoružanju</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Utvrditi paket općih poruka koji će koristiti sve grupe u svim fazama programa. Porukama se daju blagovremene i tačne informacije o uvjetima intervencije, uključujući i period amnestije, podsticaj, itd. • Utvrditi materijal za prijenos poruka na konsistentan način; materijal će obuhvatiti i informacije o pitanjima i odgovorima, pamflete za informiranje javnosti (distribucija poštom) i objave javnih usluga preko rtv • Strateška distribucija/emitiranje materijala preko rtv kako bi se blagovremeno obuhvatio maksimalan broj građana • Programsko osoblje obučeno za pravilno prenošenje poruka, skupa sa porukama o opasnosti od posjedovanja i upotrebe lakog naoružanja i lobiranja u toku intervjua, posjeta zajednicama i sastanaka sa zvaničnicima

4.3.1 Kratkoročni i SMART (inteligentni) ciljevi

Sve ukazuje na to da su društvene promjene dugoročne. Stoga bi planeri programa prilikom utvrđivanja ciljeva trebali imati realan pristup dinamičnim promjenama. Kratkoročni ciljevi su korisni za identificiranje koraka koji vode do konačnih ciljeva programa i olakšavaju praćenje motiviranosti.

Drugo važno pitanje je koliko su SMART (inteligentni) ciljevi uistinu inteligentni. 'SMART', osim što znači inteligentan, također je i akronim za:

Specific	Measurable	Achievable	Relevant	Timetabled
Konkretan	Mjerljiv	Ostvarljiv	Relevantan	Vremenski određen

Prilikom utvrđivanja ciljeva, potrebno je što je više moguće voditi računa o ovim karakteristikama kako bi oni uistinu bili SMART, te kako bi napredak bio mjerljiv. Kako se program bude razvijao i kako sve veći broj informacija bude dostupan, budite spremni da preispitate prethodno postavljene ciljeve. Kada su i kratkoročni i dugoročni ciljevi utvrđeni i strategija definirana, aktivnosti i materijal, kao i poruke u podršci tim aktivnostima se također mogu sagledati i preciznije definirati.

U određenim slučajevima će biti potrebno utvrditi srednjoročne ciljeve kako bi se konačni ciljevi programa mogli što bolje ostvariti. Primjeri progresivnog razvoja programa uz korištenje posrednih ciljnih grupa i srednjoročnih ciljeva su programi kojima se prvo nastoji podići svijest žena i organa vlasti prije nego što se aktivnosti usmjere na osobe koje posjeduju oružje, ili pak

programi koji započinju samostalnom edukacijom o opasnostima od oružja u nastojanju da se zajednice približe tom problemu prije nego što se preduzmu izazovnije aktivnosti na lobiranju.

Prilog 17: Do rizičnih grupa preko posrednika

U Brazilu za mladiće starosne dobi od 15 do 29 godina 24 puta je veća opasnost da će biti usmrćeni iz vatrenog naoružanja nego za žene iste starosne grupe. U okviru tekućih aktivnosti nevladine organizacije Viva Rio na širenju svijesti o lakom naoružanju, osmišljena je strategija kampanje kojom se ženama nude informacije i argumenti koji su im potrebni da bi u svojim sredinama, među svojim sinovima i muževima, promovirale razoružanje. Na jednoj manifestaciji na kojoj je promovirano uništenje oružja, žene su hodale sa transparentima na kojima je bio napisan slogan kampanje 'Odaberi život bez oružja: ili puška ili ja.'

Izvor: Godišnjak, 2002.: istraživanje na temu ručnog naoružanja, str.284; i Sullivan, J, Rio De Janeiro domaćin najvećem svjetskom uništenju oružja. Osnovne informacije, Istraživanje na temu ručnog oružja.

5 Koncipiranje poruka, aktivnosti i materijala i izbor medija

Kada su prikupljene informacije analizirane i programski ciljevi definirani, tada je moguće pripremiti poruke za svaku ciljnu grupu i izabrati odgovarajuće metode njihovog prenošenja. Identificirane ciljne grupe moraju biti uključene u taj proces kako bi se osiguralo da su informacije i metode prenošenja poruka adekvatne lokalnim uvjetima.

U ovom Dijelu ćemo posebno razmotriti edukaciju o opasnostima od oružja, lobiranje i informiranje javnosti. Posebno u toku razoružanja na mikro nivou, poruke, materijal i aktivnosti koje se provode na terenu mogu sadržavati mješavinu tri vrste poruka. Ovo ne bi trebalo biti problem, pod uvjetom da ciljevi komunikacije ostanu jasnu. Također je bitno koordinirati koncept poruka sa drugim organizacijama koje provode iste aktivnosti kako bi se zajednicama prenijele logički povezane informacije.

5.1 Utvrđivanje programa za edukaciju o smanjenju opasnosti od naoružanja

Da bi se odgovarajuće informacije i poruke prenijele identificiranim ciljnim grupama (naprimjer, ključni vidovi ponašanja za koje se može pouzdano reći da smanjuju opasnost od oružja), potrebno je utvrditi program za edukaciju o smanjenju opasnosti od oružja. Potrebno je utvrditi različite programe za svaku ciljnu grupu u kojoj će osoblje programa provoditi aktivnosti na edukaciji o opasnostima od oružja. Takav program će sadržavati informacije koje su prikupljene u toku faze ocjene potreba, s tim što su u daljnjem tekstu dati primjeri programa namijenjenih ciljnim grupama. Takav program se treba utvrditi za prvu obuku na temu smanjenja opasnosti od oružja kroz koju će proći relevantno osoblje. Idealno bi bilo da je to isto osoblje uključeno i u provođenje ocjene potreba tako da u toku obuke mogu koristiti prikupljene informacije za utvrđivanje konkretnih poruka i savjeta koje će dati svakoj ciljnoj grupi. U toku procesa prikupljanja informacija već su identificirane ciljne grupe i s njima su obavljani intervjui u vezi s pitanjima kao što su percepcije opasnosti od naoružanja, njihova ugroženost i potrebe, kao i spremnost na predaju oružja. Potom se na osnovu tih istih informacija mogu koncipirati poruke. U toku tog procesa ciljne grupe će doprinijeti utvrđivanju sadržaja poruka.

Prilog 18: Vrste poruka

Prilikom provođenja aktivnosti vrsta poruke će ovisiti o potrebama zajednice. Naprimjer, neke ciljne grupe su možda već upoznate sa nekim pitanjima, te im stoga i nisu potrebne sve poruke koje su sadržane u programu. Vrsta poruka će se utvrditi u toku razgovora sa stanovnicima koji žive u određenoj sredini, i to u sastavu Plana za

bezbjedniju zajednicu.

Poruke koje se prenose u okviru edukacije o opasnostima od oružja mogu se podijeliti u dvije osnovne kategorije: poruke u vezi s prijetnjama, problemima i opasnostima koje lako naoružanje predstavlja po ljudski život, i poruke u vezi sa postupanjem koje je neophodno primijeniti u životu da bi se opasnosti od oružja svele na minimalnu mjeru. Osim toga, moguće je dati i prateće informacije u vezi s lakim naoružanjem kako bi se proširili kontekst i znanje, a čime se olakšava proces obrazovanja. Odgovarajući materijal se nalazi u Aneksu B i na CD-ROM-u. Programi za edukaciju o opasnostima od oružja i lobiranje se uveliko razlikuju, s tim što neke poruke mogu biti slične (naprimjer, opće informacije o lakom naoružanju mogu ići u prilog objema vrstama komunikacije sa ciljnim grupama).

5.1.1 Poruke u vezi s prijetnjama i problemima u pogledu lakog naoružanja

Ove poruke su usmjerene na sve građane i one obuhvataju:

- a) Informacije o prepoznavanju lakog naoružanja: učenje kako prepoznati osnovne vrste lakog naoružanja najčešće predstavlja prvi korak ka bezbjednom ponašanju. Razgovor o lakom naoružanju na ovom prilično neutralnom, tehničkom nivou često može biti koristan uvod u debatu. (Vidi folije na SASP CD-ROM-u na temu prepoznavanja lakog naoružanja i dokumente o klasifikaciji oružja).
- b) Efekti proliferacije/zloupotrebe lakog naoružanja. (Vidi također Aneks B i prezentacije na CD-ROM-u). Te iste poruke se mogu također iskoristiti i u svrhu lobiranja.
- c) Poruke u vezi sa rizičnim ponašanjem koje su prethodno identificirane (posebno putem analize prikupljenih informacija) bi se trebale izbjegavati, naprimjer:
  - Nenamjerno rizikovanje:
    - Znatiželja.
    - Igra.
    - Premiještanje oružja da bi se drugi zaštitili ili da se ono odstrani na otpadu.
    - Rukovanje iz neznanja.
    - Pogrešno rukovanje u toku rutinske upotrebe (naprimjer, za lov).
    - Rukovanje iz zabave (dječaci i mladići se igranu 'gangstera', i pucaju na metu, itd.) ili kao 'modni detalj' (naprimjer, da bi bili 'u trendu').
    - U sastavu tradicionalnih manifestacija (naprimjer, slavljeničko pucanje).
    - Pohranjivanje na nesigurnom mjestu.
  - Namjerno rizikovanje:
    - Samozaštita.
    - Ekonomija (uključujući pecanje sa eksplozivima); kaznena djela (kao naprimjer, nezakonita trgovina ljudima, kidnapovanje).
    - Nesavladivost/avanturisti (posebno dječaci tinejdžerske dobi i mladići).

- Nasilje.
- Kriminalitet.
- Samoranjavanje/samoubistvo.

Prilog 19: Uzimajući u obzir izloženost djece lakom naoružanju

Često mladi ljudi (posebno mladići) iskazuju svoju fasciniranost prema lakom naoružanju, ili zato što je oružje tabu tema ili zato što vide oružje u filmovima koji ih prikazuju na glamurozan, nesiguran i pogrešan način, na televiziji ili na video igrama. Djeca koja su gledala takve filmove mogu steći percepciju da je oružje uzbudljiva tema, posebno u vezi sa glamuroznim kriminalnim stilom života. Međutim, djeca često ne vide tragične posljedice zloupotrebe oružja u stvarnom životu – bol, gubitak života i istraumizirane porodice. Zato je važno s njima razgovarati o razlikama između oružja i nasilja u medijima i igrama i o načinu na koji oružje utiče na život. Djeca su također po svojoj prirodi znatiželjna. Zato za njih sve vrste lakog naoružanja mogu biti opasne, jer u toku igre oni mogu tragati za oružjem ili se 'igrati' minama iznenađenja i napuštenim oružjem i eksplozivnim sredstvima koja nađu vani. U svakom programu za edukaciju o opasnostima od oružja ovi faktori se moraju uzeti u obzori. Programi moraju djeci pružiti znanje, stavove i postupanje koje će im omogućiti bezbjedan život u odnosu na oružje, s tim što će početi s osnovnim prepoznavanjem lakog naoružanja.

5.1.2 Poruke u vezi sa smanjenjem opasnosti od lakog naoružanja

Ovim porukama se objašnjava kako možete zaštititi sebe i druge promjenom navika kojim ćete smanjiti opasnost od oružja. Poruke se razlikuju od jedne ciljne grupe do druge i njenog odnosa prema oružju (naprimjer, djeca nasuprot osobama koje legitimno posjeduju oružje i nasuprot osobama koje posjeduju vojno oružje). Primjeri su dati u Dijelu 5.4.

5.2 Utvrđivanje poruka koje se daju u okviru lobiranja problema u vezi s lakim naoružanjem

Za rad na lobiranju problema u vezi s oružjem nije potrebam isti program kao i za edukaciju o opasnostima od oružja, iako predavanje o opasnostima od oružja podržava mnoge ciljeve lobiranja jer se ciljne grupe **upoznaju sa opasnostima od posjedovanja/zloupotrebe oružja**. Također se i mnogim porukama koje se prenose u okviru lobiranja podržavaju nastojanja na obrazovanju o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe oružja (naprimjer, opće činjenice i brožani podaci u vezi sa lakim naoružanjem).

Vrsta lobiranja problema u vezi s lakim naoružanjem koji se razmatra u ovom paketu odnosi se na problem koji se preduzima u podršci programu za razoružanje na mikro nivou, pri čemu je cilj komunikacije mobilizirati ciljne grupe za podršku aktivnostima na sakupljanju oružja odnosno za aktivno učešće u tim aktivnostima. U tom slučaju poruke iz okvira lobiranja su posebno utvrđene kako bi podržale sakupljanje oružja. Kao što je slučaj sa svim porukama koje se prenose u okviru širenja svijesti o opasnostima od oružja, i ove poruke moraju biti utvrđene na osnovu prikupljenih informacija, analize i strateškog planiranja, a aktivnosti se moraju usmjeriti na ciljne grupe u skladu sa ciljevima programa. Razlozi za posjedovanje oružja, njegovu zloupotrebu i raspoloživost razlikuju se među zajednicama, a poruke iz okvira lobiranja a u podršci sakupljanju oružja moraju odgovarati toj činjenici.

Opće činjenice i brožani podaci o oružju moraju biti jednako korisni i za lobiranje problema u vezi s lakim naoružanjem i za obrazovanje o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe oružja (vidi gornji tekst).

Prilog 20: Slogani kampanje – primjeri i sugestije za upotrebu

Slogani kampanje su tipični primjeri poruka koje se prenose u okviru lobiranja problema u vezi s oružjem. Često se koristi naslov ili fraza za identifikaciju programa na širenju svijesti o lakom oružju i istovremeno za sumiranje ključnog cilja. Slogan se često koristi i kao šansa za rješavanje problema u vezi s lakim oružjem na pozitivan način. Naprimjer, u Bosni i Hercegovini su aktivisti Crvenog krsta/križa koji rade na obrazovanju o opasnostima od mina su nedavno uz poruku 'ne diraj' dodali slogan 'preživjeli ste rat, preživite i mir'.

- Apelirajte na zajedničke, osnovne teme koje veliki broj ljudi prepoznaje i na koje reaguju
- Testirajte slogan u ciljnim grupama kao što to radite i s drugim porukama
- Vodite računa o tome da to nije u suprotnosti s ključnim porukama
- Pokušajte smisliti nešto što dobro zvuči i imajte na umu kulturološki značaj
- Nemojte koristiti stare slogane iz drugih kampanja. Nastojte da budete inovativni – to će privući pažnju.

Niže navedeni slogani su već korišteni u okviru programa na širenju svijesti o oružju koji su provedeni u Jugoistočnoj Evropi. Neki su negativni, a neki pozitivni:

- Za bolje sutra (Makedonija, 2003)
- Zbogom oružje (Hrvatska, 1990-te)
- Za život, bez oružja (Srbija, 2000/1)
- Ne ubij moju slobodu (Kosovo, 2003)
- Poštuj život, vrati oružje (Crna Gora, 2003)

5.3 Utvrđivanje poruka za informiranje javnosti o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe oružja

U kontekstu intervencije na smanjenju lakog naoružanja, cilj informiranja javnosti je da javnost bude u potpunosti informirana o tačnim uvjetima intervencije. Stoga konkretne poruke moraju sadržavati blagovremene i tačne informacije u vezi sa:

- Datumom do kojeg važi amnestija za osobe koje predaju oružje.
- Načinom i vremenom sakupljanja oružja (naprimjer, proaktivne posjete službenika koji rade na sakupljanju oružja unaprijed određenim lokalitetima, ili posjeta javnosti određenim punktovima na kojima se oružje sakuplja).
- Uključenim organizacijama (naprimjer, policija, međunarodne organizacije, nevladine organizacije).
- Zakonskim aspektima (šta se smije a šta ne smije predati; opcije registracije; kazne).
- Detaljima u vezi s podsticajem za osobe koje predaju oružje.
- (Sakupljanje oružja, službenici koji rade na lokacijama na kojima je oružje uskladišteno i snage sigurnosti) Informacije u vezi s načinom ponašanja u toku nekažnjene predaje oružja (amnestija) i sakupljanja.

S obzirom na detaljan karakter ovih informacija, one se najbolje prenose putem metoda i materijala kojima se osigurava konsistentnost (naprimjer, najava javnih usluga, 'standardne operativne procedure', pamfleti i posjete obučenog osoblja zajednicama).

Prilog 21: Poteškoće u prijenosu kompleksnih poruka

Projekat UNDP-ja u vezi s lakim oružjem koji se provodio u Albaniji započeo je u februaru 2002. godine. Cilj mu je bio promoviranje sakupljanja oružja i pomaganje nastojanja u tom pravcu u pet regiona Albabije. Komponenta informiranja javnosti u sastavu kampanje za širenje svijesti o opasnostima od lakog oružja fokusirana je na tačne uvjete amnestije, uključujući i planirani istek roka, a to je bio 4. avgust 2002. godine, i na uvjete šeme za podsticaj pod nazivom 'Oružje u natječaju za razvoj'. Nakon velikih napora da se ova informacija objavi, UNDP je organizirao srednjoročno istraživanje efekta postignutog u Albaniji u septembru 2002. godine, kako bi izmjerio djelotvornost svog programa na širenju svijesti o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog oružja. Zbog širokog spektra aktivnosti i medija koji su bili uključeni u projekat, 90% ispitanika je bilo upoznato s projektom. Međutim, oko 40% nije bilo upoznato sa aspektom natječaja. 87.2% ispitanika je bilo upoznato s rokom koji je isticao 4. avgusta, a najbolje su bile upoznate osobe stare između 40 i 60 godina. TV vijesti su na vrhu liste izvora informacija (52%), TV reportaže su rangirane na 29%, posteri na 8.2%, informacije od drugih na 8.8% i javni sastanci na 1.7%. Sve u svemu, osobe mlađe od 18 godina pokazale su najmanji stepen poznavanja detalja projekta.

Izvor: Izvještaj o prvom periodu, Projekat za lako naoružanje, UNDP Tirana, septembar 2002.

5.4. Primjer osnovnih poruka iz programa širenja svijesti o opasnostima od posjedovanja i upotrebe lakog naoružanja ³⁶

Tabela 9: Poruke za samostalno obrazovanje o opasnostima od posjedovanja i upotrebe lakog naoružanja

CILJNE GRUPE	VRSTA PORUKE
(a) INFORMACIJE O PREPOZNAVANJU LAKOG NAORUŽANJA	
Bilo koja/sve grupe	<ul style="list-style-type: none"> Vidi slajdove – prepoznavanje lakog naoružanja - i dokumente o klasifikaciji oružja na pratećem CD-ROM-u
(b) INFORMACIJE O POSLJEDICAMA UPOTREBE LAKOG NAORUŽANJA	
Bilo koja/sve grupe	<p>Opće posljedice</p> <ul style="list-style-type: none"> U cijeloj Jugoistočnoj Evropi nekontrolirana proliferacija i posjedovanje lakog naoružanja predstavljaju: podriivanje vladavine prava; svakodnevno izazivanje tragičnih žrtava; podsticanje kriminala i nestabilnosti; povećanje tenzija; negiranje mjera izgradnje sigurnosti i povjerenja; i prepreku razvoju. ³⁷ <p>Fizičke posljedice</p> <ul style="list-style-type: none"> Lako naoružanje ubija i sakati. Svake minute ručnim naoružanjem se oduzme život jednoj osobi. Možda ste i vi znali nekoga ko je na taj način poginuo? ³⁸ Obratite pažnju i na materijal za obrazovanje o opasnostima od posjedovanja i upotrebe lakog naoružanja na CD ROM-u, npr. 'Kako nastaju žrtve'. <p>Psihološke posljedice</p> <ul style="list-style-type: none"> Nastanak invaliditeta upotrebom lakog naoružanja podrazumijeva i svakodnevnu borbu. Ako su vam lakim oružjem nanesene teške povrede, tada vam je teško obavljati svakodnevne funkcije i zaraditi za život. Možda vam nije ni lako uklopiti se u društvo i živjeti normalan život. Žrtve možda gube i podršku porodice. Porodica možda nije u stanju da se nosi sa emotivnim i finansijskim problemima vezanim za skrb o teško povrijeđenoj osobi. Povrijeđena osoba možda nije u stanju da se samostalno nosi sa posljedicama nesreće. Žrtve upotrebe lakog naoružanja mogu izgubiti samopouzdanje i ponos i mogu biti potištene. Osim toga, osoba koja posjeduje oružje isto tako nosi i teret – ilegalnosti, straha – s kojim mora živjeti, kao i sa znanjem da su on i njegovo oružje opasni po život. Kada se oružje ukloni, ona postaje slobodnija i sposobnija za zdraviji život. <p>Posljedice na lokalnom nivou</p> <ul style="list-style-type: none"> Ovise o prikupljenim informacija na centralnom i nivou zajednice. <p>Ostale posljedice (npr. ekonomske, stope kriminaliteta, statistički podaci o sakupljenom i uništenom oružju, trgovini naoružanjem). Među mogućim izvorima su:</p> <ul style="list-style-type: none"> Aneks B i F Baza podataka SEESAC-a o sakupljenom i uništenom oružju (http://www.undp.org.yu/salw/reppar2.aspx and http://www.undp.org.yu/salw/reppar3.aspx)

³⁶ Moguće je utvrditi poruke na osnovu istraživanja kao što je istraživanje situacije u pogledu lakog naoružanja i ocjene potreba – sljedeći primjer poruka nije univerzalan.

³⁷ SEESAC-ove 'ključne poruke' u vezi sa posljedicama koje lako naoružanje ostavlja u regionu.

³⁸ Statistički podaci IANSA-e, <http://www.iansa.org>.

	<ul style="list-style-type: none"> Informacije prikupljene na početku programskog ciklusa i posebno u svakom istraživanju na lokalnom nivou (http://www.seesac.org/reports/surveys.htm).
INFORMACIJE U POGLEDU RIZIČNIH VIDOVA PONAŠANJA	
Rizične grupe	<ul style="list-style-type: none"> Bazira se na prikupljenim informacijama
PORUKE U VEZI SA SMANJENJEM OPASNOSTI OD POSJEDOVANJA/UPOTREBE LAKOG NAORUŽANJA	
Općenito	<p>Oružje</p> <ul style="list-style-type: none"> Cilj svakog oružja je da nanese smrt. Potrebna je stručna obuka da bi se njime bezbjedno rukovalo. Ako niste prošli kroz takvu obuku, nemojte ni pokušavati uzeti oružje u ruke. Vojno oružje je posebno opasno za svakoga – iz validnih razloga njegovo posjedovanje je ilegalno. <p>Municija i minsko-eksplozivna sredstva</p> <ul style="list-style-type: none"> Sva municija i minsko-eksplozivna sredstva su potencijalno smrtonosna, oni sadrže eksplozivne materijale i na velikim distancama nanose smrt i povrede Čak i pod najmanjim dodiranjem eksplodiraju Ako živite u sredini u kojoj je trajao rat, nemojte zalaziti u područja za koja znate da su opasna Nemojte iz bilo kojeg razloga dodirivati municiju i minsko-eksplozivna sredstva Ništa ne bacajte na municiju i minsko-eksplozivna sredstva, niti na bilo koji drugi opasan predmet Nemojte nikada sami uklanjati municiju i minsko-eksplozivna sredstva Ne uklanjajte municiju i minsko-eksplozivna sredstva paljenjem objekta ili zemljišta Ne sakupljajte municiju i minsko-eksplozivna sredstva, niti njihove dijelove Čak i ako municija nije ispaljivana i minsko-eksplozivna sredstva nisu postavljena, to ne znači da su bezopasna Ako je neko uklonio municiju i minsko-eksplozivna sredstva, to ne znači da su ona bezbjedna po život Vodite računa o upozorenjima o mogućoj opasnosti i držite se podalje Znakove upozorenja uvijek poštujujte
Osobe koje posjeduju oružje	<p>Općenito</p> <ul style="list-style-type: none"> Oružje, municija i minsko-eksplozivna sredstva su uvijek opasna, uvije su opterećenje i nikad nisu bezbedni za vas lično i vašu porodicu Svaki sigurnosni aspekt posjedovanja oružja uveliko ovisi o tome da li je vlasnik prošao kroz korektnu obuku i da li razumije sigurnosne procedure i procedure čuvanja oružja. Držati vatreno oružje da biste zaštitili svoju porodicu nema nikakvog smisla ako je oružje opasnost za porodicu, goste i zajednicu. Moguće je čuvati i koristiti lovačko i sportsko oružje bezbjedno, ali to nije moguće sa eksplozivima odnosno sa vojnim oružjem i municijom. To oružje je često ilegalno jer ni u jednom trenutku nije po život bezbjedno. Ilegalno oružje, jer je nekontrolirano, najviše kradu kriminalci i teroristi i djeci nanose ozljede. Nošenje i rukovanje oružjem može biti opasno za vas i za druge. Čuvanje oružja kod kuće dovodi vas, vašu porodicu i zajednicu u još veću opasnost – oni postaju nesigurni. Ne ostavljajte oružje na javnim mjestima i ne dovodite druge, posebno djecu, u opasnost. Od bačenog oružja svake godine

	<p>gine na hiljade nevinih, posebno djece.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Svaka amnestija oružja ubuduće ili sakupljanje oružja biti će za vas jedina šansa da se konačno oslobodite opasnosti. • Do tada možete samo pokušati smanjiti rizik tako što ćete oružje pohraniti na propisan način i voditi računa o tome da drugi, posebno djeca, nikad s njim ne dođu u kontakt. <p>Bezbjedno rukovanje za osobe koje koriste oružje³⁹</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kadgod uzimate u ruku oružje, uvijek pretpostavite da je napunjeno i po život opasno. • Kada s oružjem rukujete, vodite računa o položaju i pravcu cijevi; nikad ne držite oružje upereno u druge, bez obzira da li je napunjeno ili nije; • Vodite računa o meti, morate znati šta je to, šta je u pravcu i iza mete. Nikad ne pucajte u nešto za šta ne znate tačno šta je. • Nikad ne dotičite obarač sve dok očanik nije na meti; prostor ili nivo sigurnosti mora biti na podioku BEZBJEDNO sve dok niste spremni za ispaljivanje. <p>Osnovne poruke u vezi sa sigurnošću⁴⁰:</p> <p><u>Šta je to 'sigurnost' vatrenog oružja?</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Većina, ali ipak ne svo vatreno oružje, je opremljeno mehanizmom za smanjenje mogućnosti nenamjernog ispaljivanja. To može biti zaklop, poluga ili dugme sa strane ili na vrhu oružja. Sigurnost ne postoji kada je oružje spremno za ispaljivanje ili se vrši ispaljivanje ako se povuče obarač. • Nivo sigurnosti se označava sa sljedećim indikacijama: "Ispaljivanje" i "sigurnost", "Upaljeno" i "Ugašeno", crna ili bijela tačkica označava da je oružje sigurno, a crvena pokazuje da je ispaljivanje moguće. Neko vatreno oružje mogu imati bijelu ili crnu nulu ili tačkicu sa crticom preko umjesto tačke. • Vatreno oružje sa selektivnim ispaljivanjem može imati slovo "A" za punu automatsku pušku i "R" za poluautomatsku pušku. <p><u>Koliko je 'sigurnost' vatrenog oružja sigurna?</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Nikad nemojte pretpostaviti da je sigurnosni mehanizam na oružju toliko siguran da će onemogućiti nenamjerno ispaljivanje. Neko oružje je vrlo nepouzdana, neko starije naprimjer, i ispaljivanje je moguće ako se oružje baci ili ako ispadne. Također na starom oružju sigurnosni mehanizam može popustiti toliko da neće spriječiti nenamjerno ispaljivanje. <p><u>Kako mogu znati da li je oružje napunjeno?</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Ako niste obučeni za rukovanje određenim modelom oružja, uvijek pretpostavite da je napunjeno i po život opasno. <p><u>Da li je vatreno oružje sigurno za rukovanje ako sam povukao obarač i ništa se ne desi?</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Municija nije nikad 100% pouzdana, posebno ako je stara, može postati nesigurna zbog vremenskih uvjeta, ili ju je proizveo amater. Stoga, povlačenje obarača ne mora uvijek aktivirati punjenje. Time se stvara vrlo opasna situacija koja se naziva lažnim ispaljivanjem. <p><u>Da je vatreno oružje pokriveno rđom ili blatom još uvijek u funkciji?</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Neko ručno oružje kao što je AK-47 je posebno izrađeno tako da je u funkciji bez obzira na loše vremenske uvjete i godine upotrebe. Sa svakim vatrenim oružjem se treba postupati kao da još uvijek može ispaljivati. Samo oružar ili drugi stručnjak za oružje može utvrditi da li je oružje bezbjedno po život odnosno da li se može koristiti. <p>Čuvanje uz smanjen rizik⁴¹</p>
--	--

³⁹ Vidi dokument SEESAC-a pod nazivom 'Četiri pravila za sigurno rukovanje oružjem' na CD-ROM-u.

⁴⁰ Preuzeto iz 'Rukovanje s ručnim naoružanjem, Smjernice za bezbjedno rukovanje, prijevoz i čuvanje', Bonski Međunarodni centar za konverziju (BICC).

	<ul style="list-style-type: none"> • Za vašu djecu i druge članove porodice je bezbjednije ako oružje ne držite kod kuće. Ako to morate (npr., lovačko ili sportsko oružje), tada vodite računa o sljedećem: <p><u>Oružje</u>⁴²</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vaša je odgovornost da onemogućite djeci i neovlaštenim osobama da imaju pristup oružju koje čuvate na određenom mjestu. • Uvijek ispraznite i očistite lovačko oružje pažljivo i potpuno prije nego što ga nosite kuće, ako ga uopće kući nosite. • Nikad ne puniti pušku kod kuće. • Uvijek morate biti apsolutno sigurni da djeca nemaju pristup oružju kod kuće. Zapamtite da su djeca po prirodi radoznala, oni će po kući tražiti zanimljive predmete i mogu se igrati s onim što nađu, tako da je vrlo bitno oružje zaključiti u sanduk. • Uvijek municiju držite odvojeno od oružja. Čuvajte je na zaključanu kako djeca ne bi imala pristup. • Nesreće se događaju kada član porodice posudi oružje i ostavi ga napunjenog – stoga, provjerite oružje i vodite računa da bude ispražnjeno prije nego što ga spremite na sigurno. • Vaša kuća je sigurna onoliko koliko vi to odredite. Zapamtite, ne postoji 'bezbjedno' oružje u kući. <p><u>Municija i minsko-eksplozivna sredstva</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Municiju uvijek držite odvojeno od oružja i to zaključanu u sanduku. • Municija i minsko-eksplozivna sredstva su sama po sebi nesigurna. Oni mogu neočekivano eksplodirati kada ostare. Ako posjedujete staru i pohrdalu municiju i minsko-eksplozivna sredstva kod kuće, morate obavijestiti organe prije nego što se dogodi nesreća. • Nikad kod kuće ne držite vojnu opremu kao što su granate i eksplozivi. Ako odlučite da svoju porodicu i zajednicu držite u opasnosti posjedovanjem takve opreme kod kuće, ostavite je van kuće, na sigurnoj, suhoj lokaciji.
Bezbjedna predaja oružja	<ul style="list-style-type: none"> • Vidi Tabelu 10. U principu, ne postoji razlog zbog kojeg se prakse bezbjedne predaje oružja ne bi trebale učiti u sastavu samostalnog obrazovanja o opasnostima od posjedovanja i upotrebe oružja, iako se možda prioritet treba dati nekim drugim informacijama.
Roditelji	<p>Vidi gorenavedene poruke za vlasnike oružja. Također:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Svojoj djeci poslužite kao pozitivan primjer. Djeca se često ranjavaju nastojeći da imitiraju roditelje. • Zapamtite, djeca su po svojoj prirodi znatiželjna – nikakvo oružje koje se drži u kući ne može biti bezbjedno.
Djeca	<ul style="list-style-type: none"> • Oružjem se može povrijediti bilo ko, neka djeca su povrijeđena jer nisu upoznata sa opasnostima i rade ono što im je rečeno da urade. • Oružje nije za igru. S njim se ne igrajte. • Nemojte imitirati odrasle i vojnike. • Ako vidite oružje, metke ili minsko-eksplozivna sredstva, stanite, ne dirajte ga, odmaknite se i obavijestite odrasle. • Nemojte tražiti oružje da biste se igrali, oružje je po život opasno i često su i mjesta na kojima se oružje pronalazi također opasna

⁴¹Poruke o pohranjivanju oružja uz manji rizik trebaju se prosljediti vlasnicima oružja tamo gdje nema planirane amnestije niti sakupljanja oružja. Kada je amnestijom omogućeno vlasnicima lakog oružja vojnog tipa da oružje predaju, dobro bi bilo privremeno prekinuti ovu vrstu obrazovanja kako bi se izbjegla konfuzija u porukama.

⁴² Preuzeto iz dokumenta 'Odgovornost prema vatrenom oružju kod kuće', Nacionalna fondacija za sportsko oružje, www.nssf.org.

	<ul style="list-style-type: none"> • Nikad ne sakupljajte stare metke i eksplozive jer to nisu igračke i možete se teško ozlijediti. • Pomozite svojim prijateljima tako što ćete im reći da nikad oružje ne dotiču.
--	---

Tabela 10: Poruke u kontekstu širenja svijesti o opasnostima od posjedovanja i upotrebe lakog naoružanja u podršci sakupljanju oružja

PORUKE U VEZI SA OBRAZOVANJEM O OPASNOSTIMA OD POSJEDOVANJA I UPOTREBE LAKOG NAORUŽANJA	
<p>Bezbjedna predaja oružja⁴³</p> <p>(Poruke se prenose osobama koje mogu uzeti aktivno učešće u sakupljanju oružja, uključujući i osobe koje posjeduju oružje i službenike koji rade na sakupljanju oružja, kao što su policija i nevladine organizacije)</p>	<p>Predaja oružja</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nikad ni na koga ne usmjeravajte oružje, bez obzira da li je napunjeno ili nije. Morate uvijek pretpostaviti da je napunjeno sve dok se ne uvjerite da nije. • Jezičak ili poluga mora uvijek biti na oznaci 'zakočeno'. • Kada odlažete oružje na sigurno, vodite računa o tome da magazin nije uz oružje. • Vodite računa o tome da je oružje ispražnjeno i da u njenu nema municije. • Ako se meci zaglave u oružju, odmah obavijestite stručno osoblje. Mora se jasno obilježiti da oružje sadrži municiju. • Osobi koja oružje ostavlja na sigurno mora se pokazati da je ono ispražnjeno. • U toku akcije sakupljanja oružja u posjedu građana djeci nikad ne dozvolite da oružjem rukuju. <p>Predaja municije i minsko-eksplozivnih sredstava</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sa svom municijom se mora postupati pažljivo. Ona se ne smije bacati na pod, otvarati niti modificirati. • Detonatori se moraju ostavljati u posebne kontejnere, odvojeno od municije i eksplozivnih naprava. • Municija i minsko-eksplozivna sredstva se trebaju čuvati u zatvorenim metalnim sanducima. • Municija i minsko-eksplozivna sredstva se NE SMIJU ostavljati na istoj lokaciji sa gorivom ili drugim lako zapaljivim materijama. • Sigurnosna igla na ručnim granatama treba biti stavljene u BEZBJEDAN položaj kako se ne bi mogla nenamjerno ukloniti. • Pronađena municija na otvorenom ne smije se predavati u akciji sakupljanja. O lokaciji nađene municije je potrebno obavijestiti stručno osoblje koje će obezbijediti tim za uklanjanje minsko-eksplozivnih naprava koji će povesti računa o nađenoj municiji i učiniti je 'bezbjednom za pomijeranje'. • U toku akcije sakupljanja oružja u posjedu građana djeci nikad ne dozvolite da oružjem rukuju.
Privremeno uskladištenje	<ul style="list-style-type: none"> • Vidi 'Privremeno odlaganje municije u vanrednim situacijama' na CD-ROM-u.
Ostalo	<ul style="list-style-type: none"> • Obrazovanje o opasnostima od posjedovanja i upotrebe lakog naoružanja koje se ne odnosi na amnestiju i sakupljanje oružja može se provesti uz poruke poput onih koje su navedene u Tabeli 9.
PORUKE U KONTEKSTU LOBIRANJA PROBLEMA VEZANOG ZA LAKO NAORUŽANJE ⁴⁴	

⁴³ Poruke uzete iz 'vodiča za sigurnost' SEESAC-a, vidi SASP CD-ROM.

⁴⁴ Većina poruka je preuzeta iz projekta o kontroli lakog naoružanja kojeg je utvrdio UNDP Albanija, dok je većina drugih sasvim nova.

Općenito	<ul style="list-style-type: none"> • Svako oružje, kompletna municija i minsko-eksplozivna sredstva su po život opasna. • Oni su napravljeni da bi se njima oduzeo nečiji život. • Oko pola miliona ljudi svakodnevno su žrtve ručnog naoružanja širom svijeta. Dok govorimo, već je dvoje ljudi izgubilo život: možda čak neko koga vi poznajete! • Oko pola miliona ljudi svakodnevno su žrtve ručnog oružja širom svijeta. Hiljadu devetsto devedesetih godina od oružja je poginulo dva miliona djece, a preko 50 miliona ljudi su ostali invalidi. Stoga, razmislite koliko vam je zaista potreban pištolj ili puška. Da li time sebe i ljude oko sebe dovodite u još veću opasnost? • Vojno oružje u zajednici vašu zajednicu i zemlju dovodi u opasnost – pomozite da se to promijeni. • Ružje je opasno, od njega ginu žene i djeca i za cijelu zemlju je destabilizirajući faktor. • Njime se stvara nasilje u porodici, a žrtve su najčešće žene i djeca. • Oružje proizvodi i stimulira kriminal. U vašem regionu je na stotine ljudi poginulo; nekoliko stotina je ranjeno ili ostalo doživotni invalidi. • Odaberite mir, stabilnost i bolji život – predajte oružje. • Uradite nešto korisno za sebe i svoju zemlju: vratite oružje. • Imate pravo na bezbjednu sredinu, onu bez oružja. • Vojno oružje u rukama civila vašu životnu sredinu i zemlju dovodi u opasnost – pomozite da se to promijeni.
Djeca	<ul style="list-style-type: none"> • Oružje vam može oduzeti majku, oca, brata, sestru-zauvijek. Kažite svojim roditeljima da vam mogu nanijeti bol. • Vi zaslužujete bolju budućnost od one s oružjem. Zamolite roditelje da vam je izgrade. • Kažite roditeljima da želite bezbjedan život. • Zamolite roditelje da misle na vas i da se odreknu oružja.
Roditelji	<ul style="list-style-type: none"> • Razmislite koliko vam je puška zaista potrebna – ona vas i vašu porodicu dovodi u opasnost a nikako vas ne štiti. • Vaša djeca zaslužuju bolju budućnost – pomozite im da je izgrade tako što ćete se odreći oružja. • Kada vidite oružje, pomislite šta ono može napraviti od dječjeg tijela.

Žene	<ul style="list-style-type: none"> • Oružje čuvano kod kuće može usmrtili vaše dijete i nadu u budućnost. Razgovarajte sa susjedima i prijateljima i prosljedite dalje istu poruku. • U svojoj porodici možete odigrati veliku ulogu i ubijediti svoju djecu, braću i muževe da predaju pružje. • Spasite život – oružju recite 'Ne'. • Oružje je napravljeno da ubija – vi želite to praviti. • Vi ste dijete rodili i vi najbolje znate kako ga zaštititi. • Razgovarajte sa susjedom i prijateljima i prenesite im istu poruku. • Borba za bolji život se dobija bez ružja.
Tinejdžeri/mladići	<ul style="list-style-type: none"> • Osobe s oružjem izgledaju privlačno samo na filmu. Život nije film; ljudi zaista od oružja ginu⁴⁵ • Želite postati neko, želite da vas drugi primijete i da vas poštuju. Ako mislite da ćete sve to postići oružjem, griješite – ljudi će se smijati i reći da ste slabi i da se krijete iza oružja. • Neki još uvijek misle da je privlačno imati oružje, ali je vrijeme osoba s oružjem prošlo. Osvrnite se oko sebe – mi smo u Evropi i Evropi ne trebaju naoružani građani.
Nastavnici	<ul style="list-style-type: none"> • Vaša vitalna uloga se odnosi na učenje mladih o toleranciji i nenasilju. • Učite djecu da se ne igraju s oružjem; učite ih da o tome uče i drugu djecu. • Vaša uloga je da uvjerite svoje učenike i studente da trebaju odbaciti oružje. • Učite djecu da roditelje uče da predaju oružje.
Policija	<ul style="list-style-type: none"> • Vaša uloga je da informirate ljude o opasnostima od posjedovanja oružja kod kuće; da kažete djeci da oružje ne dodiruju kada na njega naiđu i da obavijeste najbližu policijsku stanicu, odraslu osobu ili nadležne organe. • Poruke/obuka o bezbjednom rukovanju i čuvanju (vidi 'sigurnosne kartne' SEESAC-a)
Mediji⁴⁶	<ul style="list-style-type: none"> • Ljudi od vas trebaju čuti tačne informacije o šteti koju oružje nanosi i o kampanjama protiv oružja. • Sporadičnim i senzacionalističkim izvještajima neće se promijeniti mentalitet.
NVO	<ul style="list-style-type: none"> • Ovo je za vaše društvo najveći izazov – potrebna nam je vaša pomoć u širenju svijesti o opasnostima od lakog naoružanja • Manje oružja će povećati mogućnost dobivanja razvojnih projekata. • Ručno naoružanje ubija-djelujte protiv njega kadgod možete.
Lokalne i centralne vlasti	<ul style="list-style-type: none"> • Više sigurnosti, više investicija-veći razvoj zemlje bez oružja. • Strana ulaganja neće pristizati sve dok oružani ljudi remete javni red i stvaraju nestabilnost. • Naši građani imaju pravo na bezbjednu životnu sredinu bez oružja. • Da bi nas Evropa i svijet prihvatili, moramo imati vladavinu prava, manje kriminala i bolju reputaciju-oružje nas u tome sprečava. • Stoga je bitno obavijestiti zajednice o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe oružja. • Kampanje za sakupljanje oružja su bitne za poboljšanje bezbjednosti u životnoj sredini.
PORUKE IZ KONTEKSA INFORMIRANJA JAVNOSTI (O LAKOM NAORUŽANJU)	

⁴⁵ Preuzeto iz kampanje Jugoslovenskog crvenog krsta 'Za život bez oružja'.

⁴⁶ Na medije se ne bi trebalo gledati samo kao na provodnik informacija nego kao na ciljnu grupu za vođenje kampanja.

Cijela zajednica	<ul style="list-style-type: none"> • Amnestija naoružanja u zemlji važi do 9. aprila⁴⁷ • Možete legalizirati neregistrirano oružje ili ilegalno oružje predati najbližoj policijskoj stanici ili vojnoj bazi u tom periodu. • Nećete biti krivično gonjeni za ilegalno posjedovanje oružja ako posjedovanje prijavite u tom periodu. • Možete legalizirati: lovačko, sportsko i drugo oružje: pištolje, revolvere; kratke cijevi; karabin • Ne možete legalizirati: automatsko i poluautomatsko oružje; mitraljeze, kopnene mine, eksplozivne naprave, ručne granate, minobacače, lansere raketa i njihovu municiju • Za dodatne informacije obratite se najbližoj policijskoj stanici ili pogledajte web stranicu MUP-a. • (Napomena: Ako se uvode stimulansi za predaju oružja (Oružje u zamjenu za razvoj, Oružje se takmiči s razvojem, Oružje u zamjenu za ekonomski podsticaj), biće potrebne dodatne informacije o učešću u tim programima.
Službenici koji rade na prikupljanju oružja i snage sigurnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Uz poruke obrazovanja o opasnostima od posjedovanja oružja i materijal, svi koji aktivno sudjeluju u aktivnosti na sakupljanju oružja moraju biti upoznati s načinom vladanja zbog posebnih uvjeta amnestije i planova sakupljanja. Pitanja i odgovori i Standardne operativne procedure se mogu koristiti kako bi se doznali odgovori na pitanja poput: 'Kako postupiti ako naiđem na građanina sa oružjem na rutinskom policijskom punktu?'

⁴⁷ Primjer je uzet iz brošure srbijanskog MUP-a koja je dostavljena svim domaćinstvima u toku amnestije osoba koje su predale lako naoružanje 2003. godine.

5.5 Utvrđivanje ključnih poruka

Svaki program za širenje svijesti o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja će u okviru svoje strategije biti usmjeren na određenu ciljnu grupu. Takve grupe koje su navedene u gornjim tabelama i u Dijelu 4.1.1 su samo neke od mogućih ciljnih grupa programa za širenje svijesti o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja. Ovisno o okolnostima i usvojenoj strategiji, moguće je identificirati i druge ciljne grupe.⁴⁸

Nakon što su identificirani osnovni problemi u vezi s naoružanjem u zajednici, kao i ključne ciljne grupe na koje je program usmjeren, moguće je utvrditi poruke koje će se prenositi kroz širok spektar različitih aktivnosti čiji je cilj unošenje pozitivnih promjena u postojeće navike. Konkretno poruke se trebaju koncipirati i nakon toga testirati kako bi se utvrdila njihova djelotvornost i relevantnost. Time se vodi računa o tome da se sa svakom ciljnom grupom ostvari adekvatna komunikacija. Kao što je to navedeno u Dijelu 2.6, porukama bi se trebale naglasiti prednosti promjene navika određene grupe ili pojedinca, kao i sve ono što je potrebno da bi se promjene desile.

Moguće je sastaviti listu 'ključnih' poruka koje će se prenositi i na državnom i na nivou zajednice kombiniranjem poruka namijenjenih različitim ciljnim grupama. Definiranjem ključnih poruka na taj način, osoblje koje radi na programu može osigurati visok stepen konsistentnosti prilikom prenošenja poruka kroz različite aktivnosti i materijale, kroz razgovore, na rock koncertima ili preko postera, ovisno o situaciji (za informacije o koncipiranju aktivnosti i materijala vidi Dio 5.4 i Dio 7). Često je najlakše za početak utvrditi ključne poruke na državnom nivou koje će osoblje programa koje radi u zajednicama vremenom mijenjati.

Kako se program razvija i okolnosti mijenjaju, potrebno je mijenjati i sadržaj nekih ključnih poruka. Kadgod je to moguće, poruke je potrebno koordinirati sa drugim akterima kako bi se optimizirao efekat. Prilikom izrade programa koji će se provoditi na prostoru cijele zemlje, posebno u kontekstu državne inicijative razoružanja na mikro nivou, operativni ciljevi te inicijative bi se trebali podržavati barem nekim porukama.

Međutim, bitno je zapamtiti da poruke same po sebi nisu dovoljne. Ono što će dovesti do promjene u ponašanju predstavlja kombinaciju:

- ❑ Samih poruka.
- ❑ Metoda prenošenja poruka.
- ❑ Proces razmjene informacija sa zajednicama i angažiranja zajednica (naprimjer, putem interaktivnih aktivnosti); i
- ❑ Pružanja adekvatnih informacija, umijeća i alternativa, kao i socio-ekonomskih, zakonskih, političkih i tehničkih elemenata kako bi se podstakao i promovirao bezbjedan vid ponašanja (vidi Dio 2.6).

⁴⁸ Za dodatne informacije, vidi 'Poboljšanje komunikacije u programima za širenje svijesti o opasnostima od mina, operativni priručnik', Međunarodni centar za humanitarno deminiranje sa sjedištem u Ženevi, maj 2002.

Prilog 22: Poruke za bivše borce

Bivši borci bez problema rukuju oružjem, municijom i eksplozivima. Njihova obuka može biti u tom pogledu neadekvatna, ali s obzirom da su oni prošli kroz rat, mnogi od njih se osjećaju lagodno prilikom rukovanja lakim naoružanjem i čak su ponosni na svoje poznavanje oružja. Najvjerovatnije će bivši borci neadekvatno odgovoriti na edukaciju o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe oružja. Dobro bi bilo s njima ostvariti kontakt kroz razgovor o opasnostima koje oružje predstavlja u zajednici, a ne samo o oružju, ili iskoristiti druge bivše borce za ostvarenje kontakta. U nekim slučajevima je moguće angažirati bivše borce u aktivnosti na kontroli lakog naoružanja i širenju svijesti o opasnostima zbog njihovog poznavanja lakog naoružanja (ne zaboravite da policija i vojska često ne postupaju adekvatno sa lakim naoružanjem. Dugo iskustvo nije nikakva garancija za kompetentnost!).

Prilog 23: Koncipiranje sadržaja poruka

Prilikom koncipiranja slika za program na širenju svijesti o lakom naoružanju, reventantna su mnoga pitanja koja se odnose i na sadržaj poruka:

- Da li se slikom prenose navike i poruke (vidi Dio 2.5)
- Da li se slikom prenosi poruka koja podupire ciljeve programa?
- Da li slikom prenose poruke kojim se promovira bezbjedno postupanje sa oružjem, municijom i eksplozivima?
- Da li slika može imati negativne ili neželjene konotacije u ciljnim grupama?
- Da li su adekvatne za datu sredinu? (Zapamtite da trebate voditi računa o kulturi ali i o vrstama lakog naoružanja koje postoje u sredini u kojoj se intervencija provodi – ne koristite slike koje pokazuju irelevantno oružje)

5.6 Izbor sredstava komuniciranja⁴⁹

Da bi se prenijele poruke iz programa u vezi s lakim naoružanjem, moguće je koristiti razne medije, materijale i aktivnosti. Potrebno je razmisliti o više stvari kada se odlučuje o metodama koje će se koristiti. U odlučivanju se treba poći od toga da li će program biti strategija ili kontekst. Potrebno je, između ostalog, razmisliti i o sljedećem:

- Vrsti i broju ciljnih grupa.
- Postojećem nivou znanja/aktivnosti.
- Postojećim metodama komuniciranja i na nivou zemlje i na nivou zajednice.
- Lokalnoj kulturi.
- Nivou pristupa raznim 'kanalima' u zajednicama u kojima će se program provoditi

⁴⁹ Ovaj dio se uveliko oslanja na 'Poboljšanje komunikacije u programima za širenje svijesti o opasnostima od mina, operativni priručnik', Međunarodni centar za humanitarno deminiranje sa sjedištem u Ženevi, maj 2002

- ❑ Nivou povjerenja u razne medije.
- ❑ Da li je određeni medij adekvatan za određenu poruku.

5.6.1 Interaktivna nasuprot jednosmjernoj komunikaciji

Korisno je praviti razliku među dvjema vrstama komunikacije: interaktivna i jednosmjerna komunikacija. Svaka strategija komunikacije treba se bazirati na mješavini metoda kako bi se poruka pravilno prenijela, te da bi se poruke na različite načine poduprle i da bi se kontakt ostvario sa raznim grupama koje su odabrane kao ciljne. Iskustvo pokazuje da interaktivni oblici komunikacije (aktivnosti koje su na neki način participatorne, odnosno podrazumijevaju dvostranu razmjenu informacija) zahtijevaju međuljudsku komunikaciju (komunikacija među različitim osobama), što obično predstavlja najefikasnije sredstvo prenošenja poruka u cilju promjene navika. Trenutno se u oblasti razvoja komunikacija i edukacije o opasnostima od mina smatra da su uspješne društvene intervencije one koje kombiniraju medije i međuljudske kanale komuniciranja⁵⁰. Iako je korištenje masovnih i malih medija (posebno masovnih medija) važno za širenje svijesti, čak i za otvaranje diskusije među osobama do kojih poruke ne dopiru, socijalno učenje i odlučivanje podrazumijeva više od pukog prijema poruka. Razmjena mišljenja sa drugima kroz društvene mreže, komunikaciju među vršnjacima i kontakt sa službenicima na terenu uveliko doprinose tom uspjehu.⁵¹

---

⁵⁰ Flay B.R. i Burton D, 'Djelotvorne strategije masivnih komunikacija za kampanje u zdravstvu', kod C. Atkin i Wallack, L. (urednici), *Masovne komunikacije i javno zdravlje* (1990); i, Hornik R.C. 'Djelotvornost kanala u razvoju programa za komunikacije', kod Rice, R.E. i Atkin C.K. (urednici) Javne kampanje, drugo izdanje, (str. 309-330), (1989).

⁵¹ Rogers, E.M., Vaughan, P.W., Swalehe, R.M.A., Rao, N., Svenkerud, P. i Sood, S, 'Efekti obrazovno-zabavne radio saponice o planiranju porodice u Tanzaniji', *Studije planiranja porodice*, 30 (3), 193-211, (1999); i Mitta, R. i Simmons, R. 'Difuzija kulture kontracepcije: Programski efekti na mlade žene u ruralnim dijelovima Bangladeša', *Studije planiranja porodice*, 26 (1), 1-13 (1995).

Tabela 11: Poređenje interaktivnog i jednosmjernog načina komuniciranja

PRIMJERI	PREDNOSTI	NEDOSTACI
INTERAKTIVNE AKTIVNOSTI I KORIŠTENJE MEDIJA		
<ul style="list-style-type: none"> • Igre • Natječaji • Interaktivne lutkarske/pozorišne predstave • Diskusije/sastanci • Igra s ulogama • RTV emisije (kada je potrebno učešće publike) • Demonstracije/marševi • Peticije • Umjetničke radionice u zajednici 	<ul style="list-style-type: none"> • Kada ih izvode osobe koje uživaju poštovanje ciljne grupe, imaju visok kredibilitet • Omogućavaju razgovor o osjetljivim pitanjima • Odmah se čuju povratne informacije o idejama, porukama i praksama 	<ul style="list-style-type: none"> • Potrebno izuzetno puno vremena • Lični kontakti visokog intenziteta – moguće povećanje troškova po glavi • Dostupne svega malom broju ljudi • Radnici na terenu moraju proći kroz obuku i stalno primati podršku • Kvalifikacije, spol, etnička pripadnost, starosna dob i druge lične karakteristike stavljaju ograničenja na to ko će zadobiti poštovanje ciljne grupe
JEDNOSMJERNA KOMUNUKACIJA I KORIŠTENJE MEDIJA		
<ul style="list-style-type: none"> • Predavanja • Izložbe • Lutkarske/pozorišne predstave (kada nema praćenja) • RTV spotovi i emisije 	<ul style="list-style-type: none"> • Kada ih izvode osobe koje uživaju poštovanje ciljne grupe, imaju visok kredibilitet • Moguće je prenijeti informacije na širu publiku • Moguće je detaljnije se pozabaviti nekim pitanjem 	<ul style="list-style-type: none"> • Praćenje davanja informacija može biti teško • Nema odmah povratnih informacija od slušalaca • Učešće je ograničeno ili ne postoji • Interesovanje publike može biti ograničeno • Moguće da komunikacija bude dosadna

Bez obzira koji se kanal prenošenja poruka izabere, zapamtite da je bitno ponavljanje. U suprotnom bi ljudi mogli propustiti cijelu poruku. Čak i onima do kojih poruka dođe, najvjerovatnije će trebati poruku ponoviti. Također zapamtite da je potrebno pratiti prijem vašeg medija i poruka kako provođenje programa bude odmicalo, čemu je poruke potrebno prilagoditi. U daljnjem tekstu ćete naći listu medija, materijala i aktivnosti. Lista nije iscrpna, nego samo daje ideju o onome što se može koristiti.

Tabela 12: Prednosti i nedostaci raznih vrsta komunikacionih aktivnosti

AKTIVNOSTI/KORIŠTENJE MEDIJA	PREDNOSTI	NEDOSTACI
Igre	<ul style="list-style-type: none"> • Interaktivne • Poruke se djeci lako prenose-učenje kroz aktivnost • Omogućavaju ponavljanje poruka bez zamaranja publike (kroz razne igre) • Raznovrsnot • Isticaje poruka u zajednici 	<ul style="list-style-type: none"> • Daleko se teže provodi ova aktivnost među odraslima • Mali broj ljudi obuhvaćen u jednom vremenskom periodu • Ako se loše provede, poruke mogu biti pogrešne (npr., lako oružje je zabavno)
Natječaji	<ul style="list-style-type: none"> • Dobar način rada s djecom • Velika aktivnost koja se provodi u cijeloj zemlji, među mnogo ljudi • Indirektno druge grupe uključene osim ciljnih, npr., nastavnici, organi vlasti, roditelji, mediji • Moguće je istaknuti poruke u zajednici • Rezultati natječaja se mogu koristiti i za druge aktivnosti (npr., natječaj u posterima: najbolji poster se može koristiti za brošuru ili u kampanji) 	<ul style="list-style-type: none"> • Praćenje efekta poruka i ciljne grupe može biti teško (npr., kako su primljene informacije)
Mobilni javni nastupi (npr., lutkarske predstave, pozorište, interaktivno pozorište) ⁵²	<ul style="list-style-type: none"> • Mogu biti interaktivni, npr., učešće publike ili glumci u publika zamjenjuju uloge • Dobar način da se dođe do više ciljnih grupa, npr., do djece, ali i roditelja • Dobar način da se uključe nastavnici u praćenje aktivnosti • Može se organizirati snimanje aktivnosti i emitiranje na TV • Ističu se poruke unutar zajednice • Zabava – privlači i zadržava pažnju • Moguće učešće građana i zbog toga je aktivnost održiva • Jeftina aktivnost • Stimulira diskusiju • Poruke se mogu staviti u lokalni kontekst, uklopiti u tradiciju i sleng 	<ul style="list-style-type: none"> • Praćenje zahtijeva vrijeme i adekvatnu obuku • Dosezanje do široke publike ali su za to potrebni mobilni timovi • Može biti teško postići konsistentne i precizne poruke, posebno kada se radi o jezičkim i kulturološkim razlikama

⁵² Vidi, naprimjer, Pozorište ugnjetavanih Augustoa Boala, www.formaat.org.

AKTIVNOSTI/KORIŠTENJE MEDIJA	PREDNOSTI	NEDOSTACI
Izložbe	<ul style="list-style-type: none"> • Dobar način za usmjeravanje poruka na razne grupe • Lokalni organi i mediji su uključeni • Učešće ciljnih grupa u organiziranju izložbi • Isticanje poruka u zajednici 	<ul style="list-style-type: none"> • Jednosmjerna komunikacija i učešće posjetilaca je ograničeno
Drama i igre s ulogama	<ul style="list-style-type: none"> • Dobar interaktivan način rada s djecom • Isticanje poruka u zajednici • Moguć angažman nastavnika • Djeca prenose poruke drugoj djeci • Učešće odraslih 	<ul style="list-style-type: none"> • Istovremeno mali broj ljudi učestvuje • Priprema može biti dugotrajna
Radio i TV	<ul style="list-style-type: none"> • Vidi daljnji tekst • Interakcija ako slušaoci i gledaoci pozivaju 	<ul style="list-style-type: none"> • Vidi daljnji tekst • Strategija jednosmjerne komunikacije
Filmovi (npr. Bowling for Columbine, City of God)	<ul style="list-style-type: none"> • Šira publika 	<ul style="list-style-type: none"> • Jednosmjerna komunikacija • Može biti teško organizirati povratne informacije • Iste poruke za sve
Predavanja, prezentacije	<ul style="list-style-type: none"> • Moguće obraditi razne poruke i detaljne teme • Relativno široka publika • Moguće formirati grupe i prenijeti im razne poruke 	<ul style="list-style-type: none"> • Jednosmjerna komunikacija • Limitirano učešće auditorija • Može biti dosadno ako metode komuniciranja nisu adekvatne
Kursevi obuke (npr. stručna obuka, obuka nastavnika itd.)	<ul style="list-style-type: none"> • Dugoročna strategija: pripadnici zajednice obučeni da šire informacije drugim stanovnicima • Nema potrebe za mobilnim timovima ili članovima timova da se vraćaju i daju iste informacije 	<ul style="list-style-type: none"> • Potrebno duže vremena za praćenje • Motiviranost učesnika može biti niska, a aktivnosti neće biti provedene niti praćene
Koncerti (način korištenja poznatih ličnosti, naprimjer)	<ul style="list-style-type: none"> • Široka publika • Interesovanje medija • Angažman lokalnih organa vlasti • Dobar način za prenošenje poruka • Korištenje slavni, vjerodostojnih ličnosti u porukama koje prenose 	<ul style="list-style-type: none"> • Prenesene su osnovne poruke • Teško prikupiti povratne informacije-teško praćenje poruka
Izjave žrtava	<ul style="list-style-type: none"> • Vjerodostojnost poruka • Poruke moguće usmjeriti na sve grupe • Lične priče imaju jak efekat 	<ul style="list-style-type: none"> • Iznažavanje adekvatnih načina prijenosa poruka bez šokiranja javnosti • Vodite računa o tome da mediji ne zloupotrebjavaju informacije

AKTIVNOSTI/KORIŠTENJE MEDIJA	PREDNOSTI	NEDOSTACI
Govor/diskusije sa uticajnim osobama (npr., religijskim vođama)	<ul style="list-style-type: none"> • Vjerodostojnost poruka • Moguće je poruke prenijeti većem broju ljudi (npr., u slučaju vodećih predstavnika zajednice u toku govora) 	<ul style="list-style-type: none"> • Aktivnosti su usmjerene samo na određene grupe (npr., religijske vođe) • Praćenje je teško
Ambasadori dobre volje	<ul style="list-style-type: none"> • Vjerodostojnost poruka • Moguće je privući širu javnost i na nju usmjeriti aktivnosti • Aktivnosti je moguće usmjeriti na sve grupe 	<ul style="list-style-type: none"> • Praćenje je teško
Uključivanje poznatih ličnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Moguće je privući širu javnost i na nju usmjeriti aktivnosti • Aktivnosti je moguće usmjeriti na sve grupe 	<ul style="list-style-type: none"> • Praćenje je teško • Potrebna individualna podrška • Troškovi (npr., putovanje)
Javni marševi/demonstracije	<ul style="list-style-type: none"> • Aktivnosti je moguće usmjeriti na širu javnost • Aktivnosti je moguće usmjeriti na sve grupe 	<ul style="list-style-type: none"> • Praćenje je teško
Peticije, pisma	<ul style="list-style-type: none"> • Moguće je učešće šire javnosti • Moguće je baviti se konkretnim temama 	<ul style="list-style-type: none"> • Teško je osigurati da se aktivnost i kasnije provodi, tj., peticija može biti prihvaćena, ali nema aktivnosti nakon toga
Seminari, konferencije, radionice, okrugli stolovi	<ul style="list-style-type: none"> • Preko medija se informacije mogu širiti i pitanja pokretati • Aktivnosti koje naglašavaju pitanje u građanskom društvu • Trenutačne povratne informacije • Izvlačenje naučenih lekcija 	<ul style="list-style-type: none"> • Aktivnosti su usmjerene samo na posebne grupe • Mala ciljna publika • Ne provodi se uvijek potrebno praćenje
Sastanci i razgovori	<ul style="list-style-type: none"> • Šira javnost ako se emitiraju • Interaktivni, učesnici uključeni • Pokreću se pitanja, problemi i načini mijenjanja stvari • Mogu se izvući lekcije • Odmah se daju povratne informacije 	<ul style="list-style-type: none"> • Ako nema rtv prijenosa, uzak auditorij • Nema uvijek praćenja
Bdijenje	<ul style="list-style-type: none"> • Snažne slike • Relativno dugo trajanje u odnosu na druge događaje • Gradi se solidarnost i moral među učesnicima- moguće angažirati i druge 	<ul style="list-style-type: none"> • Teško se organizira i vodi • Ponekad potrebna zvanična dozvola

AKTIVNOSTI/KORIŠTENJE MEDIJA	PREDNOSTI	NEDOSTACI
Umjetničke radionice u zajednici	<ul style="list-style-type: none"> • Interaktivne-pripadnici zajednice omogućavaju kreativan proces • Odmah se čuju reakcije • Diskusije u mješovitim grupama i planiranje aktivnosti na rješavanju problema u zajednici koji su utvrđeni na radionici, čime se omogućava preduzimanje mjera 	<ul style="list-style-type: none"> • Mali broj učesnika • Konsistentnost poruke može biti neostvariva • Teško predvidjeti ishod
Komunikacija licem u lice	<ul style="list-style-type: none"> • Interaktivna • Odmah se čuju reakcije • Mogućnost angažiranja • Može biti vrlo uvjerljiva i djelotvorna ovisno o porukama i osoblju 	<ul style="list-style-type: none"> • Potrebno duže vrijeme • Nije uvijek moguće praćenje • Uspjeh ovisi o bliskosti među učesnicima
Centri za distribuciju	<ul style="list-style-type: none"> • Zajednica odgovorna kroz angažman pripadnika zajednice • Dugoročna strategija • Aktivnost usmjerena na sve grupe 	<ul style="list-style-type: none"> • Teško ide praćenje i nastavak aktivnosti • Potreba za obukom • Administrativni i troškovi upravljanja

Prilog 24: Nekoliko sugestija za korištenje masovnih medija kao komunikacijskog kanala

- Odaberite dvije ili tri ključne poruke koje idu u prilog ciljevima vašeg programa
- Koristite jednostavan jezik i kratke rečenice, izbjegavajte sračenice kadgod je to moguće (ako se ne mogu izreći, neka bar budu lake za izgovaranje)
- Drugi praktični savjeti
- Neka informacije budu jasne i logične
- Ponovite informaciju
- Održavajte redovne kontakte s medijima

5.7 Uloga različitih medija

U niže navedenoj tabeli ispitane su najbitnije karakteristike uobičajenih medija. Još jednom naglašavamo da je potrebno koristiti kombinaciju 'medija', s tim što je najbitnija lekcija ona koja se nauči kroz druge oblike komuniciranja – kada se koriste samostalno, medijske

aktivnosti/informativne kampanje nisu djelotvorno sredstvo za promjenu navika. To naročito važi sa male medije. Bez podrške drugih aktivnosti, javno informiranje/medijske aktivnosti obično u svega maloj mjeri djeluju na ciljne grupe.

Prilog 25: Ocjena efekta obrazovanja o opasnostima od mina na Balkanu koju je proveo MKCK

Naprimjer, MKCK je proveo ocjenu efekta programa za obrazovanje o opasnostima od mina na Balkanu (Bosna i Hercegovina, Hrvatska i SRJ/Kosovo). U toku ocjene je ustanovljeno da je pokrivenost u tri zemlje u vezi sa širenjem informacija o opasnostima od mina visoka. U područjima koja su pogođena problemom mina, kao i u područjima koja ne nailaze na isti problem, bukvalno svi ljudi, odrasli i djeca, izloženi su na ovaj ili onaj način aktivnostima na širenju svijesti o opasnostima od mina, u nekoliko proteklih godina. Razlog su uglavnom masovni mediji, pristup televiziji i radiju. Ocjena pokazuje da su masovni mediji u visokoj mjeri djelotvorni u širenju informacija o opasnostima od mina, s tim što nisu direktno proizveli promjene stavova i navika. One su nastale kombinacijom metoda koje se koriste u programu za edukaciju o opasnostima od mina.

Zlatna pravila za aktiviste koji razmatraju upotrebu komunikacijskih medija su sljedeća:⁵³

- a) vodite računa o tome da medije koristite u posebne svrhe
- b) pažljivo integrirajte svoje planove s korištenjem medija u druge aktivnosti;
- c) koristite, kadgod je to moguće, interaktivne metode (naprimjer, radio emisije koje se emitiraju uživo, s mogućnošću poziva slušalaca i natječaje, itd.); i
- d) Zapamtite, mediji bi trebali podržavati druge aktivnosti iz programa – sami poster i majice neće promijeniti stečene navike!

⁵³ Za dodatne sugestije o korištenju masovnih medija, uključujući i pripremu izvještaja i brošura za novinare i konferencija, davanje intervjua i pisanje novinskih članaka, vidi 'Mjere protiv ručnog oružja, resurs i priručnik za obuku', Jim Coe i Henry Smith, International Alert, Oxfam GB, Saferworld, 2003.

Tabela 13: Karakteristike različitih oblika komuniciranja preko masovnih medija

MEDIJI	PREDNOSTI	NEDOSTACI
MASOVNI MEDIJI		
TV (npr., dokumentarne emisije, tv spotovi, diskusije, vijesti, intervjui, dijalog, sapunice, džinglovi kojim se najavljuje amnestija naoružanja)	<ul style="list-style-type: none"> • Obuhvaćena šira javnost • Moguće doći do posebnih ciljnih grupa preko specijalnih emisija • Emisije se mogu reprizirati • Program mogu pratiti i nepismene osobe • Moguće je naglasiti poruke prenesene participatornim metodama • Multidimenzionalni efekat • Moguće je inicirati otvorene diskusije 	<ul style="list-style-type: none"> • Vrlo često su emisije skupe • Nisu dobre za praktičnu obuku • Ljudi možda ne vjeruju nekim kanalima ovisno o političkom uvjerenju • Raspored i učestalost emitiranja bitna za uspjeh i za prenošenje poruka ciljnim grupama • Nepredvidive
Radio (npr., vijesti, intervjui, drame, program uživo, sapunice, radio spotovi, radio dokumentarni program, vijesti, radio magazini, džinglovi kojim se najavljuje amnestija naoružanja)	<ul style="list-style-type: none"> • Obuhvaćena šira javnost • Moguće doći do posebnih ciljnih grupa preko specijalnih emisija • Emisije se mogu reprizirati • Program mogu pratiti i nepismene osobe • Emisije su jeftine, brzo se i lako prave • Slušanje radija je obično grupna aktivnost u kojoj se podstiče razgovor o edukacionim pitanjima nakon emitiranja programa • Moguće je prenijeti poruke prenesene drugim kanalima i aktivnostima 	<ul style="list-style-type: none"> • Nisu dobre za praktičnu obuku • Raspored i učestalost emitiranja bitna za uspjeh i za prenošenje poruka ciljnim grupama • Nepredvidive
Telekomunikacije (npr., Internet, SMS poruke)	<ul style="list-style-type: none"> • Obuhvaćenost šire javnosti širom svijeta, ne samo u nekoj zemlji • Trenutačne reakcije moguće (to jeste, povratne informacije putem direktnog razgovora) • Često nije skupo • Popularno među mladima • Sektor koji brzo raste 	<ul style="list-style-type: none"> • Praćenje je teže • U nekim zemljama nisu razvijene • Potrebna obuka • Ne može se garantirati organizirana kampanja <p>Generalno individualna upotreba.</p>

MEDIJI	PREDNOSTI	NEDOSTACI
MASOVNI MEDIJI		
Novine/magazini (npr., novosti, reportaže, pisma uredniku, reklame)	<ul style="list-style-type: none"> • Obično su više poštovane nego drugi mediji • Većina publikacija ima svoju publiku. Posebne publikacije dosežu do ključnih grupa (nastavnika, policije, poljoprivednika, npr.) • Članci možda sadrže detaljne informacije • Moguće je naglasiti poruke prenesene participatornim metodama • Politička obojenost može biti prednost • Brzina prijenosa informacija 	<ul style="list-style-type: none"> • Mogu ih koristiti samo pismeni • Politička obojenost može biti nedostatak • Za uspjeh je bitno pravo mjesto vašeg članka ili oglasa

Prilog 26: Korištenje komercijalnih metoda distribucije malih medija

Radeći skupa sa UNDP-jem, domaći organi nadležni za kontrolu lakog naoružanja, makedonske nevladine organizacije i partner Pax Christi počeli su sa distribucijom materijala u podršci domaćem programu na širenju svijesti o lakom naoružanju 'Za bolje sutra' kojim je podržan program nekažnjene predaje oružja u novembru 2003. godine. Postignut je sporazum sa rukovodstvom radnji u kojima se prodaje odjeća uključujući i Diesel i Mango i rukovodstvom autobuske stanice za međugradske linije da se svim kupcima i korisnicima daju bedževi iz okvira kampanje. Tako je preko 14.000 bedževa samo na autobusnoj stanici dijeljeno sedmično svim osobama uključenim u program, i to besplatno.

Izvor: E-mail korespondencija sa Civil, 2. oktobar 2003.

Prilog 27: Privlačenje finansijskih sredstava i publiciteta putem sponzorstva

Korporativnim sponzorstvom mogu se obezbijediti znatna sredstva. U Brčkom, u Bosni i Hercegovini, i u Makedoniji su 2003. godine provedene šeme sakupljanja oružja: građani su dobili lutrijske listiće zauzvrat za oružje koje predaju. Listići su im pružili mogućnost da dobiju privlačne nagrade, čak i novo auto, kao što je bio slučaj u Brčkom. U oba slučaja su privatni sponzori povećali iznos sredstava za projekat i programima obezbijedili uveliko potreban publicitet. Sponzorstvo se može obezbijediti i za podršku nastojanjima u pravcu širenja svijesti. Od jula do septembra 2002. godine je bugarska koalicija za borbu protiv AIDS-a bila usmjerena na mlade na javnim manifestacijama, uključujući i koncerte i igre. Sponzorstvo su obezbijedili domaći proizvođači kondoma 'Mars Vending' koji su pokazali i distribuirali kondome na javnim manifestacijama.

Izvor: UNDP Bugarska web stranica; SFOR.

Prilog 28: Zabava – obrazovanje u Peruu i Brazilu

Zabavni program popularnih masovnih medija (naprimjer, sapunice) često sadrže negativne ili senzacionalističke poruke u vezi s lakim naoružanjem. Ipak su njihova rasprostranjenost i zabavan sadržaj doveli do razvoja 'zabave uz obrazovanje'. Čak je 1969. peruanska TV emisija 'Simplemente Maria' ostavila nenamjeran, pozitivan efekat kada je vodeći lik – domaćica Maria – pohađajući večernju školu napravila ludost od časova šivenja i opismenjavanja među siromašnima. Od tada su HIV/AIDS, seksualna edukacija, planiranje porodice i širenje svijesti o opasnostima od oružja samo neka pitanja u kojima su intervencije na zabavi i obrazovanju uspješne uz muziku, radio sapunice i muzičke video programe. U septembru 2003. godine su glumci popularne brazilske tv sapunice 'Zaljubljene žene' provele cijelu sedmicu predomišljajući se da li bi se trebali pridružiti demonstracijama u organizaciji NVO Viva Rio koja poziva na zabranu prodaje oružja u zemlji. Sljedeće sedmice se održao marš. U programu su prikazani roditelji tinejdžerke koja je u martu 2003. izgubila život od zalutalog metka. Oni su pokrenuli peticiju kojom su podržali zabranu i za 24 sata prikupili 40.000 potpisa.

Tabela 14: Karakteristike različitih formi komunikacije putem malih medija

MEDIJI	PREDNOSTI	NEDOSTACI
MALI MEDIJI		
<ul style="list-style-type: none"> • Poster • Majice • Kose table • Bedževi • Olovke • Poster • Šibice • Upaljači • Transparenti • Kesice sa šećerom • Autobusi • Vrećice za kokice (bioskop) • Kape • Kalendari • Blokovi • Kesice za šećer • Dječji crteži • Ostalo 	<ul style="list-style-type: none"> • Korisni prateći materijali za širok dijapazon aktivnosti i razne vrste komunikacija • Moguće je preko njih istaknuti ključne poruke i stalno podsjećati na njih • Mogu se koristiti svugdje • Mogu biti vizuelno atraktivni • Korisni su kao vizualno sredstvo na radionicama, u toku razgovora i nastave • Njima se prenose tačne, standardne informacije, na pokretnim predmetima koji se mogu koristiti više puta 	<ul style="list-style-type: none"> • Obično skupi za proizvodnju i distribuciju (ali ne uvijek!) • Posebna umijeća su potrebna za koncipiranje i proizvodnju djelotvornih primjera (ima izuzetaka) • Kratak vijek trajanja • Moraju se prilagoditi svakoj etničkoj grupi i situaciji • Ne smiju se koristiti kod grupa koje nisu naviknute na učenje preko pisanog i vizualnog materijala, čak i ako su pismeni

Sugestije za korištenje malih medija ⁵⁴:

- ❑ Kreativnost domaćih dizajnera bi se trebala što više koristiti.
- ❑ Korištenje dizajna stanovnika zajednice može imati pozitivan efekat (naprimjer, dječji crtež se može iskoristiti za poster).
- ❑ Poruke koje se koriste u malim medijima trebaju biti povezane sa kampanjom koja se vodi preko masovnih medija.
- ❑ Mali mediji mogu ponekad privući masovne medije.
- ❑ Na svakom materijalu se treba koristiti samo jedan jezik, bez obzira da li je u zemlji u upotrebi više jezika.
- ❑ Kontakt sa svakom ciljnom grupom se treba ostvariti preko malih medija, na njihovom jeziku.
- ❑ Uzmite u obzir nivo pismenosti ciljne grupe.
- ❑ Medijski proizvodi trebaju biti namijenjeni samo određenoj zajednici ili regionu. Nema potrebe za distribucijom na državnom nivou.

Upamtite da informacije koje su prikupljene u toku realizacije programa (u toku ocjene potreba, testiranja na terenu, aktivnosti iz okvira Plana o bezbjednijim zajednicama, itd.) određuju kako će se prenijeti poruke svakoj ciljnoj grupi. Upamtite:

- a) vrste aktivnosti koje će se provoditi ovise o ciljnim grupama i o porukama koje će se prenositi;
- b) sadržaj poruka mora biti utvrđen tako da se njime podržavaju operativni ciljevi programa;
- c) mali mediji (materijali) koriste se kao podrška aktivnostima na nivou zajednice, a ne kao njihova zamjena i njima se prenose poruke i naglašavaju poruke koje se prenose drugim kanalima;
- d) masovni i mali mediji se trebaju koristiti u raznim kombinacijama u skladu sa situacijom i najefikasnijim načinom širenja informacija u datom kontekstu. Oni su posebno važni u svrhe javnog informiranja, kao i za edukaciju o opasnostima posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja (vidi Dio 2.1.3), jer omogućavaju informiranje cijele populacije u kratkom vremenskom periodu;
- e) lokalni masovni mediji mogu biti koristan saveznik u nastojanjima da se promoviraju aktivnosti i mjere koje se preduzimaju u kontekstu kontrole lakog naoružanja. Međunarodni mediji predstavljaju bitno sredstvo promoviranja takvih aktivnosti u redovima međunarodne zajednice, donatora i vlada, kao i u smislu vršenja utjecaja na javno mnijenje u vezi sa proliferacijom i zloupotrebom lakog naoružanja.

Prilog 29: Upamtite!

⁵⁴ Vidi *Devetnaest principa za izradu štampanog materijala* u 'Komunikacija u okviru programa za širenje svijesti o minama', Međunarodni centar za humanitarno deminiranje, Ženeva, 2002.

U svim slučajevima je bitno ne kopirati i ne preslikavati sadržaj poruka iz ovog priručnika ili drugog materijala bez njihovog prilagođavanja konkretnom kontekstu i zajednici u kojoj radite, na osnovu informacija koje ste prethodno prikupili.

Uz korištenje svih gorenavedenih informacija trebalo bi biti moguće odabrati poruke, materijal i aktivnosti koji će vam pomoći da ispunite ciljeve programa. Poželjno je unaprijed, još u ranoj fazi, razmisliti o indikatorima i sredstvima verifikacije svih aktivnosti odnosno poruka i sve povezati u cilju praćenja i ocjene, kao i pripremiti aktivnosti i poruke za testiranje na terenu.

5.8 Primjeri indikatora za praćenje poruka, aktivnosti i materijala ⁵⁵

Indikator je dokaz koji pokazuje kako dobro (ili loše) ostvarujete ciljeve programa. Indikatori *moraju* biti povezani sa ciljevima koje ste postavili. Utvrđivanje indikatora za projekat ili planiranu aktivnost znači pojašnjenje onoga što ćete mjeriti. Prije nego što odredite način na koji ćete prikupiti informacije, prvo ćete morati uraditi mjerenje. Za svaki cilj projekta trebate razmisliti o barem jednom indikatoru. Ako vam je teško da smislite indikator za određeni cilj, razlog je možda činjenica što cilj nije u dovoljnoj mjeri SMART⁵⁶, u kojem slučaju cilj trebate pojasniti i konkretizirati. Sasvim je moguće da za svaki cilj utvrdite više od jednog indikatora. Ali nemojte ići predaleko – samovoljne brojke (kao naprimjer '30%' je zapalo u nasilni kriminal) nisu od pomoći. Često je pravac promjene dostatan ('konstantno zapadanje u nasilni kriminal'). Za svaki cilj važno je razmisliti o sljedećem:

- a) Koji su bitni dokazi ispunjenja cilja? (to jeste, indikatori); i
- b) Kako možete prikupiti takve informacije – koji su glavni izvori i tehnike koje ćete koristiti? (to jeste, način verificiranja).

Kada utvrdite indikatore, naredni korak se odnosi na mjerenje u odnosu na te indikatore, za šta trebate ostaviti prostora u planu programa. Indikatori se mogu koristiti i za praćenje napretka u toku realizacije programa i za ocjenu postignutog uspjeha i neuspjeha nakon toga.

Prilog 30: Participatorni indikatori

U projektima čiji je cilj vršenje utjecaja na stavove i navike ciljne grupe, učešće pripadnika te grupe u koncipiranju, realizaciji, praćenju i ocjeni projekta najbolji je način optimiziranja efekta. Da bi se provelo participatorno praćenje i ocjena, pripadnici ciljne grupe trebaju biti uključeni u proces utvrđivanja indikatora. To će najvjerojatnije biti dug i naporan proces. Iako prednosti mogu biti znate, one ipak trebaju biti izbalansirane sa svim ograničenjima programa, kao što su vrijeme i resursi.

Tabela 15: Primjeri poruka, aktivnosti i indikatora za program širenja svijesti o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog oružja u zajednici 'A'

CILJ 1: OMOGUĆITI PROCES PUTEM KOJEG ĆE RIZIČNE KATEGORIJE (TINEJDŽERI, DJECA I ODRASLI, MEĐU NJIMA I BIVŠI BORCI) ANALIZIRATI SVOJE PONAŠANJE I PRIHVATITI BEZBJEDNIJE VIDVE POSTUPANJA

⁵⁵ Preuzeto i prilagođeno iz 'Mjere protiv ručnog naoružanja' autora Coea i Smitha.

⁵⁶ SMART = konkretan, mjerljiv, ostvarljiv, relevantnan, vremenski određen. Svi dobri ciljevi su SMART ciljevi.

<p>Sažet prikaz planirane strategije</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Interaktivnost sa tinejdžerima (dječacima, i sa djevojčicama da bi se preko njih došlo do dječaka) sa akcentom na opasnost posjedovanja oružja • Grupne diskusije sa bivšim borcima na temu lakog naoružanja i opasnosti • Interaktivnost sa djecom sa akcentom na ono sa čim se mogu bezbjedno igrati • Obuka nastavnika kako bi se poruke prenosile dugoročno • Podržati žene i nastavnike u utvrđivanju interaktivnih mjera sa djecom na temu opasnosti od igre s oružjem • Poruke iz domena obrazovanja o opasnostima od posjedovanja oružja i lobiranja problema na svim instancama potrebno koordinirati sa domaćim NVO • Radio spotovi usmjereni na djecu, tinejdžere i bivše borce i opasnosti od posjedovanja, upotrebe i igre sa oružjem • Prateći materijal koji će odražavati ideje i potrebe svake kategorije • Materijal za širenje svijesti i informiranje o bezbjednim vidovima ponašanja će uraditi i distribuirati žene u podršci svojim aktivnostima 		
<p>Primjer osnovnih poruka⁵⁷</p>	<p>Dječaci tinejdžerske dobi</p> <ul style="list-style-type: none"> • Držanje puške nije u trendu, život nije film • Opasno je i za vas i za vašu porodicu da nosate oružje naokolo • Budite primjer djeci i ne nosite oružje • Vodite računa o tome da su djeca upoznata sa rizicima nošenja i igranja sa oružjem <p>Djeca</p> <ul style="list-style-type: none"> • Oružje nije zabava, ono može ubiti vašeg brata, sestru, oca, majku • Kažite svojim roditeljima i starijem bratu da se bojite oružja jer je ono vrlo opasno • Kažite svojim prijateljima da oružje ne dodiruju i da u igri s oružjem mogu poginuti, ili ono može ubiti i vas ili nekoga u porodici ili istoj sredini <p>Muškarci</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nekontrolirano posjedovanje oružja dovodi u opasnost vašu zajednicu i vašu zemlju: vi možete pomoći da se to promijeni • Oružje može upropastiti život najmlađe generacije • Poslužite kao primjer tinejdžerima i vodite računa o tome da su upoznati sa rizikom i da ih oružje ne privlači <p>Radio spotovi za djecu, bivše borce i tinejdžere</p> <ul style="list-style-type: none"> • Iste poruke kao i one koje su korištene u sklopu aktivnosti koje su usmjerene na grupe trebaju se koristiti u radio spotovima da bi se naglasile poruke koje su upućene u zajednici <p>Bivši borci</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vojno oružje u zajednici dovodi u opasnost vašu zajednicu i zemlju: vi možete pomoći da se to primijeni • Oružje može upropastiti život najmlađe generacije • Poslužite kao primjer tinejdžerima i vodite računa o tome da su upoznati sa rizikom i da ih oružje ne privlači 		
<p>AKTIVNOSTI</p>	<p>INDIKATORI UČINKA</p>	<p>INDIKATORI UČINKA</p>	<p>NAČIN VERIFIKACIJE</p>

⁵⁷ Zbog nedostatka prostora, poruke date kao primjer spadaju u domen lobiranja. Pretpostavlja se da će se također davati i poruke u vezi sa obrazovanjem o opasnostima od posjedovanja oružja i informiranjem javnosti.

<p>Participatorne diskusije sa svakom grupom (odrasli muškarci, tinejdžeri i djeca)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Broj održanih diskusija • Broj učesnika 	<ul style="list-style-type: none"> • Dokaz da razne ciljane grupe (odrasli muškarci, tinejdžeri i djeca) bolje shvataju probleme i opasnosti u vezi s lakim naoružanjem • Dokaz o manjoj spremnosti ciljnih grupa na rizično postupanje • Dokaz o promjeni ponašanja kod ciljnih grupa (npr., da se djeca više ne igraju sa oružjem ili da tinejdžeri više ne rukuju oružjem). • Dokaz o svim pozitivnim trendovima u pogledu smrtnih slučajeva i povreda u ciljnim grupama. 	<ul style="list-style-type: none"> • Fokusne grupe sastavljene od djece, tinejdžera i odraslih muškaraca • Razgovori i intervjui sa roditeljima • Statistički podaci iz bolnica i medicinskih ustanova ili iz nekog drugog sekundarnog izvora (policija, mediji) • Upitnici
<p>Kvizovi i izložbe koje pripremaju tinejdžeri.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Broj i vrste aktivnosti koje su tinejdžeri pripremili za djecu • Broj djece obuhvaćene aktivnostima • Koliko djeca prepoznaju ključne poruke 		<ul style="list-style-type: none"> • Fokusne grupe sastavljene od djece, tinejdžera i odraslih muškaraca • Razgovori i intervjui sa roditeljima • Statistički podaci iz bolnica i medicinskih ustanova ili iz nekog drugog sekundarnog izvora (policija, mediji) • Upitnici
<p>Obuka za aktivnosti koje provode tinejdžeri među djecom tako da tinejdžeri mogu prenijeti poruke školskoj djeci.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Broj i vrste aktivnosti koje su tinejdžeri pripremili za djecu • Broj djece obuhvaćene aktivnostima • Koliko djeca prepoznaju ključne poruke 		<ul style="list-style-type: none"> • Fokusne grupe sastavljene od djece, tinejdžera i odraslih muškaraca • Statistički podaci iz bolnica i medicinskih ustanova ili iz nekog drugog sekundarnog izvora (policija, mediji) • Upitnici
<p>Sastanak sa Ministarstvom obrazovanja na temu utvrđivanja akcionog plana za obuku nastavnika i uključivanja obuke na temu opasnosti od posjedovanja i upotrebe lakog naoružanja u nastavni program.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Broj sastanaka sa Ministarstvom obrazovanja • Rang uključenih zvaničnika 	<ul style="list-style-type: none"> • Dokazi o bilo kojoj promjeni u ministarskoj politici ili praksi 	<ul style="list-style-type: none"> • Dokumentarni dokazi sa sastanaka • Strateške izjave, medijski komentari itd.
<p>Utvrđivanje kursa obuke za nastavnike sa odabranim nastavnicima.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Vrsta i broj materijala koji je urađen sa nastavnicima • Broj obuka organiziranih za nastavnike • Broj obučanih nastavnika 	<ul style="list-style-type: none"> • Dokazi o promijenjenom ponašanju nastavnika koji prolaze kroz obuku • Dokazi o promjenama znanja, stavova i ponašanja kod djece 	<ul style="list-style-type: none"> • Intervjui sa nastavnicima koji prolaze kroz obuku • Fokusne grupe sa djecom
<p>U međuvremenu utvrđivanje interaktivnog rada u školama, npr., igre s ulogama, pozorišne predstave i igre.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Broj i vrsta utvrđenih aktivnosti • Broj djece uključene u aktivnosti • Kako su djeca gledala na aktivnosti 	<ul style="list-style-type: none"> • Dokazi o promjenama znanja, stavova i ponašanja kod djece 	<ul style="list-style-type: none"> • Intervjui s nastavnicima • Diskusije s djecom unutar fokusnih grupa

Razgovor s nastavnicima u cilju utvrđivanja materijala kao podrška školskim aktivnostima na ukazivanju na opasnost od lakog oružja.	<ul style="list-style-type: none"> • Broj sastanaka sa nastavnicima, broj prisutnih nastavnika • Količina i vrsta proizvedenog materijala • Broj djece koji je obuhvaćen aktivnostima • Kako su djeca gledala na materijal 		<ul style="list-style-type: none"> • Intervjui s nastavnicima • Diskusije s djecom unutar fokusnih grupa
Razgovor sa ženama u zajednici kako bi se našla adekvatna rješenja za povećanje sigurnosti djece.	<ul style="list-style-type: none"> • Broj žena uključenih u aktivnosti na širenju svijesti o opasnostima od posjedovanja oružja koje su usmjerene na djecu • Vrsta aktivnosti koje su organizirale i provele žene • Broj djece obuhvaćene aktivnostima • Kako su djeca gledala na aktivnosti 	<ul style="list-style-type: none"> • Dokazi da je postignuto bolje razumijevanje problema i njihovog rješavanja među ženama • Dokazi o promjenama u znanju, stavovima ili ponašanju djece 	<ul style="list-style-type: none"> • Diskusije i intervjui sa ženama • Diskusije sa djecom unutar fokusnih grupa
Pozorišna predstava za djecu u kojoj igraju žene i nastavnici	<ul style="list-style-type: none"> • Broj pozorišnih predstava • Broj djece obuhvaćene tom aktivnošću • Kako su djeca doživjela pozorišne predstave 	<ul style="list-style-type: none"> • Dokazi o promjenama u znanju, stavovima ili ponašanju djece 	<ul style="list-style-type: none"> • Diskusije i intervjui sa osobama uključenim u izradu predstave i onima koji su je gledali • Tekst predstava, izvještaj i predstavama
Izrada pratećeg materijala za djecu koji se potom distribuira i koristi nakon pozorišne predstave	<ul style="list-style-type: none"> • Količina i vrsta materijala koji su proizvele žene • Broj djece koji je dobio materijal 	<ul style="list-style-type: none"> • Dokazi o promjenama u znanju, stavovima ili ponašanju djece 	<ul style="list-style-type: none"> • Statistički izvještaji o proizvedenim i distribuiranim materijalima • Diskusije s djecom unutar fokusnih grupa
Prikupljaju se ideje iz zajednice, i za svaku grupu se utvrđuje prateći materijal koji se testira na terenu i proizvodi	<ul style="list-style-type: none"> • Obim učešća zajednice • Količina i vrsta proizvedenog materijala • Broj ljudi obuhvaćen aktivnošću • Kako je materijal doživljen 	<ul style="list-style-type: none"> • Dokazi o promjenama u znanju, stavovima ili ponašanju ciljne grupe 	<ul style="list-style-type: none"> • Opservacije i praćenje zajednice • Proizvedeni materijali
Sastanci sa boračkim udruženjima na kojim se razgovara o problemima i rješenjima i njihovo uključivanje u natječaje i izložbe tinejdžera	<ul style="list-style-type: none"> • Broj sastanaka sa bivšim borcima • Vrsta i broj aktivnosti u organizaciji bivših boraca za tinejdžere • Broj obuhvaćenih tinejdžera • Kako su tinejdžeri doživjeli aktivnosti 	<ul style="list-style-type: none"> • Dokazi o promjenama u znanju, stavovima ili ponašanju tinejdžera 	<ul style="list-style-type: none"> • Bivši borci prate svoje aktivnosti • Praćenje sastanaka sa bivšim borcima, ženama i nastavnicima • Diskusije sa tinejdžerima u fokusnim grupama

Izrada 3 radio spota usmjerena na djecu, tinejdžere i bivše borce, na temu opasnosti od posjedovanja oružja	<ul style="list-style-type: none"> • Broj rtv spotova i emisija • Broj i vrijeme emitiranja • Broj obuhvaćene djece, tinejdžera i bivših boraca 	<ul style="list-style-type: none"> • Dokazi o promjenama u znanju, stavovima ili ponašanju svih onih koji su čuli ili vidjeli poruke u medijima 	<ul style="list-style-type: none"> • Medijski izvještaji o emitiranim rtv spotovima • Upitnici
Izrada radio sapunice kroz sakupljanje ideja iz zajednice	<ul style="list-style-type: none"> • Broj zajednica koje su uključene u utvrđivanje sadržaja sapunice • Broj emitiranja • Broj obuhvaćenih građana 		<ul style="list-style-type: none"> • Medijski izvještaji o emitiranim rtv spotovima • Upitnici
Sastanci sa nevladinim organizacijama o aktivnostima, porukama i materijalima	<ul style="list-style-type: none"> • Broj sastanaka sa nevladinim organizacijama i usaglašenim planovima 	<ul style="list-style-type: none"> • Sve promjene u strategiji ili praksi nevladine organizacije 	<ul style="list-style-type: none"> • Izvještaj o aktivnostima drugih organizacija o akcijskim planovima

CILJ 2: PROMIJENITI PERCEPCIJE ZAJEDNICE O LAKOM ORUŽJU KAO IZVORU ZAŠTITE ILI STATUSA, ŠTO POSEBNO VAŽI ZA ODRASLE MUŠKARCE I DJEČAKE			
Sažet prikaz planirane strategije	<ul style="list-style-type: none"> • Plan za bezbjedniju zajednicu sa muškarcima i ženama da bi se iznašle alternative putem kojih će se povećati stepen sigurnosti u zajednici, plan za bezbjedniju zajednicu sa muškarcima kako bi se rješavao problem dječaka tinejdžerske dobi koji rukuju oružjem; plan za bezbjedniju zajednicu sa naglaskom na fokusne grupe žena koje koncipiraju poruke usmjerene na djecu i muškarce • Radio sapunica treba biti povezana sa aktivnostima zajednice u podršci planu za bezbjedniju zajednicu • Prateći materijal treba da odražava ideje i potrebe svake grupe • Poruke u vezi sa smanjenjem opasnosti od posjedovanja i upotrebe oružja i sa loboranjem problema lakog oružja trebaju biti koordinirane sa domaćom NVO • Utvrđivanje nastavnog programa sa religijskim vođama. Proizvodnja materijala u podršci njihovim aktivnostima 		
Primjer ključnih poruka	<p>Odrasli (muškarci, žene)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Oružje je opasno i destabiliziravašu zajednicu i zemlju • Oružje u zajednici dovodi do nasilja i podstiče na kriminal • Pomozite svojoj zajednici da selo učini bezbjednijim; koja su rješenja? <p>Žene</p> <ul style="list-style-type: none"> • Oružje kod kuće može usmrtiti vašu djecu ili uništiti vašu budućnost. Ono se ponekad koristi protiv žena. • Borba za bolji život se dobija bez oružja. • Kažite svojoj djecu da mogu poguniti ako dodiruju oružje ili se s njim igraju, zbog čega biste vi bili u velikoj žalosti <p>Religijske vođe</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vi imate značajnu ulogu u širenju svijesti o opasnostima od posjedovanja i upotrebe lakog naoružanja • Kažite muškarcima i tinejdžerima da oružje drže daleko od djece, i da posluže kao primjer najmlađim generacijama 		
AKTVNOSTI	INDIKATOR UČINKA	INDIKATOR UČINKA	NAČINI VERIFIKACIJE

Razgovor sa podgrupama (muškarcima i ženama) kako bi se našla adekvatna rješenja za smanjenje kriminaliteta	<ul style="list-style-type: none"> • Broj razgovora sa svakom podgrupom i broj učesnika • Vrste utvrđenih alternativnih rješenja 	<ul style="list-style-type: none"> • Vrsta i broj aktivnosti koje je provela svaka podgrupa na smanjenju kriminaliteta u zajednici • Porast/smanjenje broja krivičnih djela 	<ul style="list-style-type: none"> • Intervjui sa ženama, muškarcima i religijskim vođama • Policijski izvještaji o krivičnim djelima • Razgovor s policijom • Razgovor sa ženama i muškarcima u fokusnim grupama
Razgovor sa ženama na temu vrsta poruka i aktivnosti koje će se prenijeti na muškarce. Izrada pratećeg materijala.	<ul style="list-style-type: none"> • Širina učešća žena • Količina i vrsta materijala i aktivnosti • Broj muškaraca koji su primili poruke • Kako je materijal doživljen 	<ul style="list-style-type: none"> • Vrsta i broj aktivnosti koje je provela svaka podgrupa na smanjenju kriminaliteta u zajednici • Povećanje/smanjenje broja kriminalnih djela • Povećanje/smanjenje broja smrtnih slučajeva i povreda nanesenih lakim naoružanjem 	<ul style="list-style-type: none"> • Statistički izvještaji o proizvedenim i distribuiranim materijalima • Intervjui sa ženama, muškarcima i religijskim vođama • Policijski izvještaji o krivičnim djelima • Razgovor s policijom • Proizvedeni materijal
Prikupljanje ideja od žena o vrsti materijala koji će se proizvesti i njihovo uključivanje u koncipiranje i proizvodnju			
Sastanci sa relevantnim agencijama na kojima se razmatraju problemi u vezi sa pružem u zajednici i traga se za korektivnim mjerama	<ul style="list-style-type: none"> • Broj sastanaka sa drugim agencijama u vezi s problemom i akcionim planom 	<ul style="list-style-type: none"> • Promjene strategije i prakse agencija 	<ul style="list-style-type: none"> • Izvještaj o aktivnostima drugih agencija
Razgovor sa religijskim, vođama i utvrđivanje nastavnog programa. Obuka za religijske vođe kada se usaglašava prateći materijal. Proizvodnja tog materijala	<ul style="list-style-type: none"> • Broj obučanih religijskih vođa koji su uključeni u aktivnosti • Vrsta i broj aktivnosti i količina i vrsta materijala 	<ul style="list-style-type: none"> • Dokazi o promjeni ponašanja religijskih vođa na način na koji pristupaju problemu posjedovanja i upotrebe oružja • Dokazi o promjenama u znanju, stavovima i ponašanju u široj zajednici 	<ul style="list-style-type: none"> • Statistički izvještaji o proizvedenim i distribuiranim materijalima • Praćenje od strane religijskih vođa • Intervjui žena, muškaraca i religijskih vođa

CILJ 3: PODRŽATI AMNESTIJU ŠIRENJE SVIJESTI O OPASNOSTIMA OD POSJEDOVANJA ORUŽJA KAKO BI SE PODSTAKLA PREDAJA ORUŽJA

Sažet prikaz planirane strategije	<ul style="list-style-type: none"> • Poruke kojima se lobira problem oružja trebaju se uputiti širom zemlje kako bi se ljudi upoznali sa amnestijom i kako bi se podstakli na predaju oružja • Utvrditi aktivnosti na lobiranju kako bi se među ljudima širila svijest o opasnostima od posjedovanja i upotrebe oružja; porukama se treba ohrabriti stanovništvo na predaju oružja • TV spotovi se trebaju fokusirati na amnestiju i na predaju oružja • Prateći materijal će odražavati ideje i potrebe svake grupe
--	--

<p>Primjer ključnih poruka</p>	<p>Odrasli (muškarci, žene)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Oružje je opasno i destabilizira vašu zajednicu i zemlju • Oružje u zajednici dovodi do nasilja i podstiče na kriminal • Izaberite mir i stabilnost i podstaknite vašu zajednicu na predaju oružja <p>Žene</p> <ul style="list-style-type: none"> • Oružje kod kuće može dovesti u opasnost život i sigurnost. Ono vam može usmrtniti dijete a ponekad se kao sredstvo nasilja koristi i protiv žena • Podstaknite svoga muža, tinejdžere i druge stanovnike na predaju oružja <p>Mediji</p> <ul style="list-style-type: none"> • Radio i tv spotovi: ove godine je od oružja poginulo xxx ljudi u vašoj zemlji. Možda neko ko je vama blizak, neko koga poznate? • Ako se ništa ne uradi, ljudi će i dalje ginuti. Molim vas da se zaštitite i da zaštitite svoju porodicu i da postaknete vašu zajednicu na predaju oružja, kako biste živjeli sigurniji život • Vlada će vam pružiti bezbjednost. Pomozite vladi da bi ona vama pomogla. 		
<p>DETALJI O AKTIVNOSTIMA, MATERIJALU I MEDIJIMA</p>	<p>INDIKATORI UČINKA</p>	<p>INDIKATORI UČINKA</p>	<p>METODE VERIFIKACIJE</p>
<p>Sastanci sa nevladinim organizacijama na kojima se usaglašavaju aktivnosti, poruke i materijali</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Broj sastanaka sa nevladinim organizacijama i usaglašen akcioni plan 	<ul style="list-style-type: none"> • Promjene strategije i prakse NVO 	<ul style="list-style-type: none"> • Izveštaji o aktivnostima drugih nevladinih organizacija i njihovi akcioni planovi
<p>Razgovori sa muškarcima da bi se iznašla odgovarajuća rješenja za problem rukovanja oružjem od strane dječaka tinejdžerske dobi. Sastanci sa muškarcima koji su dobrovoljno pristali da provode aktivnosti usmjerene na tinejdžere</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Broj sastanaka sa muškarcima i usaglašena rješenja • Broj i vrsta aktivnosti koje su za tinejdžere utvrdili odrasli muškarci • Broj tinejdžera obuhvaćenih ovom aktivnošću • Kako tinejdžeri doživljavaju ove aktivnosti 	<ul style="list-style-type: none"> • Dokazi o promjenama u znanju, stavovima ili ponašanju tinejdžera • Stepenu učešća u amnestiji 	<ul style="list-style-type: none"> • Fokusne grupe s muškarcima • Intervjui s tinejdžerima • Dokumentarni dokazi o stepenu učešća u amnestiji
<p>Plan za bezbjedniju zajednicu sa ženama kako bi se uključile na distribuciju informacija tinejdžerima i svojim muževima</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Vrsta i obim aktivnosti koje su provele žene sa muževima i sinovima • Omjer u kojem su informacije distribuirane 	<ul style="list-style-type: none"> • Dokazi o promjenama u znanju, stavovima ili ponašanju tinejdžera • Stepenu učešća u amnestiji 	<ul style="list-style-type: none"> • Razgovori i intervjui sa ženama, muškarcima i tinejdžerima • Dokumentarni dokazi o stepenu učešća u amnestiji
<p>Sastanci sa lokalnim medijima i utvrđivanje sadržaja radio spotova. Na centralnom nivou, utvrđivanje sadržaja tv spotova na temu amnestije</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Raspored emitiranja radio i tv spotova • Broj ljudi koji su rtv spotove čuli ili vidjeli 	<ul style="list-style-type: none"> • Dokazi o promjenama u znanju, stavovima i ponašanju onih koji su rtv spotove čuli ili vidjeli • Stepenu učešća u amnestiji 	<ul style="list-style-type: none"> • Medijski izvještaji o emitiranju • Dokumentarni dokazi o stepenu učešća u amnestiji

6 Testiranje na terenu

Poruke, aktivnosti, materijal⁵⁸ i rad sa medijima koji se testiraju na terenu predstavljaju osnovni korak koji omogućava osoblju koje radi na programu da provjeri da li poruke, aktivnosti i materijal odgovaraju kontekstu i da li su relevantni za ciljnu populaciju. Cjelokupni materijal i aktivnosti se moraju testirati na terenu i u skladu s tim izmijeniti, na osnovu rezultata testa. Moguće je koristiti razne metode testiranja poruka⁵⁹, materijala⁶⁰ i aktivnosti i njih trebaju primijeniti osobe koje su angažirane na realizaciji aktivnosti na širenju svijesti o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja:

- Upitnici.
- Opservacija.
- Seminari sa ciljnom grupom.
- Grupne diskusije.
- Okrugli stolovi.
- Predavanje ciljnim grupama ako se priručnik za obuku treba testirati na terenu.

Ključni aspekti koje je potrebno ispitati na terenu obuhvataju:⁶¹

Poruke i materijal:

- Da li su poruke tehnički i kulturološki korektne?
- Da li je materijal privlačan?
- Da li su stil, izgled i vrsta materijala privlačni i interesantni?
- Da li su slike i ilustracije jasne i pravilno shvaćene?
- Da li se ljudi mogu identificirati sa slikama i ilustracijama?
- Da li ljudi mogu pisane poruke pročitati i shvatiti?
- Da li su pisane poruke tačne?
- Da li su kulturološki adekvatne?
- Da li ljudi mogu shvatiti odnos između slika i riječi?
- Kakva je relevantnost poruka za svakodnevni život ljudi?
- Da li ljudi imaju sugestije za promjene?
- Ima li problema u ostvarenju kontakta sa osjetljivim grupama (naprimjer, kako ostvariti kontakt sa ženama u tradicionalnijim/ruralnim sredinama?)

⁵⁸ Vidi *Pregled i preliminarno testiranje komunikacijskog materijala*, 'Komunikacija u programima za širenje svijesti o opasnostima od mina', Međunarodni centar za humanitarno deminiranje, 2002.

⁵⁹ Za dodatne informacije vidi *Preliminarno testiranje poruka i materijala*, 'Usavršavanje komunikacije u programu za širenje svijesti o opasnostima od mina', Međunarodni centar za humanitarno deminiranje, 2002.

⁶⁰ Vidi *Pregled i preliminarno testiranje komunikacijskog materijala*, 'Komunikacija u programima za širenje svijesti o opasnostima od mina', Međunarodni centar za humanitarno deminiranje, 2002.

⁶¹ Djelimično preuzeto iz Međunarodnih smjernica za obrazovanje o opasnostima od kopnenih mina i neeksplozivnih ubojitih sredstava, UNICEF.

Prilog 31: Testiranje na terenu u Albaniji

Na sjeveru Albanije je proveden program hitne edukacije o opasnostima od minsko-eksplozivnih sredstava nakon izbijanja sukoba na Kosovu. Provedeni su preliminarni intervjui sa ženama i muškarcima svih starosnih dobi kako bi se dobile ideje o sadržaju pamfleta. Zatim je urađen nacrt pamfleta i pokazan je ljudima u izbjegličkim kampovima kako bi se utvrdila njegova relevantnost. Ljudi su prethodno istaknuli potrebu za isticanjem opasnih predmeta na koje se može naići na sjeveru zemlje (klaster bombe) te njihovim objašnjenjem i objašnjenjem opasnosti. U toku testiranja na terenu ljudi su istaknuli potrebu za ilustracijom opasnosti na jasniji način, putem pokazivanja slike klaster bombe. Osoblje koje je radilo na programu unijelo je potrebne promjene prije finalne izrade i štampanja pamfleta.

Aktivnosti:

- Da li su aktivnosti relevantne za svaku ciljnu grupu?
- Da li su kulturološki adekvatne?
- Da li su aktivnosti interaktivne i za ljude interesantne?
- Da li ljudi imaju ikakve sugestije za promjene?

Kontrolna lista za testiranje materijala i medija: ⁶²

- Ispitati sve raspoložive i relevantne materijale i informacije.
- Pripremiti uputnike, materijal za testiranje, obrasce za ocjenu, itd.
- Obučiti osoblje.
- Predočiti materijal ciljnoj grupi.
- Ocijeniti odgovore.
- Analizirati rezultate i prodiskutirati o rezultatima.
- Unijeti korekcije, dopune i druge potrebne izmjene.
- Testirati izmijenjeni i dopunjeni materijal.
- Unijeti sve neophodne promjene.
- Ponoviti dva zadnja koraka, ukoliko je potrebno.

7 Provođenje aktivnosti

Kada relevantno osoblje prođe kroz obuku i kada se aktivnosti i materijal definiraju, moguće je pokrenuti program. Ali vodite računa o tome da u toku realizacije programa pratite aktivnosti u skladu sa ciljevima koji su utvrđeni u fazi planiranja (vidi Dio 3.3, 3.5 i 8).

7.1 Ponovno razmatranje plana za bezbjedniju zajednicu

Kao što je to prethodno navedeno, distribucija materijala odnosno predavanje nisu dovoljni za promjenu navika. Vrlo je važno u cijeli proces uključiti i zajednice. Metod plana za bezbjedniju zajednicu može se koristiti i u toku samostalnog obrazovanja o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja i intervencija na razoružanju na mikro nivou kako bi se zajednice uključile u utvrđivanje problema i rješenja za opasnost koje posjedovanje i zloupotreba oružja predstavlja po život.

⁶² Bazirano na Međunarodnim smjernicama za obrazovanje o opasnostima od kopnenih mina i neeksplozivnih ubijitih sredstava, UNICEF.

Plan za bezbjedniju zajednicu počinje jednodnevnim obilaskom ciljnih zajednica (naprimjer sela ili određenog dijela grada). Sastanak se održava sa predstavnikom zajednice kojem se objašnjava cilj posjete i programa. Od njega se traži podrška radu u zajednici. Zatim se organiziraju sastanci sa raznim grupama u zajednici i informacije se prikupljaju putem razgovora o lakom naoružanju i problemu koje ono predstavlja, kako ono utječe na svakodnevni život ljudi i na sezonske aktivnosti, koje su potrebe ljudi i koja su rješenja grupe identificirale u odgovoru na svoje potrebe. Kada se uspostavi povjerenje (možda je potrebno nekoliko puta doći u istu zajednicu i možda je također potrebna i određena doza strpljenja), pripadnici zajednice pripremaju profil zajednice koja je pogođena problemom proliferacije oružja sa aspekta njegove kontrole i smanjenja. Sadržaj obuhvata, između ostalog, i sljedeće:

- a) mapu na kojoj su prikazani dijelovi zajednice koji su pogođeni proliferacijom lakog naoružanja;
- b) ključne grupe;
- c) uzroke i način izazivanja smrti i povreda;
- d) znanje ljudi, stavove i ponašanje;
- e) društvenu funkciju oružja i pravila u zajednici za korištenje oružja; i
- f) profil žrtava, profil korisnika.

Na osnovu profila se vodi diskusija u cilju utvrđivanja plana za bezbjedniju zajednicu. Akcenat se stavlja na promjenu navika, utvrđivanje rizičnog ponašanja, negativne efekte i na traganje za alternativama. Zatim se prema potrebama u zajednici identificiraju ciljne grupe (potrebe su identificirane u toku diskusije) i provode se programi na širenju svijesti o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe oružja u svim grupama, prema potrebama. Zajednica treba naći dobrovoljca koji će kasnije biti obučen u oblasti pokretanja odnosno omogućavanja aktivnosti na kontroli lakog naoružanja. Ta osoba će biti predstavnik programa za širenje svijesti o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe oružja u zajednici i nastaviti će sa razvojem i praćenjem plana za bezbjedniju zajednicu i nakon toga sa aktivnostima na širenju svijesti, u skladu s potrebama zajednice. Dobrovoljac treba imati iskustvo i biti priznat u zajednici koja ga doživljava kao vjerodostojnu osobu od povjerenja. Moguće je naći i više od jednog dobrovoljca ukoliko je to potrebno, u skladu sa dinamikom zajednice. Dobrovoljca i zajednicu će podržavati organizacija koja učestvuje u provođenju utvrđenih rješenja. Također je bitno organizirati i praćenje inicijativa u zajednici kroz redovne sastanke sa dobrovoljcima odnosno predstavnicima sela.

Prilog 32: Integriranje sa drugim aktivnostima i akterima

Upamtite, da bi plan za bezbjedniju zajednicu bio efikasan, potrebno je da razne organizacije ostvare međusobnu saradnju kako bi se udovoljilo potrebama date zajednice. Vidi Dio 2.6.

Dijagram 5: Plan za bezbjedniju zajednicu kao dio programskog ciklusa

Prilog 33: Ka planovima za bezbjedniju zajednicama u Makedoniji

U Makedoniji su u pripremi amnestije lakog oružja u novembru i decembru 2003. godine nevladini aktivisti proveli razgovor u zajednicama koje su prošle kroz sukob u proteklim mjesecima. Prema partnerima NVO Pax Christi/Civil, stanovnici sela su bili relativno otvoreni i zainteresirani za razgovor o problemima u zajednici kao i o potrebama, uključujući i proliferaciju lakog naoružanja – sasvim suprotno od očekivanog. Paralelne strategije otvorenog razgovora u kojim se otvoreno postavlja pitanje o problemima, umjesto da se stanovnicima dijele lekcije, i uključivanja pitanja lakog oružja u općenitiji razgovor o ekonomskim, sigurnosnim i političkim pitanjima, pokazale su se vrlo uspješnim. U ovom slučaju postojanje mirovnog sporazuma (Ohridski okvirni sporazum) pružio je mogućnost razgovora na tu temu. Debate su pokrenute kroz kontakt sa predsjednicima seoskih zajednica i nakon toga kroz sastanke s njima, kao bi se izgradio odnos i objasnili planovi NVO. Vođe seoskih zajednica su potom imenovali kontakt osobu koja je dogovarala naredne sastanke i vodila računa o učešću. U toku diskusije osoblje NVO je uspjela prenijeti mnoge informacije o predstojećoj amnestiji osoba koje posjeduju oružje a koje ga u roku predaju i pokrenuti debatu 'za i protiv' razoružanja. Također, zahvaljujući kontaktima sa domaćim organima nadležnim za pitanja oružja, sigurnosnih snaga iz sastava EUFOR-a i nevladinih organizacija koje rade na pitanjima izgradnje povjerenja i mira, moguće je bolje iskoordinirati aktivnosti i planove rada koje provodi Pax Christi/Civil. UNDP Makedonija se sada nada da će nadograditi rad organizacija kao što su Pax Christi/Civil i saradivati sa domaćim organima zaduženim za pitanja oružja i stanovnicima kako bi se u toku 2004. godine utvrdili planovi za bezbjednije zajednice.

Izvor: Intervju sa Kristinom Nacevom, Pax Christi, 29. septembar 2003.

7.2 Aktivnosti za djecu

Rad sa djecom je generalno lakši nego rad sa odraslima: djeca su obično motivirana i pokazuju interesovanje za učenje i izvođenje novih aktivnosti. Međutim, da bi djeca bila u stanju da usvoje poruke u vezi s lakim naoružanjem, vrlo je važno da učestvuju u aktivnostima. Korištenje interaktivnih metoda kao što su natječaj, kvizovi, pozorišne i lutkarske predstave, crtanje i igre, vrlo je bitno za prijenos poruka i informacija.

Kao što je slučaj sa svim ciljnim grupama, poruke i materijal namijenjen djeci moraju odgovarati njihovim potrebama i okolnostima. Korištenje pristupačnog materijala i aktivnosti koje će djeci omogućiti da ispitaju odnos između lakog naoružanja i drugih pitanja će im vjerovatno pomoći da zadrže ključne poruke. Pokazalo se efikasnim i korištenje dobro poznatog lika za prijenos savjeta na djecu kroz pozorište, komične publikacije, postere i sličan materijal koji se koristi u školama. Lista aktivnosti koje se mogu provesti sa djecom, između ostalog, obuhvata i sljedeće:

- Tradicionalni mediji (naprimjer, pozorište, pričanje priča, pjevanje i ples).
- Prezentacije (naprimjer, drame, pjesme, audiovizuelni i grafički materijal).
- Natječaj u školi, kviz.
- Lutkarske i pozorišne predstave.
- Razgovor među djecom ili djecom i odraslima.
- Igre, igra s ulogama, crtanje, izrada mapa.
- Bezbjedna igrališta – kao bezbjedna alternativa igranju sa oružjem ili u njegovoj blizini.
- Korištenje materijala: komični stripovi, poster, pamfleti, naljepnice, olovke, paketi s hranom, itd.
- Korištenje medija: video, TV spotovi i emisije.
- Slavne ličnosti, poznate javne ličnosti, mirovni aktivisti.

Ovisno o stavovima i nivou znanja u ciljnoj grupi djece, mogle bi se utvrditi različite poruke za djevojčice i dječake. Međutim, kao što je to opisano u gornjem tekstu u Dijelu 5, porukama koje se prenose djeci u toku provođenja aktivnosti uvijek se mora naglašavati jedna poruka: 'Ne

diraj'. Osoblje koje radi na programu može odlučiti da djecu koristi kao kanal za prosljeđivanje informacija svojim vršnjacima ili odraslima kroz aktivnosti poput edukacije 'djeca djeci'.

Prilog 34: Nekoliko bitnih napomena za rad s djecom

1. Da biste naglasili poruku 'ne diraj', u toku edukacije o opasnostima ne rukujte oružjem, municijom i eksplozivnim napravama. Lažno oružje, uključujući i mine, također se ne smiju dirati. Bolje je prilikom korištenja modela za demonstraciju držati oružje u providnim plastičnim kutijama.
2. Budite pažljivi u toku rada s djecom. Njih mogu lako uplašiti negativne informacije i preveliki akcenat na opasnosti po lični život. Vodite računa o redovnim pauzama, neka prijatne poruke i aktivnosti budu isprepleteni sa negativnim i vodite računa da se ne prepadnu niti da ih zatrpate informacijama.
3. Na učenje djece ne utiče najviše škola, nego njihove porodice. Zbog toga je bitno da ne zanemarite roditelje kao ciljnu grupu, kako biste optimizirali efekat poruka koje prenosite djeci, umjesto da poruke budu zanemarene ili negirane kod kuće.

7.3 Aktivnosti za odrasle

Rad sa odraslima je često daleko izazovnije nego što je to rad sa djecom. To je osobito važno za osobe koje posjeduju oružje i bivše borce koji generalno smatraju da su već upoznati s lakim naoružanjem i bezbjednim vidom ponašanja. Ponekad neće biti lako zadobiti poštovanje odraslih, niti dokazati vaše znanje o pitanjima i okolnostima koje vladaju u datoj sredini. Ponekad će vam trebati vrijeme i strpljenje da izgradite kredibilitet. Korektna obuka i priprema (kao i sa djecom) je stoga izuzetno bitna. U mnogim slučajevima su kvalifikacije, spol, starosna dob i etnička pripadnost službenika na terenu osnovni faktor koji treba uzeti u obzir u toku izbora osoba.

Ipak su mnoga pitanja koja važe za djecu također relevantna i za rad sa odraslima. Naprimjer, interaktivne aktivnosti za odrasle su bitne u smislu njihovog angažiranja. Važno je uključiti i roditelje i druge odrasle osobe (posebno žrtve zloupotrebe lakog oružja) jer oni mogu biti kanal prijenosa informacija na druge odrasle osobe i na djecu. Odrasli također mogu biti angažirani i na intervencijama koje su usmjerene na tinejdžere i djecu. To se može postići iniciranjem i organiziranjem aktivnosti na širenju svijesti o opasnostima od zloupotrebe lakog naoružanja. Spisak aktivnosti koje su adekvatne za odrasle, između ostalog, obuhvataju:

- Grupne diskusije.
- Sastanke, okrugle stolove.
- Mapiranje zajednice.
- Tradicionalne medije (naprimjer, pozorište, pričanje priča, pjevanje i ples).
- Prezentacije (naprimjer, predavanja, drame, pjesme, audiovizuelni i grafički materijal).
- Fokusne grupe.
- Sportske i kulturne događaje.
- Izložbe i druge manifestacije.
- Proizvodnju odnosno korištenje materijala i medija (naprimjer, proizvodnja dokumentarnog programa na temu iz stvarnog života).
- Učešće u lokalnim tv i radio emisijama, u novinskim člancima na temu lakog naoružanja.
- Organiziranje i praćenje aktivnosti drugih grupa, naprimjer žene pripremaju aktivnosti za muškarce i djecu; bivši borci/muškarci organiziraju aktivnosti za dječake.
- Korištenje mirovnih aktivista; poznate ličnosti, domaće i strane, itd.
- Korištenje javnih usluga (naprimjer, autobusa) za prenošenje poruka o sigurnosti.

8 Aktivnosti na praćenju i ocjeni i relevantan materijal

Ovaj dio Paketa za podršku širenju svijesti o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja koncentriran je na vrlo bitno pitanje praćenja i ocjene efekta programa. U njemu je definiran osnovni cilj sistema praćenja i ocjene, u sastavu Paketa podrške:

“Utvrđiti da li su grupe angažirane na programu za širenje svijesti o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja u toku intervencije stekle veću svijest, promijenile stavove i navike u pogledu lakog naoružanja, u skladu sa utvrđenim ciljevima programa.”

Praćenje i ocjena predstavljaju oblike prikupljanja informacija. Oni podrazumijevaju slične tehnike, koje se mogu sumirati u četiri metode:

- g) upitnici i istraživanja;
- h) intervjui i razgovor unutar fokusnih grupa;
- i) participatorne tehnike; i
- j) analiza dokaza iz sekundarnih izvora.⁶³

Praćenje i ocjena predstavljaju sastavni dio programskog ciklusa. Kao što je to opisano u Dijelu 3, važno je uspostaviti sisteme praćenja i ocjene u toku faze planiranja svakog programa. Bilo bi korisno napraviti sljedeću razliku između praćenja i ocjene:

Tabela 16: Razlikovanje praćenja od ocjene

	ŠTA SE POD TIM PODRAZUMIJEVA	KADA SE JAVLJA U TOKU PROGRAMSKOG CIKLUSA
Praćenje	Praćenje postizanja napretka ka ostvarenju ciljeva da bi se ustanovilo šta je dobro a šta nije, s tim što je moguća određena prilagodljivost strategije i taktike	Tekuće
Ocjena	Strukturiran i formalan proces pregleda dostignuća da bi se ocijenio stepen djelotvornosti i na osnovu iskustva poboljšale buduće prakse	U određeno vrijeme – za projekte koji traju preko 18 mjeseci, ovo obuhvata srednjoročni pregled i ocjenu koja se provodi po završetku projekta

8.1 Razvoj integriranog pristupa

Okvir za praćenje i ocjenu treba se utvrditi u vezi s ciljevima postavljenim unutar programa. Potrebno je u odnosu na svaki cilj identificirati ključne mjere postizanja napretka ka ostvarenju datog cilja (indikator), kao i izvore informacija (sredstva verifikacije) koji se mogu upotrijebiti za ocjenu. (Vidi Tabelu 15 u Dijelu 5.8 gdje su dati primjeri veze između indikatora i poruka, aktivnosti i materijala).

Sistemi praćenja i ocjene, indikator i sredstva verifikacije se trebaju uspostaviti istovremeno sa utvrđivanjem ciljeva (to jeste, na početku programa za širenje svijesti o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja). Tek će tada biti moguće prikupiti potrebne podatke.

Prednosti tako integriranog pristupa su sljedeće:

⁶³ Slične metode se mogu koristiti i prilikom utvrđivanja i planiranja faza intervencije – vidi Dio 3 i dalje.

- a) ukoliko su sistemi praćenja i ocjene integrirani od samog početka, moguće je prikupiti osnovne podatke, čime se uveliko olakšava praćenje postizanja napretka u toku određenog vremenskog perioda, te mjerenje promjena nastalih zahvaljujući određenoj intervenciji. Ako se istraživanje po pitanju lakog naoružanja provodi i ažurira, neki podaci su već na raspolaganju koje mogu koristiti aktivisti programa u svrhe praćenja i ocjene;⁶⁴
- b) prikupljanje informacija u toku cijelog programa pruža mogućnost stalnog učenja i testiranja logike i djelotvornosti određenog pristupa;
- c) svi problemi i nedostaci utvrđenog programa se mogu rasvijetliti i riješiti – program se može prilagoditi nalazima i zaključcima i mogu se usvojiti različiti pristupi, kada je to moguće i potrebno;
- d) ocjenom se može olakšati učenje na greškama, kao i identificiranje primjera dobre prakse i pažnja se može usmjeriti na uspješne inicijative koje se mogu primijeniti i drugdje; i
- e) kroz prikupljanje, analizu i tumačenje informacija moguće je postići bolje razumijevanje sredine u kojoj se program provodi; prilikom planiranja aktivnosti na lobiranje, izvještajima o provedenoj ocjeni može se privući pažnja na posebna pitanja ili situacije (naprimjer, razmjena iskustva sa drugim nevladinim organizacijama koje djeluju u istoj sredini).

Prilog 35: Praćenje programa pod nazivom 'Za bolje sutra' u Makedoniji

U programu na širenju svijesti o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja pod nazivom 'Za bolje sutra', kojeg je u Makedoniji provodio UNDP Makedonija korištena je kombinacija tehnika masovnih medija, rad lokalne zajednice na nivou vlasti u podršci sakupljanju lakog oružja koje je trajalo 45 dana, u novembru i decembru 2003. godine. Poruke su se prenosile putem video i radio spotova, novinskih oglasa, pamfleta, bedževa, postera, koncerata, karavana i marševa. Na nivou zajednice su uspostavljene 123 lokalne komisije u saradnji sa sedam NVO čije je osoblje pokrenulo aktivnosti i formiralo grupe za rad na uspostavi planova za bezbjednije zajednice. Uspostavljeno je nekoliko sistema za praćenje koji su se međusobno razlikovali. Struktura državne komisije je bila takva da je osiguran redovan tok informacija do osoblja koje je radilo na programu, dok je makedonska Informativna agencija pomogla medijskom praćenju. Gallup organizacija je provodila tromjesečna istraživanja javnog mnijenja.

Izvor: Korespondencija sa Alainom Laponom, službenik UNDP SACIM-a koji radi na širenju svijesti u javnosti.

8.2 Nivoi ocjene

Kao što je to navedeno u gornjem tekstu, sistemi praćenja i ocjene se trebaju utvrditi u odnosu na ciljeve programa. Zbog toga će možda biti potrebno program razmatrati na nekoliko nivoa:

⁶⁴ Gdjegod postoji istraživanje situacije u pogledu lakog naoružanja, aktivisti programa za širenje svijesti o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja imat će otvoreni pristup raznim informacijama u vezi sa distribucijom, efektima i društvenim percepcijama o lakom naoružanju. S obzirom da će se istraživanje provesti prije svake intervencije na razoružanju na mikro nivou u datoj zemlji, ono će obezbijediti barem neke osnovne ideje. Pod uvjetom sa se istraživanje redovno ažurira, ono će pružiti i informacije i promjenama koje se dešavaju u toku intervencije.

Tabela 17: Nivoi ocjene

NIVO OCJENE	SVRHA	TEMELJNA PITANJA KOJA JE POTREBNO ISPITATI
Aktivnosti	Ocjena obima u kojem je program dobro organiziran i resursi iskorišteni uz optimalnu efikasnost	<ul style="list-style-type: none"> • Da li su promovirane poruke one prave poruke? • Da li promovirane poruke dosežu do pravih ljudi?
Rezultati	Utvrđiti promjene u znanju, stavovima i praksama koje se mogu razumno pripisati programu među raznim ciljnim grupama	<ul style="list-style-type: none"> • Ima li naznaka da se znanje, stavovi i vjerovanja mijenjaju? • Ima li naznaka promjena prakse ili ponašanja?
Efekat	Ispitati kako je program intervencije unio suštinsku promjenu u život nekih ljudi, naprimjer, u smislu nivoa fizičke sigurnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Kakav je efekat intervencije u smislu promjena u sigurnosnoj situaciji, smanjenju broja žrtava, itd.?

Često će različiti ciljevi programa biti prisutni na sva tri nivoa, s tim što je kod srednjoročnih programa potrebno obratiti pažnju na postignute rezultate.

8.3 Prikupljanje, analiza i razmjena utvrđenih rezultata: participatoran pristup

- s obzirom da će povratne informacije o djelotvornosti programa prije svega dolaziti iz zajednica pogođenih proliferacijom lakog naoružanja, vrlo je važno da osobe koje rade na utvrđivanju programa za širenje svijesti o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja uključe predstavnike tih zajednica u utvrđivanje okvira za praćenje i ocjenu. Kada sistemi za praćenje i ocjenu nisu utvrđeni u saradnji sa lokalnim zajednicama, najvjerovatnije će kvalitet prikupljenih informacija biti loš;
- prilikom prikupljanja i analize informacija, osobe koje rade na provođenju programa će trebati pažljivo oslušnuti stavove drugih i biti spremne na objektivno tumačenje informacija, čak i ako ili kada prikupljeni podaci i informacije ne odgovaraju njihovom gledištu i iskustvu;
- praćenje i ocjena imaju bitnu ulogu u jačanju partnerstva između organizacija koje rade na provođenju programa i lokalnih zajednica i između organizacije koja radi na provođenju programa i drugih agencija i institucija koje su aktivne u relevantnim zajednicama. Ocjenom bi se trebalo prije svega osigurati da svi akteri imaju mogućnost da iskažu svoje mišljenje i daju ocjenu o aktivnostima koje agencija provodi, kao i o svemu onome što one sa sobom nose;
- praćenje i ocjena se ne odnose samo na prikupljanje i analizu informacija; oni se prije svega odnose na razmjenu informacija. Stoga su potrebni sistemi od samog početka ne samo da bi se interno doznali rezultati, nego da bi se podijelili sa drugima kojima bi svakako takve informacije dobro došle. Ovaj princip se odnosi i na aktiviste programa i na domaće organe koji bi trebali pratiti i ocijeniti inicijativu na razoružanju na mikro nivou koju inače koordiniraju, te objaviti rezultate skupa sa rezultatima istraživanja; i
- ocjena predstavlja ključno sredstvo za jačanje odgovornosti ključnih aktera, uključujući i namjeranih korisnika, donatora i partnerskih organizacija.

8.4 Jednostavan okvir za praćenje i ocjenu: izbor metoda verifikacije

Ključni princip ocjene je da bi sistemi praćenja i ocjene trebali biti što jednostavniji. Potrebno je mjeriti samo važne stvari (što ne znači samo one stvari koje se lako mogu izmjeriti), kako bi se

prikupili dokazi da je određeni program doprinio stvaranju promjena u znanju, stavovima i navikama, te ovisno o strategiji programa, i promjena u institucionalnoj politici i praksi.

Međutim, male su vjerovatnoće da će se samo ocjenom doći do potrebnih informacija i da će ona ostati nepristrasna. U gotovo svim slučajevima će biti potrebna mješavina kvalitativnih i kvantitativnih informacija:

Tabela 18: Poređenje kvalitativnih i kvantitativnih informacija

VRSTA INFORMACIJA	PRIMJER METODE	KADA SE KORISTI	KOMENTAR
Kvalitativne	Intervjui i radionice, opservacije	Ispitati stavove, vjerovanja, osjećanja i ponašanja	Prikupljene informacije pružaju dublje razumijevanje situacije, ali su subjektivne i trebaju se pažljivo tumačiti
Kvantitativne	Upitnici i istraživanja	Izmjeriti mišljenja i druge podatke statistički	Kada se pravilno provedu, informacije se mogu prikupiti od velikog broja ljudi s tim da se uvijek daje površna slika prave situacije

U Tabeli 19. se nalazi primjer okvira za identificiranje potencijalnih izvora informacija (vidi i Aneks C-F):

Tabela 19: Potencijalni izvori informacija za verifikaciju

SREDSTVA VERIFIKACIJE	KADA SE KORISTE	POTREBNI RESURSI
Upitnici i istraživanja	Koriste se za prikupljanje statističkih podataka posebno u vezi sa znanjem, stavovima, praksama i ponašanjem ciljnih grupa (kao u KAP istraživanju čiji je primjer dat u Aneksu C)	Potreban veliki broj terenskih radnika i stručni nadzor. Troškovi mogu biti vrlo visoki ako su potrebni statistički podaci, s tim što su manji ako su dovoljni indikativni dokazi.
Intervjui i fokusne grupe	Takve metode se najbolje koriste za detaljnije istraživanje razumijevanja ciljnih grupa i njihovog osjećanja o problemima, rješenjima i napretku, kao i o preprekama daljnjem napretku.	Potreban angažman stručnjaka koji mogu tumačiti odgovore i rezultate analiza. Troškovi mogu biti visoki i srednji zbog vremenski intenzivnog pristupa.
Participatorne metode One obuhvataju, naprimjer: <ul style="list-style-type: none"> • Rangiranje i vježbe • Slike i mape kao polazište za stimuliranje razgovora u zajednici • Usmene iskaze 	Utvrđivanje i realizacija plana za bezbjedniju zajednicu ovisi o učešću zajednice; u ovoj situaciji važno je koristiti participatorne metode kojim se ocjenjuje projekat i obim u kojem su ciljevi ostvareni.	Potrebno je učešće stručnjaka i zajednice. Troškovi mogu biti visoki i srednji zbog vremenski intenzivnog pristupa.

SREDSTVA VERIFIKACIJE	KADA SE KORISTE	POTREBNI RESURSI
<p>Analiza dokaza iz sekundarnih izvora Među izvorima su:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Statistički podaci o žrtvama i drugi relevantni podaci • Akademske studije • Izvještaji agencija • Analiza obrade pitanja lakog naoružanja u medijima i kako se to mijenja, ako se upće mijenja 	<p>Cijeli niz drugih informacija i podataka se može dodati uz prikupljene informacije u zajednicama, čime se pruža bolja slika i važan kontekst</p>	<p>Ovise o korištenim izvorima i njihovoj dostupnosti</p>

8.5 Komparativne prednosti i nedostaci različitih metoda ocjene

Kao što je to prikazano u Tabeli 20⁶⁵, različiti pristupi koji su sumirani u gornjem tekstu imaju razne prednosti i nedostatke. Kako bi ocjena bila što informativnija i korisnija, normalno je da je potrebno uvesti čitav spektar različitih načina verificiranja. Moguće je provesti ocjenu balansa između raznih metoda prema relativnom značaju raznih kriterija ocjene koji su dati u nižoj tabeli (naprimjer, kada se učešće ocjenjuje, veći akcenat na kvalitativne tehnike, ali kada se traga za pukim brojčanim podacima, akcenat se stavlja na istraživanje i upitnike). U svim slučajevima najbolji pristup je uključivanje i kvalitativne i kvantitativne metode.

Tabela 20: Prednosti i nedostaci raznih metoda ocjene

KRITERIJI ⁶⁶	UPITNICI	INTERVJUI I FOKUSNE GRUPE	PARTICIPATORNE METODE
Pokrivenost	Visoka	Srednja	Srednja
Reprezentativnost	Visoka	Srednja	Srednja
Lakoća objedinjavanja i sinteze podataka	Visoka	Srednja	Srednja / Niska
Mogućnost sakupljanja kvalitativnih informacija	Niska	Visoka	Visoka
Mogućnost vođenja uzročnih procesa	Niska	Visoka	Visoka
Mogućnost razumijevanja kompleksnih procesa	Niska	Srednja	Srednja
Mogućnost uviđanja raznih percepcija i saznavanja stajališta žena i ugroženih kategorija	Niska	Srednja / Visoka	Srednja / Visoka
Mogućnost uviđanja neočekivanih ili negativnih efekata	Visoka	Visoka	Visoka
Mogućnost identificiranja i naglašavanja potreba	Niska	Visoka	Visoka
Povećan nivo učešća	Niska	Visoka	Vrlo visoka
Vjerovatnoća povećanja odgovornosti prema namjeravanim korisnicima	Niska	Visoka	Visoka
Mogućnost doprinosa izgradnji kapaciteta ključnih aktera	Niska	Visoka	Vrlo visoka

⁶⁵ Preuzeto i prilagođeno sa web stranice www.microfinancegateway.org/impact/method/tool1_2_1.doc

⁶⁶ Ova tabela ne sadrži podatke u vezi sa ispunjavanjem kriterija za sekundarne izvore, jer u svakom slučaju odgovori ovise o izvoru.

Aneks A **(Informativni sadržaj)** **Uvjeti i definicije**

A.1.1

Lobiranje

Podrška javnosti, preporuke ili pozitivan publicitet u cilju eliminiranja ili barem smanjenja opasnosti ili posljedica upotrebe lakog naoružanja.

A.1.2

Angažman zajednice

U kontekstu lakog naoružanja, angažman zajednice se odnosi na: *proces koncipiran tako da su potrebe i prioriteti zajednica pogođenih proliferacijom lakog naoružanja stavljene u središte planiranja, provođenja i praćenja kontrole lakog naoružanja i drugih sektora.*

Napomena: Angažman zajednice se bazira na razmjeni informacija i podrazumijeva učešće zajednica u procesu odlučivanja o prioritetima kontrole lakog naoružanja. Na taj način kontrola lakog naoružanja postaje inkluzivna, fokusira se na zajednicu i osigurava maksimalno učešće svih segmenata zajednice. Angažman se odnosi na zajedničko planiranje, realizaciju, praćenje i ocjenu projekata.

Napomena: Kroz svoj angažman zajednice također učestvuju i u utvrđivanju posebnih prijelaznih sigurnosnih strategija kojim se promoviraju pojedinačne i promjene u zajednici. Time se smanjuju posljedice upotrebe lakog naoružanja na pojedince i cijelu zajednicu sve dok se opasnost u potpunosti ne eliminira.

Napomena: To je jedan od glavnih strateških principa razoružanja na mikro nivou.

A.1.3

Ocjena

Proces kojim se nastoji, koliko god je moguće, više sistematično i objektivno utvrditi prednosti, relevantnost, vrijednost i efekat intervencije.

A.1.4

Razoružanje na mikro nivou

Praćenje, sakupljanje, kontrola i uništenje ličnog naoružanja, municije i eksplozivnih sredstava i lakog naoružanja u posjedu boraca, često i civila. Podrazumijeva utvrđivanje programa za upravljanje oružjem.

A.1.5

Praćenje

U kontekstu razoružanja na mikro nivou, ovaj termin se odnosi na: *ovlašteno praćenje od strane kvalificiranog osoblja lokaliteta, aktivnosti i procesa bez preuzimanja odgovornosti za predmet praćenja. Praćenje se često vrši u cilju provjere saglasnosti sa poduhvatima, procedurama i standardnim praksama i često podrazumijeva vođenje zabilježki i izvještavanje, kao i eventualno preusmjeravanje aktivnosti.*

A.1.6

Državni organ

U kontekstu lakog naoružanja, ovaj termin se odnosi na vladin resor odnosno resore, jednu ili više organizacija odnosno institucija u zemlji zaduženim za reguliranje, upravljanje i koordinaciju aktivnosti na kontroli i smanjenju lakog naoružanja.

A.1.7

Informiranje javnosti

Informacije se objavljuju u cilju potpunog informiranja javnosti o tačnim uvjetima intervencije na smanjenju lakog naoružanja, čime se povećava razumijevanje javnosti i dobija njena podrška.

Napomena: U kontekstu intervencije na smanjenju lakog naoružanja, cilj informiranja javnosti je da javnost bude u potpunosti informirana o tačnim uvjetima intervencije.

Napomena: Informiranje javnosti predstavlja pristup masovne mobilizacije putem koje se daju informacije o problemu u vezi s **lakim naoružanjem**.

Napomena: U vanrednim situacijama, zbog vremenskog ograničenja i nedostatka preciznih podataka, to je najpraktičniji metod prijenosa informacija o sigurnosti. U drugim situacijama se informiranjem javnosti može podržati komunikacija sa zajednicom i njen angažman.

A.1.8

Faza upoznavanja

Period svakog programa na širenju svijesti o opasnostima od posjedovanja i upotrebe lakog naoružanja koji je integriran u šemu sakupljanja ili registracije oružja i traje prije početka kampanje u vezi s amnestijom ili registracijom. Namjera faze senzitivizacije je da se javnost upozna sa potrebom predaje oružja.

A.1.9

Lako naoružanje

Ubojite konvencionalne vrste vojne opreme koju borci lično nose ili prenose u lakom vozilu, koje ne zahtijevaju značajnu logističku podršku niti održavanje (definicija SEESAC-a)

Napomena: Ne postoji usaglašena definicija lakog naoružanja. Zajednička alternativa definiciji SEESAC-a je definicija iz izvještaja UN-ovog odbora stručnjaka iz 1997. godine prema kojoj lako naoružanje podrazumijeva oružje kalibra ispod 100 mm, dok je lično oružje oružje namijenjeno za ličnu upotrebu, a lako oružje je oružje namijenjeno za upotrebu od strane nekoliko osoba koje djeluje kao posada. U lično naoružanje spadaju revolveri, automatski pištolji, puške, karabin, poluautomatske puške, bacači raketa, ručni protivavionski i protivtenkovski mitraljezi, bestrzajni mitraljezi, ručni bacači protivtenkovskih raketa i raketni sistemi, prenositi bacači protivavionskih raketnih sistema i minobacači kalibra ispod 100 mm. Municija i eksplozivna sredstva za lično i lako naoružanje također su obuhvaćeni pojmom 'lako naoružanje'. Tu spadaju meci za lično naoružanje, granate i rakete za lako naoružanje, protivpješadijske i protivtenkovske granate, kopnene mine, eksplozivi, prenosivi kontejneri sa raketama ili granate za jednokratne protivavionske i protivtenkovske sisteme.

A.1.10

Lobiranje problema u vezi s lakim naoružanjem

Program aktivnosti u cilju podizanja problema i pitanja u vezi s lakim naoružanjem na nivo opće javnosti i organa vlasti, medija, vlasti i njihovih institucija kako bi se postigle promjene na institucionalnom i individualnom nivou.

Napomena: Ove vrste aktivnosti također podrazumijevaju kampanje u kojima se ističu problemi i pitanja u vezi s lakim naoružanjem u cilju podsticanja ljudi na predaju oružja. Lobiranje se često provodi u podršci programima za sakupljanje oružja.

A.1.11

Širenje svijesti o posljedicama neadekvatne kontrole lakog naoružanja (program)

Program aktivnosti koje se preduzimaju u cilju minimiziranja i, gdje je to moguće, eliminiranja negativnih posljedica neadekvatne kontrole lakog naoružanja putem odgovarajuće kombinacije obrazovanja o opasnostima od posjedovanja i upotrebe lakog naoružanja, lobiranja problema i pitanja u vezi s lakim naoružanjem i informativnih kampanja, paralelno uz druge interventne programe u cilju promjene navika i omogućavanja postizanja odgovarajućih alternativnih dugoročnih rješenja.

Napomena: Gdje god postoje, operativni ciljevi inicijative na kontroli ručnog i lakog naoružanja na državnom nivou diktiraju odgovarajuću vrstu aktivnosti na širenju svijesti o posljedicama neadekvatne kontrole lakog naoružanja.

Napomena: Širenje svijesti o posljedicama neadekvatne kontrole lakog naoružanja predstavlja pristup masovne mobilizacije kojim se prenose informacije o opasnostima koje lako naoružanje predstavlja za pojedince i zajednicu, pitanjima i rješenjima. To može biti formalno i neformalno obrazovanje i mogu se koristiti masovni mediji.

A.1.12

Obrazovanje o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja

Proces kojim se promovira usvajanje bezbjednijih vidova ponašanja od strane rizičnih grupa ili osoba koje posjeduju lično i lako naoružanje putem informiranja ljudi o opasnostima koje ručno i lako naoružanje predstavlja i njihovog educiranja o alternativama i bezbjednijem postupanju.

Napomena: Obrazovanje o opasnostima od posjedovanja i upotrebe lakog naoružanja se može provesti kao samostalna aktivnost, u sredinama u kojima se ne provode aktivnosti na sakupljanju oružja. Ako će se amnestija uvesti u kasnijoj fazi, tada je potrebno provesti aktivnosti na obrazovanju od opasnosti od posjedovanja i upotrebe ručnog i lakog naoružanja kako bi se osigurala bezbjednost svih aktera. Tim aktivnostima će se također omogućiti i drugim komponentama kampanje na širenju svijesti o posljedicama neadekvatne kontrole da budu djelotvorne, kroz korištenje mreža, sistema i metoda u sastavu programa za obrazovanje o opasnostima od posjedovanja i upotrebe lakog naoružanja i prilagođavanja sadržaja u skladu s tim.

Napomena: Obrazovanje o opasnostima od posjedovanja i upotrebe ručnog i lakog naoružanja predstavlja bitnu komponentu kontrole lakog naoružanja.

A.1.13

Istraživanje (istraživanje u vezi s lakim naoružanjem)

Sistematičan i logičan proces kojim se utvrđuje priroda i obim proliferacije lakog naoružanja i njenog efekta na region, državu ili zajednicu kako bi se obezbijedili precizni podaci i informacije o bezbjednoj, djelotvornoj i efikasnoj intervenciji odgovarajuće organizacije.

A.1.14

Istraživanje distribucije ručnog naoružanja

Komponenta istraživanja u vezi s lakim naoružanjem u okviru koje se prikupljaju podaci o vrstama, kvantitetu, vlasništvu, distribuciji i kretanju lakog naoružanja u zemlji i regionu, paralelno sa analizom domaćih resursa koji se mogu upotrijebiti za rješavanje problema.

A.1.15

Istraživanje posljedica ručnog naoružanja

Komponenta istraživanja u vezi s lakim naoružanjem u okviru koje se prikupljaju podaci o zajednici i socijalnom i ekonomskom razvoju.

A.1.16

Istraživanje percepcije o ručnom naoružanju

Komponenta istraživanja u vezi s lakim naoružanjem u okviru koje se prikupljaju kvalitativne i kvantitativne informacije putem fokusnih grupa, intervjuva i istraživanja u domaćinstvu o stavovima lokalne zajednice o lakom naoružanju i eventualnim intervencijama.

A.1.17

Neeksplozirana ubojita sredstva (NUS)

Eksplzivna sredstva u koja je stavljen fitilj, upaljač ili osigurač ili su na neki drugi način pripremljena za upotrebu ili su već upotrijebljena. Takva sredstva su ispaljena, izbačena ili lansirana ali nisu eksplozirala usljed slabe funkcije ili loše izrade ili iz bilo kojeg drugog razloga (IMSA glosar).

A.1.18

Oružje se takmiči s razvojem

Direktno povezivanje dobrovoljne predaje ručnog i lakog naoružanja u zajednici koja je ušla u natječaj u zamjenu za dogovoreni dio razvoja male infrastrukture koji podržavaju legalne vlasti, međunarodne organizacije ili nevladine organizacije.

A.1.19

Oružje u zamjenu za razvoj

Indirektna veza između dobrovoljne predaje ručnog i lakog naoružanja od strane zajednice u cijelosti u zamjenu za održiv razvoj infrastrukture koji podržavaju legalne vlasti, međunarodne organizacije ili nevladine organizacije.

A.1.20

Oružje u zamjenu za ekonomski podsticaj

Direktna veza između dobrovoljne predaje ručnog i lakog naoružanja od strane građana u zamjenu za odgovarajući materijal koji obezbjeđuju legalne vlasti, međunarodne organizacije ili nevladine organizacije.

Aneks B (Informativni sadržaj) Efekat i posljedice ručnog i lakog naoružanja

Preko hiljadu fabrika se bavi proizvodnjom ručnog naoružanja i najmanje 98 zemalja posjeduje kapacitet za proizvodnju ručnog naoružanja i municije. Najčešće se računa da na svijetu ima 600 miliona komada ručnog i lakog naoružanja (i legalnog i ilegalnog) i da od tog broja svake godine život izgubi 500.000 ljudi, od toga 200.000 u 'mirnim' zemljama.⁶⁷ Takve statističke podatke je vrlo teško sakupiti i oni su po svom karakteru nepouzdana. Međutim, veličina i karakter problema se ne dovode u sumnju. Trenutno nekoliko stotina miliona ručnog i lakog oružja je u prometu širom svijeta, i oni igraju veliku ulogu u sukobima, nasilju i stanju nesigurnosti. Osim smrtnih slučajeva, vatreno oružje se koristi za nanošenje povreda, sakaćenje, terorisanje i raseljavanje još nekoliko miliona ljudi. Iako je teško tačno odrediti ljudske, socijalne i ekonomske posljedice proliferacije i zloupotrebe ručnog i lakog naoružanja, efekat i posljedice se općenito mogu opisati na sljedeći način:

1. Podrivanje procesa razvoja u određenoj zemlji, regionu ili zajednici

- Resursi se troše na sigurnost odnosno na oružje umjesto na razvoj;
- Uvjetuju se strana ulaganja, dodjela vladinih sredstava;
- Negativan utjecaj na turizam;
- Prekida se sistem prijevoza i onemogućava pristup osnovnim potrebama, poljoprivrednoj i industrijskog proizvodnji; i
- Humanitarne i razvojne agencije moraju ograničiti svoje djelovanje iz sigurnosnih razloga.

2. Podsticanje nasilja, nesigurnosti i nestabilnosti

- Povećanjem nasilja, to jeste oružanim pljačkama, agresijom, ubistvima, nanošenjem povreda, zastrašivanjem, kidnapovanjem, povećanjem napetosti u zajednicama, podsticanjem nasilnih umjesto mirnih rješenja problemima;
- Povećanjem nezakonite trgovine i razbojništva;
- Podrivanjem 'vladavine prava' i mogućnosti održavanja mira;
- Povećanjem opasnosti od terorizma; i
- Omogućavanjem trgovine drogama, koja se ne može odvijati bez ogromne rasprostranjenosti ručnog i lakog naoružanja. Na primjer, trgovina makom i obrađenim heroinom preko pakistansko-afganistanske granice je direktno povezana sa ogromnom trgovinom ilegalnog oružja.

Prilog B.1: Razbojništvo u Nikaragvi

U poređenju sa drugim zemljama u Centralnoj Americi koje su izašle iz rata, u Nikaragvi su se odvijale i još uvijek uveliko odvijaju aktivnosti organiziranih i poluorganiziranih oružanih grupa i ruralnih bandi koje se bave organiziranim kriminalom, pljačkom, kidnapovanjem, zastrašivanjem i miješanjem u lokalnu politiku u pograničnoj zoni.

Izvor: Efekti zloupotrebe ručnog oružja u Centralnoj Americi, Istraživanje ručnog oružja, oktobar 2002.

⁶⁷ Godišnjak na temu ručnog naoružanja, 2002. Također vidi 'Humanitarstvo u opasnosti: humanitarne posljedice lakog naoružanja'.

3. Doprinos kršenjima ljudskih prava i međunarodnog humanitarnog prava

- Ubijanje i ranjavanje civila u toku rata predstavlja teško kršenje međunarodnog humanitarnog prava. Osnovni principi međunarodnog humanitarnog prava odnose se na zaštitu civila i zabranu upotrebe oružja protiv civila (Ženevske konvencije iz 1949. i Protokoli iz 1977).⁶⁸
- Dostupnost ručnog oružja predstavlja prijetnju osnovnim ljudskim pravima kao što su pravo na život, slobodu i ličnu sigurnost (član 3. UN Deklaracije o ljudskim pravima).

Prilog B.2: Ljudska prava u Kolumbiji

U Kolumbiji je vatreno oružje doprinijelo povećanju kršenja ljudskih prava kroz nasilne nestanke ljudi (309 takvih slučajeva u toku prvih 9 mjeseci 1999.) i uzimanje taoca (2,946 prijavljenih slučajeva u 1999.).

Izvor: Humanitarne aktivnosti pod prijetnjom: Humanitarni efekat ručnog i lakog oružja, Poseban izvještaj, Istraživanje ručnog oružja, juli 2001.

4. Nanošenje fizičke štete osobama i imovini, kao i psihološki efekti

- Rana smrt, povrede i invaliditet utiču na cijelu porodicu, produktivan kapacitet ljudi i zajednica i predstavljaju dodatno opterećenje zdravstvenim sistemima (u svim fazama: prva pomoć, hirurški zahvati, medicinsko praćenje, rehabilitacija). Stoga nasilje postaje osnovno pitanje javnog zdravstva.
- Psihološki efekti na odrasle osobe i djecu koja su svjedoci ili su bili uključeni u nasilje; u nekim sredinama je lako naoružanje omogućilo eksploataciju djece kao vojnika.
- Samoubistva: postoji veza između posjedovanja vatrenog oružja i namjerno izazvane smrti u industrijaliziranim zemljama. Samonanošenje povreda vatrenim oružjem često se vrši pod utjecajem drugih ljudi ili usljed međuljudskih sukoba.
- Fizički rizik zbog prisustva nestabilne municije i eksplozivnih sredstava.

Prilog B.3: Nestabilna municija

2000. godine je u El Salvadoru eksplodiralo vojno skladište. Povrijeđeno je 40 osoba i oštećeno 725 kuća i tri naselja. To se često dešava širom svijeta, i to u znatnoj mjeri svake godine.

Izvor: Efekti zloupotrebe ručnog oružja u Centralnoj Americi, Istraživanje ručnog oružja, oktobar 2002.

5. Uzrok kretanjima stanovništva

- U nekim situacijama dostupnost oružja i nasilje izazvano upotrebom oružja imaju i sekundarne posljedice kao što je prisilna migracija ljudi (eksterna i interna). U Kolumbiji, naprimjer, postoji jaka veza između masakra izvršenog vatrenim oružjem ili "političkog ubijanja" i prisilnog raseljavanja.⁶⁹

⁶⁸ Također vidi "Raspoloživost oružja i situacija u kojoj se nalaze civili u oružanom sukobu", MKCK.

⁶⁹ Humanitarstvo u opasnosti: humanitarne posljedice lakog naoružanja, poseban izvještaj o istraživanju stanja u vezi s ručnim naoružanjem, juli 2001.

6. **Podrivanje legalne trgovine oružjem**

- Ukupni rezultat nelegalne proizvodnje oružja i distribucije je negativan za legalnu trgovinu oružjem jer jeftino oružje na crnom tržištu podriva potražnju na legalnim tržištima. Računa se da je u Pakistanu prodato oko 18 miliona komada lakog oružja na ilegalan način. Naprimjer, ilegalni proizvođači u plemeskoj provinciji na sjeverozapadu uz granicu 'Darra Adam Khel' ima veliki udio u tržištu, čime se nanose veliki gubici privatnoj industriji u zemlji.⁷⁰

7. **Višestрани efekat na zajednice i odnose među zemljama**

- Pojedinci i zajednice nabavljaju oružje uglavnom u svrhu samozaštite. Naprimjer, u mnogim dijelovima Jugoistočne Evrope osobe su reagirale na pogoršanje sigurnosne situacije nabavkom oružja ili angažiranjem privatnih zaštitarskih firmi.⁷¹
- Dostupnost ručnog i lakog naoružanja doprinosi "kulturi posjedovanja oružja" i podstiče kulturu nasilja čime se na društvo negativno utiče iz više aspekata. U Centralnoj Americi, naprimjer, ručno i lako oružje uveliko dolazi iz zemalja pogođenih sukobom, El Salvadora, Gvatemale i Nikaragve, i završava u mirnim zemljama: Kosta Rika, Honduras, Meksiko i Panama.⁷²

---

⁷⁰ Korespondencija sa Zahidom Hussein, Fondacija 'Održivi resursi', Islamabad, avgust 2003.

⁷¹ Razgovor sa predstavnicima SEESAC-a, juli 2003.

⁷² Posljedice zloupotrebe ručnog naoružanja u centralnoj Americi, istraživanje situacije u pogledu ručnog naoružanja, oktobar 2002.

Aneks C (Informativni sadržaj) KAP upitnici, objašnjenje i smjernice

KAP⁷³ upitnik predstavlja primjer mogućeg metoda prikupljanja informacija u raznim fazama programa za širenje svijesti o posljedicama neadekvatne kontrole lakog naoružanja. Ovo je samo primjer i upitnik se ne bi trebao koristiti bez izmjena kako bi odgovarao ciljevima programa i kontekstu i kulturi sredine u kojoj se upitnik provodi. U svakom slučaju, potrebno je upitnik prethodno testirati kako biste bili sigurni da pitanja odgovaraju kulturološkim očekivanjima i historiji zajednice.

Ime osobe koja vodi intervju _____	Organizacija _____		
Lokacija _____	Datum ___/___/___	Vrijeme početka _____	Vrijeme završetka _____

Predstavite sebe, vašu organizaciju i svrhu upitnika. Naglasite da su odgovori anonimni.

1. U poređenju sa stanjem od prije godinu dana, koliko se u vašoj zajednici promijenila sigurnosna situacija?

- Sigurnost je povećana
- Sigurnost je ostala na istom nivou
- Sigurnost se pogoršala
- Ne znam
- Bez odgovora

2. Da li smatrate da ste sigurniji ili manje sigurni ako posjedujete oružje kod kuće?

Osoba:

- Sigurnija
- Manje sigurna
- Nema razlike
- Ne znam
- Bez odgovora

Porodica:

- Sigurnija
- Manje sigurna
- Nema razlike
- Ne znam
- Bez odgovora

Zajednica:

- Sigurnija
- Manje sigurna
- Nema razlike
- Ne znam
- Bez odgovora

3. Da li smatrate da prisustvo oružja u zajednici utiče na ekonomski razvoj i životni standard u vašoj zajednici?

- Povećava mogućnosti razvoja i životni standard
- Nema uticaja
- Smanjuje mogućnosti razvoja i životni standard
- Ne znam
- Bez odgovora

⁷³ Znanje, stavovi, prakse.

4. Da li ste čuli da je pitanje posjedovanja i upotrebe oružja pokrenuto u zadnjih godinu dana na bilo koji od sljedećih načina?

- U toku razgovora u zajednici
- Pomenuli su ga prijatelji ili susjedi
- Pokrenule su ga religijske vođe
- Pokrenule su ga nevladine organizacije
- Putem medija
- Drugo
(Precizno navesti) _____

5. Koje ste poruke uopće čuli u vezi s oružjem (ručnim ili lakim naoružanjem)? (samostalan opis)

_____

6. Na šta su se poruke odnosile:

- Opasnost od oružja
- Posljedice koje oružje može ostaviti na razvoj zajednice
- Potrebu za bezbjednijim ponašanjem prilikom rukovanja oružjem
- Prednosti šema sakupljanja oružja
- Početak i kraj amnestije lakog oružja

7. Koje ste od niženavedenih poruka čuli? (sa liste) ⁷⁴

		DA	NE	NISAM SIGURAN
A	<i>“Svo oružje, municija i eksplozivna sredstva su opasni. Njihova namjera je da ubiju.”</i>	☐	☐	☐
B	<i>“Ne ostavljajte oružje na javnim mjestima čime biste doveli druge, posebno djecu u opasnost.”</i>	☐	☐	☐
C	<i>“Oružje nije za zabavu. S njim se ne igrajte.”</i>	☐	☐	☐
D	<i>“Kadgod uzimate oružje, uvijek mislite da je napunjeno i opasno.”</i>	☐	☐	☐
E	<i>“Vaša djeca grade bolju budućnost – pomozite im da je grade bez oružja.”</i>	☐	☐	☐
F	<i>“Neki još uvijek misle da je popularno imati pušku ili pištolj, ali je vrijeme gunmena iza nas.”</i>	☐	☐	☐
G	<i>“Oružje kod kuće može ubiti vašu djecu i nadu u budućnost. Razgovarajte sa svojim susjedima i prijateljima i pomozite da ovu poruku svi čuju.”</i>	☐	☐	☐
H	<i>“Od 1. marta do 30. septembra na snazi će biti amnestija za sve koji predaju ilegalno oružje, municiju i eksplozivna sredstva.”</i>	☐	☐	☐
I	<i>“Da biste dobili listić i natjecali se u lutriji u vezi s lakim naoružanjem, morate predati barem jedan komad oružja u ilegalnom posjedu.”</i>	☐	☐	☐

8. Kako biste opisali nivo posjedovanja oružja u vašoj zajednici?

_____

⁷⁴ A-D su primjeri poruka o obrazovanju o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja, E-F su primjeri poruka vezanih za lobiranje koje prate poruke u vezi sa sakupljanjem oružja, dok se poruke pod G-H mogu svrstati u domen komponente informiranja javnosti (o opasnostima od posjedovanja lakog naoružanja) u okviru intervencije na razoružanju na mikro nivou.

- Bukvalno svako ima oružje
- Puno ljudi ima oružje
- Mali broj ljudi ima oružja
- Gotovo da i nema oružja
- Nema oružja
- Ne znam
- Bez odgovora

9. Ko posjeduje oružje u vašoj zajednici?

- I muškarci i žene podjednako, mladi i stari
- Svi muškarci
- Samo stariji muškarci
- Samo mlađi muškarci
- Žene možda drže oružje u odsustvu muškaraca

10. U odnosu na vrijeme od prije godinu dana, da li smatrate da se broj oružja prisutnog u vašoj zajednici promijenio?

- Broj se smanjio
- Broj se povećao
- Broj je otprilike isti
- Ne znam
- Bez odgovora

11. Ako se uvede amnestija kako bi građani mogli nekažnjeno predati oružje koje ilegalno posjeduju, smatrate li da bi takva inicijativa bila:

- Vjerovatno vrlo uspješna
- Vjerovatno donekle uspješna
- Vjerovatno neuspješna
- Ovisi (naprimjer, o situaciji u vrijeme sakupljanja oružja i o vrsti šeme sakupljanja)
- Ne znam
- Bez odgovora

Spol ispitanika	☐ M	☐ Ž				
Starosna dob ispitanika	☐ 13-19	☐ 20-29	☐ 30-39	☐ 40-49	☐ 50-59	☐ 60+
Etnička pripadnost ispitanika	[Često neće biti potrebno pitati za etničku pripadnost ispitanika, jer će to biti očigledno na osnovu jezika ili lokacije. Međutim, to je bitna varijabla koja se treba zabilježiti u toku istraživanja]					
Lokacija	[Zabilježite mjesto gdje ste istraživanje proveli – naziv grada, sela i općine]					

Upitnik je sada završen. Zahvalite ispitanicima na vremenu i otidite.

Napomene i objašnjenje primjera KAP upitnika

Upitnik je baziran na primjeru programa sa sljedećim ciljevima; njime se promoviraju sljedeće poruke koje se prenose ciljnim grupama:

CILJ	PRIMARNA GRUPA	KLJUČNE PORUKE ⁷⁵
Omogućiti proces putem kojeg se rizične kategorije u zajednici (npr., tinejdžeri i djeca školske dobi) podstiču na anliziranje vlastitog ponašanja, identificiraju faktori koji utiču na njihovo ponašanje; i usvojiti bezbjedne vidove ponašanja u pogledu lakog naoružanja	Stanovnici zajednice, posebno visokorizične kategorije (djeca i tinejdžeri)	<ul style="list-style-type: none"> Oružje nije za igru Neki još uvijek misle da su 'u trendu' ako imaju oružje, ali je to vrijeme prošlo Ne imati oružje je 'u trendu', time pokazujete samopouzdanje Niste u trendu ako imate oružje
Omogućiti reakcije putem iznalaženja alternativa 'kulturi nasilja'	Stanovnici određene zajednice	<ul style="list-style-type: none"> Oružje, municija i eksplozivi su opasni. Oni su napravljeni da bi ubili Ne uzimajte oružje. Ako ga već imate, ne koristite ga Ne ostavljajte oružje na javnim mjestima, čime biste mogli druge dovesti u opasnost, posebno djecu
Podstaći druge organizacije na prepoznavanje problema u vezi sa lakim naoružanjem u planiranju svojih aktivnosti	Razvojne i humanitarne organizacije	<ul style="list-style-type: none"> Nema oružja koje ne ubija. Djelujte protiv toga. To je najveći izazov vašeg društva. Potrebna nam je vaša pomoć. Pokažite ljubav prema svojoj porodici i zemlji tako što ćete se priključiti borbi protiv ilegalnog oružja – priključite se odmah
Širiti svijest o problemu u vezi s lakim naoružanjem u selu A i proširiti poznavanje sigurnosnih mjera prilikom rukovanja/čuvanja oružja	Osobe koje posjeduju oružje	<ul style="list-style-type: none"> Kadgod podižete oružje, pretpostavite da je napunjeno i opasno. Nikad ne dotičite obarač Neka vaša djeca budu bezbjedna – neka oružje bude ispražnjeno i zaključano
Širiti svijest o opasnostima od posjedovanja oružja kod kuće i uticati na predaju oružja	Žene	<ul style="list-style-type: none"> Oružje kod kuće može usmrtniti vaše dijete, supruga i vašu budućnost
Podržati vodeće predstavnike zajednica u širenju svijesti o opasnostima od posjedovanja oružja	Religijske vođe	<ul style="list-style-type: none"> Lideri građanskog društva imaju pred sobom obavezu. I vi imate svoju ulogu u kampanji sakupljanja oružja Sve religije promoviraju ljubav i mir – pomozite svojoj sredini da se oslobodi oružja
Javnosti pružiti blagovremene i tačne informacije u vezi sa uvjetima intervencije na mikro-razoružanju	Cijela zajednica	<ul style="list-style-type: none"> Od 1. marta do 30. septembra će na snazi biti amnestija za sve osobe koje predaju ilegalno oružje, municiju i eksplozivne naprave Da biste dobili kupon i takmičili se u lutriji, morate prvo predati barem jedan komad ilegalnog oružja

⁷⁵ Pitanja formulirana u upitniku se uglavnom baziraju na pretpostavci da su poruke iz gornje tabele one koje se promoviraju u sklopu programa za širenje svijesti o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja u hipotetičkoj zajednici 'A' (vidi tabele 7, 8 i 15).

Svaki program o širenju svijesti o posljedicama neadekvatne kontrole naoružanja ima svoje konkretne ciljeve u odnosu na koje je potrebno mjeriti napredak. Programi su usmjereni na određene ciljane grupe i provodi se pod određenim, jedinstvenim okolnostima. Međutim, da bi se utvrdila djelotvornost i efikasnost bilo koje strategije na širenju svijesti o posljedicama neadekvatne kontrole lakog naoružanja, temeljna pitanja će najvjerojatnije biti jednaka u svim okolnostima. To su:

Aktivnosti

1. Da li su poruke koje se promoviraju adekvatne?
2. Da li promovirane poruke dosežu do pravih ljudi?

Rezultati

3. Ima li ikakvih znakova da se znanje, stavovi i vjerovanja mijenjaju?
4. Ima li ikakvih znakova praktičnih promjena i promjena u navikama?

Efekat

5. Koji je efekat intervencije u smislu promjena sigurnosne situacije, smanjenja broja žrtava itd.?

Na osnovu potrebe da se ispitaju ova temeljna pitanja, donja tabela pokazuje zašto su postavljena baš ona pitanja u upitniku, pri čemu se asteriskom označava oblast istraživanja. Tabela pokazuje da se na osnovu svih pitanja dolazi do informacija koje se odnose na sve oblasti koje će se razmatrati u toku procesa praćenja i ocjene:

	AKTIVNOSTI		REZULTATI		EFEKAT
	<i>Da li su promovirane poruke one prave?</i>	<i>Da li promovirane poruke dosežu do pravih ljudi?</i>	<i>Da li ima ikakvih znakova da se znanje, stavovi i navike mijenjaju?</i>	<i>Da li ima ikakvih znakova praktičnih promjena?</i>	<i>Koji je efekat intervencije u smislu promjene sigurnosne situacije, smanjenja broja žrtava itd?</i>
1. U poređenju s periodom od prije godinu dana, da li smatrate da se stepen sigurnosti u vašoj zajednici promijenio?				*	*
2. Da li smatrate da vas posjedovanje oružja čini sigurnijim ili ste s njim manje sigurni?			*		
3. Da li smatrate da prisustvo oružja u zajednici ostavlja posljedice na ekonomski razvoj i životni standard u vašoj zajednici?			*		

	AKTIVNOSTI		REZULTATI		EFEKAT
	<i>Da li su promovirane poruke one prave?</i>	<i>Da li promovirane poruke dosežu do pravih ljudi?</i>	<i>Da li ima ikakvih znakova da se znanje, stavovi i navike mijenjaju?</i>	<i>Da li ima ikakvih znakova praktičnih promjena?</i>	<i>Koji je efekat intervencije u smislu promjene sigurnosne situacije, smanjenja broja žrtava itd?</i>
4. Da li ste čuli da je na bilo koji od ovih načina pokrenuto pitanje posjedovanja i korištenja oružja?		*			
5. Koje ste poruke u vezi s oružjem (ručnim, lakim) uopće čuli?	*	*			
6. Na šta su se poruke odnosile...?	*	*			
7. Koju ste od ovih poruka uopće ikad čuli...?	*	*			
8. Kako biste opisali količinu oružja u vašoj sredini?				*	
9. Kako biste opisali ljude koji u vašoj zajednici posjeduju oružje?				*	*
10. U poređenju s periodom od prije godinu dana, koliko se prema vašem mišljenju promijenila količina oružja u vašoj sredini?				*	*
11. Ako se najavi amnestija koja se odnosi na nekažnjeno sakupljanje ilegalnog oružja, da li smatrate da bi takva inicijativa bila...?		*	*	*	

Kada se upitnik provodi?

- ❑ Prilikom rada sa lokalnim zajednicama, nijedna prikupljena informacija ne bi trebala ostati izolirana, jer će tada imati nizak kvalitet. Potrebno je koristiti metode u sastavu šireg pristupa koji je utvrđen u saradnji sa zajednicom i njenim predstavnicima.
- ❑ Upitnici se mogu provoditi u svim fazama prikupljanja informacija, od studije izvodljivosti do faze praćenja i ocjene. Kao što je to slučaj sa svim metodama prikupljanja informacija i podataka, ponavljanje nekih aktivnosti u raznim fazama programskog ciklusa može se pokazati korisnim jer daje uvid u percepciju promjene stvari u toku intervencije.
- ❑ Nijedan metod, ukoliko se upotrijebi samostalno, neće dati podatke i informacije koje su neophodne da bi se odredio koncept programa za širenje svijesti o posljedicama neadekvatne kontrole lakog naoružanja ili njegovo napredovanje ka ostvarenju ciljeva. Svaki metod prikupljanja informacija treba se koristiti u kombinaciji s drugim metodama (i kvantitativnim i kvalitativnim).

Smjernice za provođenje upitnika⁷⁶

U daljnjem tekstu se nalaze kraće smjernice za prikupljanje informacija i podataka putem ove metode. One se sastoje od 3 faze: koncept, prikupljanje i analiza.

Faza koncipiranja

- ❑ Na osnovu ciljeva i indikatora vašeg programa, odlučite koje biste informacije trebali prikupiti putem vašeg upitnika.
- ❑ Definirajte pitanja, poštujući niže navedene smjernice:

SUGESTIJA	OBJAŠNJENJE
1. Vodite računa o tome da kombinacija pitanja pokrije što više oblasti u vezi s kojima nastojite prikupiti informacije	Kao i u prethodnom upitniku, postavite pitanja koja će navesti na odgovor na sljedeća pitanja: <ul style="list-style-type: none"> • Da li promovirane poruke one prave? • Da li promovirane odluke dolaze do pravih ljudi? • Da li ima znakova da se znanje, stavovi i vjerovanja mijenjaju? • Da li ima znakova o praktičnim promjenama? • Kakav je efekat intervencije u smislu promjene stanja sigurnosti, smanjenja broja žrtava, itd.?
2. Za sve ciljane grupe koristite isti upitnik	Čak i kada se program odnosi na razne strategije za različite kategorije, sa različitim ključnim porukama, najbolje je sastaviti jedan upitnik koji možete ponuditi svima. U fazi analize, odgovori se mogu klasificirati prema ciljnim grupama, a rezultati se mogu uporediti i kontrastirati
3. Neka upitnik bude što kraći	Ako je upitnik predug, ljudi neće biti spremni odgovarati na pitanja. Kada provodite istraživanje na ulici, naprimjer, sve što traje preko 5-10 minuta je vjerovatno već predugo. U domaćinstvu je nekih 45 minuta vjerovatno maksimum.
4. Neka pitanja uglavnom budu 'zatvorena' a ne 'otvorena'	Iako 'otvorena' pitanja (na koja ispitanici mogu odgovoriti kakogod to žele, bez sugeriranog odgovora) omogućavaju ljudima da se izraze, ljudi odgovaraju brže i lakše na 'zatvorena' pitanja ('da/ne' ili odgovori pod a,b,c,d)

⁷⁶ Vrlo je teško utvrditi i provesti statistički relevantan upitnik (vidi tabelu u daljnjem tekstu). Alternativni pristup (koji se ovdje koristi) je usmjeren na postizanje podataka koji će statistički biti što je moguće precizniji, nakon čega će se tragati za trendovima kojim se potvrđuju rezultati iz drugih izvora.

SUGESTIJA	OBJAŠNJENJE
5. Vodite računa da pitanja ne budu pristrasna	Eliminirajte sva sugestivna pitanja i izbjegavajte jezik koji sadrži ocjenu
6. Neka pitanja budu što konkretnija	Umjesto da pitate 'Da li se situacija poboljšala?' pitajte 'Da li se vaša lična sigurnost popravila u odnosu na prošlu godinu?' (ili navedite drugu vremensku referencu)
7. Pitanja moraju biti jednostavna i uvijek se trebaju odnositi samo na jedno	Naprimjer, nemojte nikada pitati 'Da li smatrate da osobe koje posjeduju oružje shvataju pitanje oružja ozbiljnije i da su sada spremniji da učestvuju u šemi sakupljanja nego što su to bili prije godinu dana?'
8. Razmislite o uključivanju 'kontrolnih' pitanja	U datom primjeru pitanje 7 bi moglo uključiti 'kontrolu'-poruku koja nije postojala u toku programa. Ako to uvrstite u upitnik, moći ćete ustanoviti koliko su odgovori vjerodostojni. Prepoznavanje ove poruke se može uporediti sa prepoznavanjem poruka koje se koriste. Sa sigurnošću možemo samo reći da su ključne poruke doprle do najbitnih kategorija ako je stepen prepoznavanja poruka korištenih u toku programa viši od stepena prepoznavanja poruka koje nisu korištene.
9. Izbjegavajte postavljanje pitanja za koja mislite da ne bi dobila vjerodostojan odgovor	Čak i u anonimnom istraživanju ispitanici nastoje dati odgovore za koje vjeruju da su 'društveno poželjni'. Vodite računa o tome da kada se radi o nekim osjetljivim stvarima oni će vam reći ono zašto smatraju da biste vi voljeli čuti ili ono što od njih očekuje sredina.
10. Izbjegavajte pitanja bazirana na pretpostavkama koje se ne mogu dokazati	Naprimjer, pitanje 'Da li vjerujete da postoje validne alternative kulturi nasilja?' podrazumijeva da takva kultura već postoji. Ovakvu pretpostavku ispitanici neće u velikom broju podržati.
11. Izbjegavajte postavljanje pitanja na koja će ljudi dati nejasne odgovore	Naprimjer, svaki odgovor na pitanje 'Da li je incijativa sakupljanje oružja ispunila vaša očekivanja?' biće besmislen ukoliko nivo očekivanja ispitanika nije eksplicitno postavljen

- Identificirajte uzorak – to su ljudi koji će odgovoriti na pitanja. Grupa koju odaberete trebala bi biti tipična (reprezentativna) za cjelokupnu ciljnu populaciju iz vašeg programa.
- Odlučite o veličini uzorka (općenito govoreći, što je uzorak veći, to će rezultati biti tačniji).
- Odaberite uzorkovanu grupu, što možete uraditi na sljedeći način:
  - **Sistematsko uzorkovanje:** uzorkovane jedinice se odabiru u redovnim intervalima (naprimjer, pristup svakom desetom domaćinstvu).
  - **Uzorkovanje na osnovu kvota:** svakoj osobi koja provodi upitnik dodjeljuje se određena grupa sa karakteristikama kao što su starosna dob, etnička pripadnost, ili spol (naprimjer, muškarci stariji od 21 godinu).

Prikupljanje podataka

- Testirajte istraživanje da biste utvrdili da li su pitanja relevantna za ispitanike i da li ih oni shvataju na pravi način. Ključna pitanja testa su: da li ispitanici razumiju jezik, cjelovitost, kulturološka kompatibilnost sa ciljnim ispitanicima u vrijeme koje je potrebno za popunjavanje upitnika. Napravite sve neophodne promjene.
- Vodite računa o tome da anketari mogu komunicirati s ciljnom grupom – naprimjer, žene sa ženama, stariji muškarci sa starijim muškarcima, itd.
- Obučite anketare da postavljaju pitanja na korektan i konsistentan način.
- Možda ćete trebati pripremiti teren u ciljnoj grupi uspostavom prisnog odnosa u zajednici prije istraživanja. Druga mogućnost je da terensko osoblje i ispitanici žele razgovarati sa anketarima prije popunjavanja upitnika, kako biste 'testirali' njihovu motiviranost.
- Na početku objasnite svim ispitanicima da će njihov identitet ostati anoniman i da je cilj upitnika da se pomogne i njima i zajednici.
- Provedite intervjue.

Faza analize

- ❑ Osim ukoliko se ne angažira agencija za istraživanje tržišta, podaci koji se prikupe iz upitnika najvjerojatnije neće biti statistički značajni (vidi prilog). Rezultati samostalnog istraživanja, međutim, mogu se tumačiti kao indikativni, koji ukazuju na ponašanje ciljne grupe.
- ❑ Podaci bi se trebali analizirati na način koji se podudara sa strategijom programa i programskim ciljevima. Naprimjer, možda želite doznati koji je procentualan dio ciljne populacije upoznat sa određenim stvarima vezanim za lako naoružanje. Ili koliko njih, procentualno, kaže da se ponaša na određeni način (naprimjer, bezbjedno rukuje oružjem). Alternativno, možda biste željeli ustanoviti da li postoje interesantne veze među varijablama (naprimjer, starosna dob i stavovi prema posjedovanju oružja). Vidi napomene u vezi sa unakrsnim tabelarnim rezultatima raznih pitanja.
- ❑ Ako uputnik ponovite s vremena na vrijeme (u intervalima), moći ćete pratiti nastale promjene. Ako je primjetan trend – i ako drugi dokazi idu u prilog toj pretpostavci – onda je možda opravdan zaključak da je program postigao određene rezultate.

Analiza rezultata upitnika: primjer unakrsnih tabelarnih rezultata

U toku faze realizacije programa, razne poruke će biti usmjerene na razne grupe. U toku istraživanja, intervju a i razgovora koji će nakon toga uslijediti, potrebno je pitati uzorak iz ciljnih grupa:

- a) da li su čuli osnovne poruke, i
- b) ako su čuli poruke, da li su se znanje, stavovi i navike tih ljudi promijenili.

U primjerku upitnika u gornjem tekstu, unakrsno tabelarno prikazivanje odgovora na pitanja 2 i 7 pokazuje ovu vrstu odnosa (vidi primjer unakrsnog tabelarnog prikaza). Pretpostavimo da su rezultati pitanja (dio pitanja 7) sljedeći:

Koju ste od ovih poruka čuli? "Oružje kod kuće može ubiti vaše dijete i nadu u budućnost. Razgovarajte s prijateljima i susjedima i pomozite da se poruka prenese"		
Da	173	55%
Ne	103	33%
Nisam siguran/sigurna	38	12%
UKUPNO	314	100%

I da su rezultati dobiveni na osnovu odgovora na pitanje 2b sljedeći:

Da li smatrate da to što posjedujete oružje čini vas i vašu porodicu sigurnijim ili manje sigurnim?	UKUPNO	%
☐ Sigurniji	88	28%
☐ Manje siguran	96	31%
☐ Nema razlike	67	21%
☐ Ne znam	28	9%
☐ Bez odgovora	35	11%
	314	100%

Unakrsno tabelarno prikazivanje ovih rezultata daje sljedeće:

“Oružje kod kuće može ubiti vaše dijete i nadu u budućnost. Razgovarajte s prijateljima i susjedima i pomozite da se poruka prenese”						
Da li smatrate da to što posjedujete oružje čini vas i vašu porodicu sigurnijim ili manje sigurnim?	Osobe koje su ovu poruku čule	%	Osobe koje poruku nisu čule	%	Osobe koje nisu sigurne da su poruku ikad čule	%
☐ Sigurniji	34	20%	44	43%	10	26%
☐ Manje siguran	78	45%	9	9%	9	24%
☐ Nema razlike	26	15%	33	32%	8	21%
☐ Ne znam	12	7%	10	10%	6	16%
☐ Bez odgovora	23	13%	7	7%	5	13%
Ukupno	173	100%	103	100%	38	100%

Takvi rezultati pokazuju sljedeće:

- 45% od ukupnog broja osoba koje su poruku o opasnosti držanja oružja kod kuće čuli sada smatraju da je čuvanje oružja kod kuće manje bezbjedno za njihovu porodicu. To se poredi sa svega 9% osoba koje nisu čule poruku, a koje isto smatraju.
- Također, svega 20% osoba koje su čule poruku smatraju da su njihove porodice bezbjednije zbog oružja kod kuće, dok 44% osoba koje nisu čule poruku to isto smatra.

Stoga bi možda bilo logično zaključiti:

- Da je poruka imala odjeka na velikom prostoru (do 55% od uzorka)
- Da je ta činjenica uveliko uticala na stavove ispitanika – oni su sada skloniji mišljenju da oružje smanjuje stepen bezbjednosti njihovih porodica.

Napomene u vezi sa stručnom podrškom kako bi se dobili statistički relevantni podaci⁷⁷

⁷⁷ Za detaljnije objašnjenje provođenja istraživanja putem anketa, vidi, naprimjer, Metode socijalnog istraživanja autora Paula Nicholasa (91), Oxfam Publishing.

Kao što je to navedeno u gornjem tekstu, vrlo je teško doći do statistički relevantnih podataka⁷⁸ bez podrške profesionalne agencije za istraživanje tržišta. Međutim, sva istraživanja u domenu posjedovanja lakog naoružanja trebaju se provoditi u partnerstvu sa organizacijama koje su u stanju proizvesti statistički bitne podatke. Glavne prepreke su sljedeće:

- Utvrđivanje uzorka: organizacije koje ne mogu identificirati najnoviji uzorak (to jeste, precizan presjek demografskog sastava ciljne populacije, možda na osnovu biračkog spiska, smatrat će da je ovo izuzetno težak zadatak. Kada se identificira uzorak, potrebno je sofisticirano razumijevanje tehnika uzorkovanja (da bi se odabrao uzorak koji predstavlja cijelu ciljnu populaciju). Provođenje istraživanja unutar istih parametara također zahtijeva stručnost.⁷⁹
- Definiranje pitanja: eliminiranje pristrasnosti i postavljanje pitanja na način koji će omogućiti davanje smislenih odgovora možda je teže nego što se to misli na početku, posebno kada postavljate pitanja u vezi sa stavovima i namjerama.
- Analiza podataka: u ovoj fazi je potrebno koristiti umijeća osobe koja posjeduje statističko znanje neophodno za razumijevanje koncepata kao što su standardne devijacije i greške.

Ako osoblje nema mogućnost da samostalno prikupi statistički relevantne podatke, angažiranje profesionalne agencije za istraživanje tržišta će biti potrebno kako bi se osigurala statistička relevantnost podataka. Alternativa je da se pokušaju testirati i ponoviti robusne statističke metode, pod uvjetom da izvještaj o istraživanju kasno pokazuje da podaci dobiveni na osnovu istraživanja nemaju punu statističku relevantnost.

Primjeri pitanja za istraživanje i upitnike

U daljnjem tekstu slijede primjeri pitanja koje osoblje angažirano na programu za širenje svijesti o opasnostima od neadekvatne kontrole oružja treba postaviti. Kao što je to slučaj i sa primjerkom upitnika, ona se baziraju na sljedećim osnovnim pitanjima:

Aktivnosti

- Da li promovirane poruke adekvatne?
- Da li promovirane poruke dosežu do pravih ljudi (to jeste, ciljnih grupa)?

Rezultati

- Postoji li ikakva indikacija da se znanje, stavovi i vjerovanja mijenjaju?
- Da li ima znakove pratičnih promjena i promjena u ponašanju?

Efekat

- Koji je efekat intervencije u smislu promjena sigurnosne situacije, smanjenja broja žrtava itd.?

Precizan karakter pitanja koja će se postaviti će se razlikovati u odnosu na ciljeve programa, i može se također razlikovati kod inicijative za obrazovanje o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog oružja i kod lobiranja problema, iako će postojati visok stepen preklapanja. Na osnovu ovih pitanja voditelji programa mogu pripremiti materijal koji je potreban za sastavljanje upitnika i koncipiranje istraživanja.

⁷⁸ Statistička relevantnost se odnosi na to da li bilo koja razlika u podacima označava nešto stvarno za razliku od onoga što je samo rezultat slučajne varijacije.

⁷⁹ Za potpuniji uvod u metode uzorkovanja vidi, naprimjer, <http://www.stat.lsu.edu/faculty/moser/exst7012/intro.pdf>

Svaka situacija se razlikuje od druge. Precizna pitanja koja se postavljaju u toku istraživanja i intervjua trebaju biti usmjerena na prikupljanje dokaza na osnovu kojih je moguće utvrditi omjer u kojem su ostvareni ciljevi programa.

Pitanja za osobe koje sastavljaju upitnik

Aktivnosti

[PONOVI PROMOVIRANU PORUKU]

Da li smatrate da je poruka relevantna vašoj situaciji?

- Sasvim se slažem
- Slažem se
- Niti se slažem niti se ne slažem/ne znam
- Ne slažem se
- Apsolutno se ne slažem
- Bez odgovora

[PONOVI PROMOVIRANU PORUKU]

Da li smatrate da je ova poruka vjerodostojna s obzirom na vašu situaciju?

- Sasvim se slažem
- Slažem se
- Niti se slažem niti se ne slažem/ne znam
- Ne slažem se
- Apsolutno se ne slažem
- Bez odgovora

NB: Kada je sadržaj poruka utvrđen u saradnji sa zajednicom i u skladu s ciljevima programa (uključujući i ciljeve svake intervencije na razoružanju na mikro nivou unutar jedne zemlje), gorenavedena pitanja najvjerovatnije neće biti potrebna.

Da li ste čuli da je pitanje posjedovanja i upotrebe oružja pokrenuto u zadnjih godinu dana na bilo koji od sljedećih načina

- U razgovoru u zajednici
- Pomenuli su ga prijatelji i susjedi
- Pokrenule su ga religijske vođe
- Pokrenule su ga humanitarne organizacije
- Preko medija
- Drugo (navesti) _____

Koje ste poruke uopće čuli u vezi s oružjem (ručnim ili lakim naoružanjem)?

(Samostalan opis)

Na šta se poruka odnosila?

- Opasnost od oružja
- Utjecaj oružja na razvoj zajednice
- Potrebu za bezbjednim ponašanjem prilikom rukovanja oružjem
- Prednosti šema za sakupljanje oružja

- Početak i kraj amnestije osoba koje su predale lako naoružanje
- Drugo (navesti) _____

Koju ste od navedenih poruka ikad čuli?

- Poruku A
- Poruku B
- Itd.

[PONOVI PROMOVIRANU PORUKU]

Koliko ste puta čuli ovu poruku?

- Nikada
- Jednom ili dva puta
- Par puta
- Više puta

Rezultati

Da li smatrate da se lično zbog posjedovanja oružja sigurniji ili manje sigurni?

- Sigurniji
- Manje siguran
- Nema razlike
- Ne znam
- Bez odgovora

Da li smatrate da posjedovanje oružja čini vas i vašu porodicu sigurnijim ili nesigurnijim?

- Sigurniji
- Manje siguran
- Nema razlike
- Ne znam
- Bez odgovora

Da li smatrate da posjedovanje oružja čini vašu zajednicu sigurnijom ili nesigurnijom?

- Sigurniji
- Manje siguran
- Nema razlike
- Ne znam
- Bez odgovora

Da li smatrate da prisustvo oružja u zajednici utiče na ekonomski razvoj i životni standard te zajednice?

- Povećava mogućnosti razvoja i cjelokupni životni standard
- Nema utjecaja
- Smanjuje mogućnosti razvoja i cjelokupni životni standard
- Ne znam
- Bez odgovora

Da li smatrate da je pitanje kontrole lakog naoružanja pitanje za koje je vaša zajednica zainteresirana?

- U potpunosti se slažem
- Slažem se
- Niti se slažem niti se ne slažem/ne znam

- Ne slažem se
- Apsolutno se ne slažem
- Bez odgovora

Da li smatrate da je u manjoj mjeri legitimno posjedovati ilegalno, posebno vojno oružje, municiju i minsko-eksplozivna sredstva (za razliku od legalnog oružja)?

- U potpunosti se slažem
- Slažem se
- Niti se slažem niti se ne slažem/ne znam
- Ne slažem se
- Apsolutno se ne slažem
- Bez odgovora

Da li vam je poznato da postoje načini na koje se mogu smanjiti opasnosti od rukovanja s lakim naoružanjem i njegovog odlaganja?

- Da
- Ne
- Ne znam
- Bez odgovora

Kako biste u vašoj zajednici opisali nivo razumijevanja značaja usvajanja najboljih praksi u postupanju sa oružjem, municijom i eksplozivima i njihovim uskladištenjem?

- Vrlo visok nivo
- Visok
- Umjeren
- Nizak
- Veoma nizak

Kako biste u vašoj zajednici opisali nivo razumijevanja značaja bezbjednog postupanja s oružjem?

- Vrlo visok nivo
- Visok
- Umjeren
- Nizak
- Veoma nizak

Kako biste u svojoj zajednici opisali nivo poznavanja najboljih praksi u vezi s postupanjem s oružjem?

- Vrlo visok nivo
- Visok
- Umjeren
- Nizak
- Veoma nizak

Kojih se elemenata najbolje prakse u bezbjednom postupanju s oružjem sjećate?

(Odgovor bez sugestija)

Možete li se sjetiti ijedne sigurnosne mjere koju je neophodno primijeniti prilikom predaje oružja?

(Odgovor bez sugestija)

U odnosu na period od prije godinu dana, da li smatrate da osobe koje posjeduju oružje prihvataju i primjenjuju bezbjedan vid postupanja?

- Češće primjenjuju
- Ne tako često
- Otprilike je isto

- Ne znam
- Bez odgovora

Da li smatrate da, sve u svemu, nivo rizičnog postupanja

- Raste
- Opada
- Ostaje isti
- Ne znam
- Bez odgovora

Da li smatrate da državni i lokalni organi sada, za razliku od prije godinu dana, problem lakog naoružanja ozbiljnije shvataju?

- Da
- Ne
- Ne znam
- Bez odgovora

Efekat

Kako biste opisali količinu oružja u vašoj sredini?

- Bukvalno svi imaju oružje
- Mnogi ljudi imaju oružje
- Malo ljudi ima oružje
- Oružja gotovo da i nema
- Nema oružja
- Ne znam
- Bez odgovora

Ko u vašoj zajednici posjeduje oružje?

- Muškarci i žene podjednako, i mladi i stari
- Svi muškarci
- Samo stariji muškarci
- Samo mlađi muškarci
- Žene možda drže oružje u odsustvu muškaraca

U poređenju s periodom od prije godinu dana, smatrate li da se količina naoružanja u vašoj sredini promijenila?

- Količina je opala
- Količina je u porastu
- Količina je ostala otprilike ista
- Ne znam
- Bez odgovora

U prosjeku, koliko često čujete pucnje u sredini u kojoj živite?

- Nekoliko puta dnevno
- Nekoliko puta sedmično
- Otprilike jednom sedmično
- Otprilike jednom mjesečno
- Manje nego jednom mjesečno
- Nikad
- Bez odgovora

U poređenju s periodom od prije godinu dana, da li se prema vašem mišljenju stepen sigurnosti u vašoj sredini promijenio?

- Stepenn sigurnosti je povećan
- Stepenn sigurnosti je ostao isti
- Sigurnost je pogoršana

- Ne znam
- Bez odgovora

U poređenju s periodom od prije godinu dana, da li se prema vašem mišljenju stepen lične sigurnosti promijenio?

- Lična sigurnost je veća
- Lična sigurnost je ostala ista
- Lična sigurnost se pogoršala
- Ne znam
- Bez odgovora

Aneks D

(Informativni sadržaj)

Intervjui i fokusne grupe, primjeri i smjernice⁸⁰

Kada se koriste intervjui i fokusne grupe?

- ❑ Kada se radi sa lokalnom zajednicom, za sve metode sakupljanja informacija važi da ukoliko se primjenjuju samostalno tada će kvalitet prikupljenih informacija biti relativno niskog kvaliteta. Potrebno je primijeniti metode u sastavu šireg pristupa koji se utvrđuje skupa sa zajednicom i njenim predstavnicima.
- ❑ U svim fazama prikupljanja informacija, od izrade studije izvodljivosti do faze praćenja i ocjene, moguće je koristiti intervju i fokusne grupe. Kao što važi za sve metode prikupljanja informacija i podataka, ponavljanje metoda u raznim fazama programskog ciklusa može dati koristan uvid u percepcije o promjenama koje nastaju u toku intervencije.
- ❑ Nijedna metoda koja se primjenjuje izolirano od druge neće pružiti sve podatke i informacije koje su neophodne za kvalitetnu procjenu odgovarajućeg dizajna programa za širenje svijesti o posljedicama neadekvatne kontrole oružja ili njegovog napretka ka ostvarenju ciljeva. Svaka metoda prikupljanja informacija treba se koristiti u kombinaciji sa drugim metodama (i kvantitativnim i kvalitativnim).

Smjernice za korištenje intervju i fokusnih grupa

U daljnjem tekstu su date kraće smjernice za prikupljanje informacija i podataka putem ove metode koja se sastoji od tri faze: koncept, sakupljanje i analiza.

Faza koncipiranja

- ❑ Na osnovu projektnih ciljeva i indikatora, odlučite o tome koje informacije nastojite prikupiti. U svim slučajevima vodite računa o tome da prikupljate informacije o nekome ko je vjerovatno statistički relevantan (to jeste, prema starosnoj dobi, spolu, lokaciji, etničkoj pripadnosti);
- ❑ Usaglasite ko bi se trebao intervjuirati ili ko bi trebao sudjelovati u fokusnoj grupi:
  - Intervjui i razgovori bi se trebali voditi direktno s jednom osobom ili u manjim grupama (idealno bi bilo da to budu grupe od po 4 do 8 učesnika).
  - Ako imate potrebne resurse, onda je bolje da formirate nekoliko grupa za diskusiju, s tim da bi svaka bila homogena grupa i one bi se međusobno razlikovale (naprimjer, intervju s grupom žena odvojenom od grupe muškaraca).
- ❑ Utvrdite listu pitanja koja će vam pomoći da usmjeravate diskusiju na pitanja od najvećeg interesovanja (vidi primjer u daljnjem tekstu).

Faza prikupljanja informacija

- ❑ Odredite učesnike iz ciljnih grupa koje ste utvrdili.
- ❑ Angažirajte (neutralnu) osobu koja će voditi zapisnik ili snimati intervju odnosno fokusne grupe.
- ❑ Od prisutnih tražite saglasnost za objavljivanje odnosno korištenje rezultata.

---

⁸⁰ Za više informacija pogledati "Priručnik za fokusne grupe" pripremljen od strane INFDC-a, koja se nalazi na SASP CD ROM-u.

- ❑ Provedite intervju/razgovor unutar fokusnih grupa – voditelj bi trebao voditi diskusiju putem opširnih, otvorenih pitanja, i pritom koristiti kontrolnu listu kao vodilju diskusije.

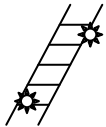

Faza analize

Informacijama koje su prikupljene na taj način stiče se bolje razumijevanje situacije. Ali ih je potrebno pažljivo tumačiti. Evo jednog sistematičnog načina analize:

- ❑ Sumirajte osnovne tačke intervjua ili diskusije.
- ❑ Pribilježite stvari koje se najčešće ponavljaju ili argumente koji se najčešće čuju u prilog ili protiv određenog pitanja.
- ❑ Pronađite razlike između generalnih komentara raznih grupa (žene, muškarci, mladi, stariji).
- ❑ Informacijama dajte prioritet i napravite sažetak, uz citiranje izjava kojim naglašavate činjenice koje ste istaknuli u sažetku.

Aneks E (Informativni sadržaj) Primjer participatornih metoda (vježba s ljestvicom) i smjernice za upotrebu

Vježba s ljestvicom je samo jedan primjer participatorne metode. Može se uraditi pojedinačno, a potom o njoj razgovarati u grupi, ili grupa može o cijelom pitanju razgovarati sve dok se ne postigne koncenzus. Kada se da ocjena, to može poslužiti kao osnova za širu diskusiju u vezi s faktorima koji utiču na bilo koju promjenu; promjene na postojeći pristup su neophodne.

INDIKATOR	PRIJE POSLIJE	UTICAJ PROJEKTA	DRUGI FAKTORI	KOMENTARI NA PROMJENE
Svjesnost zajednice o opasnostima od nekontroliranog lakog naoružanja		+++		U sredinama u kojima je pitanje ilegalnog oružja bilo zanemareno, utvrđivanje i realizacija plana za bezbjedniju zajednicu je skrenulo pažnju većeg broja kategorija na taj problem. Posebno su žene govorile muževima da "oružje kod kuće može ubiti njihovu djecu". Ako dođe to takve promjene u ponašanju, ona postaje vidljiva na više nivoa izvještavanja o incidentima u domaćinstvima, te nakon programa odnosno intervencije. ⁸¹
Mjera u kojoj je bezbjedno ponašanje prihvaćeno		++	++	Broj incidenata se smanjuje. Značajna i podrška lokalnih medija javnoj kampanji.
Proliferacija nekontroliranog lakog naoružanja u zajednici		++	--	Iako se projektom promoviraju jasne poruke o posjedovanju oružja, povećanja količina oružja znači ako išta drugo onda da se situacija pogoršala.
Sveukupan nivo sigurnosti u zajednici		++	+	Iako je sada u opticaju više oružja, činjenica da je oružje postalo političko pitanje i da se u zajednicama i kod lokalnih organa ozbiljnije shvata znači da je percepcija takva da su se lična i sigurnost zajednice smanjili. ⁸²

Legenda: svaka prečka – od dna do vrha – označava stepen poboljšanja situacije

- + = Pozitivna podrška
- = Negativni faktori

Kada se koriste participatorne metode

Participatorna ocjena podrazumijeva korištenje jednostavnih i lako razumljivih metoda koje pomažu istraživanje percepcija, prioriteta i odnosa u određenoj zajednici. Postoji širok dijapazon mogućih participatornih metoda koje se mogu iskoristiti, i neke od njih su u kraćim crtama

⁸¹ Vidi komentar u dijelu pod nazivom 'kada se koristi' u vezi sa potrebom za unakrsnim rezultatima.

⁸² Ovaj zaključak predstavlja rezultate ove aktivnosti, informacije prikupljene iz drugih izvora (kao što su statistički podaci o posjedovanju ručnog oružja i trendovima) ih mogu potvrditi ili poreći. Time se ističe potreba za unakrsnim poređenjem rezultata i ističe se potreba za pažljivim tumačenjem svih informacija.

navedene u daljnjem tekstu⁸³. Sve ove metode omogućavaju ljudima da analiziraju svoju situaciju, umjesto da to u njihovo ime radi neko drugi ili stručnjaci koji sakupljaju i analiziraju metode). Takvo 'samodijagnosticiranje' omogućava zajednici da utvrdi ono što je 'pogrešno' i ono što je 'ispravno'.

- ❑ Prilikom rada sa lokalnim zajednicama, nijedan metod sakupljanja informacija se ne bi tebao koristiti izolirano jer će prikupljene informacije imati relativno nizak kvalitet. Međutim, od svih navedenih metoda, participatorne metode bi se jedino trebale koristiti kao dio dugoročnog pristupa koji se koristi za oblikovanje programa u partnerstvu sa zajednicama. Ako se koriste kao jednokratno sredstvo za razumijevanje funkcioniranja zajednice, najvjerojatnije neće biti uspješne, ali kao dio šireg pristupa one mogu dovesti do šireg učešća zajednice u cijelom programu. Stoga je bitno da se svaki takav pristup utvrdi u saradnji sa zajednicom i njenim predstavnicima.
- ❑ Participatornim metodama će se prikupiti podaci samo ako odluke o metodama donese sama zajednica, umjesto da budu nametnute sa strane.
- ❑ Participatorni pristupi se mogu koristiti u svim fazama prikupljanja informacija, od studije izvodljivosti do faze praćenja i ocjene. Kao što je to slučaj sa metodama prikupljanja informacija i podataka, ponovljene aktivnosti u raznim fazama programskog ciklusa mogu pomoći da se stekne koristan uvid u percepciju promjena u toku intervencije.
- ❑ Nijedna metoda koja se primjenjuje izolirano od drugih neće pružiti sve podatke i informacije koje su neophodne za kvalitetnu procjenu odgovarajućeg dizajna programa za širenje svijesti o posljedicama neadekvatne kontrole oružja ili njegovog napretka ka ostvarenju ciljeva. Svaka metoda prikupljanja informacija treba se koristiti u kombinaciji sa drugim metodama (i kvantitativnim i kvalitativnim).

Smjernice o korištenju participatornih metoda

U daljnjem tekstu su date kraće smjernice za prikupljanje informacija i podataka putem ove metode koja se sastoji od tri faze: koncept, sakupljanje i analiza.

Faza koncipiranja

- ❑ Za razliku od upitnika i fokusnih grupa, grupi se trebaju predočiti programski ciljevi koje će grupa koristiti za formuliranje konstatacije ili pitanja na koje se aktivnost fokusira. Grupa potom utvrđuje informacije koje se nastoje prikupiti, kao i indikatore.
- ❑ Odaberite metode – opet, ovo treba biti grupna diskusija o najboljoj metodi. Među opcijama su:

Faza prikupljanja informacija

Postoji nekoliko metoda koje se mogu uspješno upotrijebiti da bi se optimiziralo učešće zajednice. Neke od njih su u kraćim crtama date u daljnjem tekstu:

PRIMJER PRISTUPA	KOMENTARI
------------------	-----------

⁸³ Za dodatne informacije o posebnim metodama vidi Aneks D Smjernica za praćenje i ocjenu of IFAD-a na www.ifad.org/evaluation/guide/index.htm

Dijagrami Rokovi Slike Mape	Individualno, u parovima, u manjim grupama, stanovnici neke sredine mogu koristiti netekstualne metode za izražavanje osjećanja, mišljenja i vjerovanja na vidljiv i drugima razumljiv način: <ul style="list-style-type: none"> • Mape mogu pokazati kako razne kategorije vide neko područje (npr., gdje je bezbjedno ići, a gdje nije, ili gdje se pouzdano zna da lako oružje postoji) • Rokovi mogu pokazati redosljed događaja iz više perspektiva (npr, svakodnevne aktivnosti, ili kako su se stvari promijenile u nekoj sredini u toku nekoliko godina) • Slike omogućavaju ljudima da odgovore na određenu situaciju ili pokažu viziju budućnosti
Rangiranje i bodovanje	Jedan primjer vježbe vizuelnog rangiranja je ljestvica (vidi gornji primjer)
Igre s ulogama	U toku igre s ulogama grupa uvodi scene kojim ukazuje na percepcije, pitanja i probleme grupe u vezi sa datom konstatacijom ili pitanjem. Moguće je ispitati više perspektiva pute ove metode ako su podgrupe pozvane da predoče svoje stavove.

Faza analiziranja

- Analiza rezultata bi se trebala provesti kroz grupnu diskusiju.
- Ponovljene aktivnosti u raznim fazama programskog ciklusa mogu otkriti percepciju promjene stvari tokom vremena. O ovome je potrebno sa zajednicom unaprijed postići saglasnost.

Aneks F (Informativni sadržaj) Korištenje sekundarnih izvora informacija, primjeri i smjernice

Faza koncipiranja

- ❑ Utvrdite koje su vam informacije potrebne s obzirom na ciljeve programa i indikatore.
- ❑ Utvrdite moguće izvore informacija
- ❑ Razmotrite prednosti i nedostatke svakog izvora, uzimajući pritom u obzir pouzdanost i mogućnost pristupa.

Primjeri izvora informacija:

Bolnička evidencija	<ul style="list-style-type: none"> • Vidi Svjetsku zdravstvenu organizaciju za dodatne informacije i pomoć – (http://www.who.int/violence_injury_prevention/) • Ili International Physicians for the prevention of Nuclear war (http://www.ippnw.org/) • Ministarstva zdravlja
Ministarstva u vladi	<ul style="list-style-type: none"> • Ministarstvo odbrane, Albanija (http://www.mod.gov.al/index_angl.htm) • 'Zbogom oružje', Hrvatska, stranica o opasnostima od lakog naoružanja (http://www.mup.hr/vijesti/kamporuz/letak.html) • Ministarstvo za informiranje, Makedonija (http://www.sinf.gov.mk/) • Ured visokog predstavnika za BiH (http://www.ohr.int/) • Ministarstvo unutrašnjih poslova • Ministarstvo pravosuđa • Ministarstvo socijalne politike
Izveštaji UN-a	<ul style="list-style-type: none"> • Vidi UN-ov Odjel za pitanja razoružanja – (http://disarmament.un.org/)
Izveštaji o istraživanju NVO	<ul style="list-style-type: none"> • Uz domaće nevladine organizacije ima puno međunarodnih nevladinih organizacija koje izrađuju izvještaje o ručnom naoružanju, uključujući i: <ul style="list-style-type: none"> • Saferworld (http://www.saferworld.org.uk) • International Alert (www.international-alert.org/) • Oxfam GB (www.oxfam.org.uk) • Amnesty International (http://www.amnesty.org) • Human Rights Watch (http://www.hrw.org/arms/) • Bonn International Centre for Conversion (BICC) – (http://www.bicc.de/) • Pristup drugima preko IANSA web stranice (www.iansa.org)
Istražna komisija pri vladi ili međunarodna komisija	<ul style="list-style-type: none"> • Za izvještaje vidi UN-ov Odjel za pitanja razoružanja (http://disarmament.un.org/)
Izjave za štampu	<ul style="list-style-type: none"> • Razni mediji (domaći, regionalni, međunarodni) imaju web stranice, na kojima se mogu naći tekstovi o ručnom naoružanju. Dobro je poći od INASA web stranice, vijesti i arhiva vijesti (http://www.iansa.org/news/index.htm) • Institut za izvještavanje u ratu i miru (http://www.iwpr.net) • Ostali se mogu naći u domaćim i stranim novinama
Akadska istraživanja i stručni istražitelji	<ul style="list-style-type: none"> • Federacija američkih naučnika (http://www.fas.org/) • International Physicians for the Prevention of Nuclear War (http://www.ippnw.org/) • Jane's Information Group (http://www.janes.com) • Norveška inicijativa za transfer ručnog naoružanja (NISAT) (http://www.nisat.org) • Istraživanje po pitanju ručnog naoružanja (http://www.smallarmssurvey.org/) • The Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI) (http://www.sipri.org/)
Podaci o posjedovanju vatrenog oružja	<ul style="list-style-type: none"> • Policija i drugi organi koji izdaju dozvole

Internet mreže /stranice	<ul style="list-style-type: none"> • Aim Alternative Information Network (http://www.aimpress.ch/index.htm) • Udruženje nezavisnih elektronskih medija (http://www.anem.org.yu/anemnews/indexEn.jsp) • Balkan Human Rights Network (http://www.balkan-rights.net) • Balkan Human Rights Web stranice (http://www.greekhelsinki.gr/bhr/english/index.html) • Bosphorous.org (http://www.bosporus.org/) • Katalog NVO iz Moldavije (http://www.ngo.md/index_eng.html) • Projekat za građansko obrazovanje (http://www.cep.org.hu/countries/see/index.html) • Baza podataka o organizacijama koje rade na pomirenju u Jugoistočnoj Evropi (http://www.see-database.org/) • INCORE Conflict Data Service (http://www.incore.ulst.ac.uk/cds/) • SEE Europe.net (http://www.seeurope.net/en/) • Web stranica sa informacijama o oružju npr. Janeova • Web stranice investitora • Biblioteka kulture svake zemlje
Novinske agencije i on line magazini	<ul style="list-style-type: none"> • B92 (http://www.b92.net) • Balkans Connection Magazine (http://balkanfire.hypermart.net/index.html) • Centar za mir na Balkanu (http://www.balkanpeace.org/) • Centar za studije u Jugoistočnoj Evropi (http://www.csees.net/) • Makedonski Informacioni centar (http://www.makedonija.com/) • Makedonska Press agencija (http://www.mpa.gr/?page=english) • Medija Centar Beograd (http://www.yumediacenter.com/english/Mlinkovi/mlinke.htm) • Reality Macedonia (http://www.realitymacedonia.org.mk/web/firstpage.asp)
Centri za protuminsko djelovanje	<ul style="list-style-type: none"> • BiH Centar za deminiranje (http://www.bhmac.org/) • Centar za deminiranje, Hrvatska (http://www.hcr.hr/index.php?link=aktualnosti&lang=hr) • UNMIK Centar za koordiniranje protuminskih aktivnosti (http://welcome.to/macckosovo/)
Stručne publikacije	<ul style="list-style-type: none"> • Janes (http://www.janes.com)
Biblioteke	•
Web stranice investitora	•
Internet traganje	• Google, Lycos, Yahoo, Hotbot, itd. (http://www.google.com)
Međunarodne organizacije i projekti	<ul style="list-style-type: none"> • UNDP Albanija, projekat za kontrolu lakog naoružanja (http://www.undp.org.al/salwc/) • UNDP Kosovo, projekat za kontrolu lakog naoružanja (http://www.ks.undp.org/Projects/ISAC/isac.htm) • UNDP Makedonija, projekat za kontrolu lakog naoružanja (http://www.smallarms.org.mk/) • SFOR, Projekat Žetva (http://www.nato.int/sfor/opharvest/harvest.htm) • SEESAC baze podataka sa informacijama o broju sakupljenog i uništenog lakog oružja u Jugoistočnoj Evropi i o drugim projektima (http://www.undp.org.yu/salw/reppar1.aspx), (http://www.undp.org.yu/salw/reppar2.aspx), (http://www.undp.org.yu/salw/reppar3.aspx) • SEESAC stranice sa podacima iz istraživanja u vezi sa lakim naoružanjem omogućava pristup domaćim istraživanjima u zemljama i regijama Jugoistočne Evrope (http://www.seesac.org/reports/surveys.htm)

Prikupljanje informacija

- Zadržite fokus na glavnim pitanjima u vezi s kojim nastojte prikupiti informacije, upoznajte se sa relevantnim dokazima.
- Utvrdite razne teme i ideje.
- Prilikom kontaktiranja organizacija, pokušajte pronaći osobu koja je nadležna za to pitanje.

Analiza

- Objasnite podatke u vezi s ključnim temama.

- ❑ Pokušajte potvrditi informacije unakrsnom provjerom.
- ❑ Razne organizacije možda imaju različita vjerovanja ili programe koje žele promovirati – ako sumnjate u zaključke, pogledajte podatke na kojima se zaključci baziraju.
- ❑ Prezentirajte zažet prikaz zaključaka, uz podatke ako to odgovara, i uvijek navedite izvor informacije.

Aneks G

(Informativni sadržaj)

Primjer plana rada za program ‘obrazovanje o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja’

Plan rada pokazuje kako zamišljena nevladina organizacija pod nazivom ‘Nenaoružanost bez granica’ može pokrenuti i provesti samostalan program obrazovanja o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja u zemlji pogođenoj ratom, sa pet regiona.

1. Faza istraživanja

- ❑ NVO ‘Nenaoružanost bez granica’ provodi studiju u uredu (brzo istraživanje) o određenoj zemlji, pregleda informacije koje su joj na raspolaganju u vezi s lakim naoružanjem i zaključuje da bi se program obrazovanja o opasnostima od posjedovanja i zloupotrebe lakog naoružanja mogao provesti u svih pet regija i da bi čak bio poželjan i provediv.
- ❑ NVO pronalazi domaću partnersku NVO koja posjeduje znanje o regionima u kojima se dogodio sukob, i angažira pet osoba.
- ❑ Utvrđuje se prijedlog projekta, koji obuhvata:
  - Ocjenu potreba u pet regiona
  - Analizu i planiranje, uključujući i kurs obuke za 15 osoba
  - Budžet za aktivnosti koje će se provoditi u školama, za podršku inicijativama tinejdžera i za rad sa muškarcima i ženama u pet sela u svakom regionu (sveukupno 25 sela).

2. Ocjena potreba

- ❑ Jedan stručnjak iz NVO organizira dvodnevni seminar obuke za pet osoba iz NVO na temu provođenja ocjene potreba.
- ❑ Vršiti se odabir sela u svakom regionu.
- ❑ Svaki član osoblja je raspoređen u određeni region gdje provodi jednu sedmicu u toku koje razgovara sa zajednicama, lokalnim organima, relevantnim organizacijama i ključnim udruženjima. Provodi se osnovna ocjena znanja, stavova i praksi u pogledu lakog naoružanja na uzorku populacije u svakoj ciljnoj zajednici uz pomoć KAP upitnika.
- ❑ Stručnjak iz NVO sastaje se na centralnom nivou sa raznim ministarstvima i organizacijama.

3. Analiza i planiranje

- ❑ Jednodnevni sastanak sa osobljem koje je provelo razgovor u cilju ocjene potreba, zaključaka i strategije koja će se provesti.
- ❑ Stručnjak NVO priprema detaljniju strategiju za donatore i kurs obuke za osoblje.
- ❑ Jednodnevna obuka za istih pet osoba koje je angažirala NVO koji će aktivnosti provoditi na terenu. Druge organizacije se pozivaju da prisustvuju, kao i osoblje resornih ministarstava (naprimjer, Ministarstvo obrazovanja, ako se aktivnosti provode sa djecom).
- ❑ U toku obuke za svaku regiju se objašnjava precizna strategija koja se usaglašava u skladu s rezultatima ocjene potreba.

- ❑ U toku obuke utvrđuje se program obuke, identificiraju se ciljne grupe, sadržaj poruka za svaku ciljnu grupu i određuju se sela u kojima će se program provoditi. Objašnjava se plan za bezbjedniju zajednicu i o njemu se razgovara, kao i o fazi prikupljanja informacija.
- ❑ Preciznija strategija (to jeste, utvrđuju se aktivnosti koje će se provoditi sa svakom ciljnom grupom i materijal). Izrađen je projekat projekta i upućen je donatorima.
- ❑ NVO utvrđuje ciljeve i indikatore za praćenje i ocjenu.
- ❑ Rezultati ocjene potreba se dostavljaju središnjim i regionalnim organima.
- ❑ Od organa se traži zvanično odobrenje za rad u odabranim selima.

4. Koncipiranje i testiranje na terenu i materijal

- ❑ Osoblje se dodatno obučava za aktivnosti koje provode sa djecom (to jeste, aktivnosti koje djeca provode među sobom, igre, kvizovi i natječaji).
- ❑ Praktične vježbe se provode u tri sela (tri osobe na svako selo) uključujući i plan za bezbjedniju zajednicu (provode se aktivnosti za djecu i za odrasle).
- ❑ Lokalni umjetnik se bira i pomaže u izradi dizajna materijala i s njim se održava sastanak na kojem se govori o proizvodnji materijala za svaku ciljnu grupu.
- ❑ Umjetnik izrađuje nacrt materijala.
- ❑ Jednodnevna obuka za osoblje u vezi sa testiranjem materijala na terenu; razgovor o aktivnostima koje se provode u toku vježbe.
- ❑ Testiranje na terenu se organizira u pet sela (po jedna osoba na svako selo) sa ciljnim grupama.
- ❑ Povratne informacije o testiranju na terenu se daju umjetniku koji pravi izmjene na materijalu.
- ❑ Testiranje na terenu drugog nacrta materijala. Povratne informacije i potrebne izmjene materijala.
- ❑ Materijal se proizvodi.

5. Aktivnosti na realizaciji

- ❑ Tim je obučan i aktivan. Spremni su nastavni program, aktivnosti i materijali.
- ❑ Osoblje počinje raditi u odabranim selima gdje provodi plan za bezbjedniju zajednicu.
- ❑ U svakom odabranom selu osoblje ponovo posjećuje lokalnog predstavnika (s kojim su već izvršene konsultacije u toku faze prikupljanja informacija) kako bi se pregledao plan za bezbjedniju zajednicu i od njega tražila dozvola za realizaciju.
- ❑ U toku narednih posjeta prave se planovi za sastanke sa ključnim grupama.
- ❑ Sastanci se održavaju i razgovara se o problemima u vezi s lakim naoružanjem i stavovima svake grupe.
- ❑ U toku sastanaka također se razgovara i o vrsti rješenja koja će se provoditi da bi se smanjio rizik u zajednici.
- ❑ Zajednica pronalazi volontera koji će pratiti pitanje.
- ❑ Kada zajednica pronađe deset volontera NVO organizira kurs.
- ❑ Osoblje NVO prati volontere redovno i podržava njihove inicijative, kada je to neophodno. Materijal i obuka se obezbjeđuju prema potrebi.
- ❑ Organiziraju se mjesečni sastanci sa volonterima kako bi se pratio njihov rad i razgovaralo o potencijalnim problemima, te pružila podrška.
- ❑ Na koordinacionim sastancima povratne informacije se dostavljaju organizacijama i organima vlasti.

- Prate se i ocjenjuju aktivnosti i materijal.